

Vsem našim bralcem in sodelavcem čestitamo za dan republike!

prosvetni delavec

Glasilo delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije, Ljubljana, 24. novembra 1980 - št. 18 - letnik XXXI

Med drugim preberite

- ZA BOLJ STVARNE NORMATIVE, str. 2
- ŠOLA MARKSIZMA, SAMOUPRAVLJANJA IN BRATSTVA, str. 3
- TJA, KJER SO BOLJŠI ODNOSI IN VEČJA SKRIB, str. 5
- ZA BOGATO IN POLNO ŽIVLJENJE, str. 6
- PROIZVODNO DELO IN DELOVNA PRAKSA, str. 8
- MLADI NA POTI V PRAKSO, str. 9
- PREMALO DOMISELNO IN PREVEČ NAKLJUČNO, str. 10

Zgledi, tradicije in vrednote

Ob zgodovinskih dneh, kakršen je praznik Republike, ko oživljamo spomine in spodbujamo v mladih doživljanje revolucionarnih tradicij in vrednot, se kritična misel mimogrede ustavi tudi pred vprašanji: koliko smo v teh svojih prizadevanjih uspešni, koliko znamo uporabiti prilož-

nosti in sredstva, ki so nam na voljo, in katere nove možnosti bi lahko še poiskali, da bi uspešneje utrdili v mladih vrednote, kot so: jugoslovansko socialistično domoljubje, bratstvo in enotnost naših narodov, pripadnost naši samoupravni socialistični Jugoslaviji ter predanost ciljem na-

šega revolucionarnega boja in socialistične graditve.

Za oceno teh prizadevanj in njihove uspešnosti so nemara najbolj pristojne družbeno-politične in družbene organizacije ter tista njihova telesa, ki jim je razvijanje in ohranjanje revolu-

cionarnih tradicij trajna naloga. To so zlasti: Svet za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo pri predsedstvu RK SZDL, Svet za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB pri Republiškem odboru ZZB Slovenije, svet in komisije za razvijanje tradicij pri republiških in občinskih konferencah ZSMS, Zveza in društva prijateljev mladine ter drugi. Po zapisih razprav, ki so jih namenili navedeni družbeni dejavniki tem vprašanjem v zadnjem obdobju, lahko povzemamo, da smo za ohranitev in razvijanje revolucionarnih tradicij pri vzgojno-izobraževalnem delu z mladino veliko storili in da dokaj zadovoljivo uresničujemo začrtane cilje. Osnovne šole delujejo pri tem precej bolj prizadevno in načrtno kot srednje in visoke šole. Veliko so storili mentorji zgodovinskih krožkov. Posebej dragoceno je sodelovanje Zveze borcev, stalna prizadevanja in občasne akcije mladinske in pionirske organizacije pa so postale nepogrešljiva sestavina pri vzgoji mladega rodu.

Vsa ta dejavnost naj bi bila vpeta v vsakodnevno vzgojno-izobraževalno delo — od vrta do univerze. Tradicije in vrednote NOB naj bi bile del našega družbenega življenja in hotenja, bistveni del naše stvarnosti, sedanje in prihodnje.

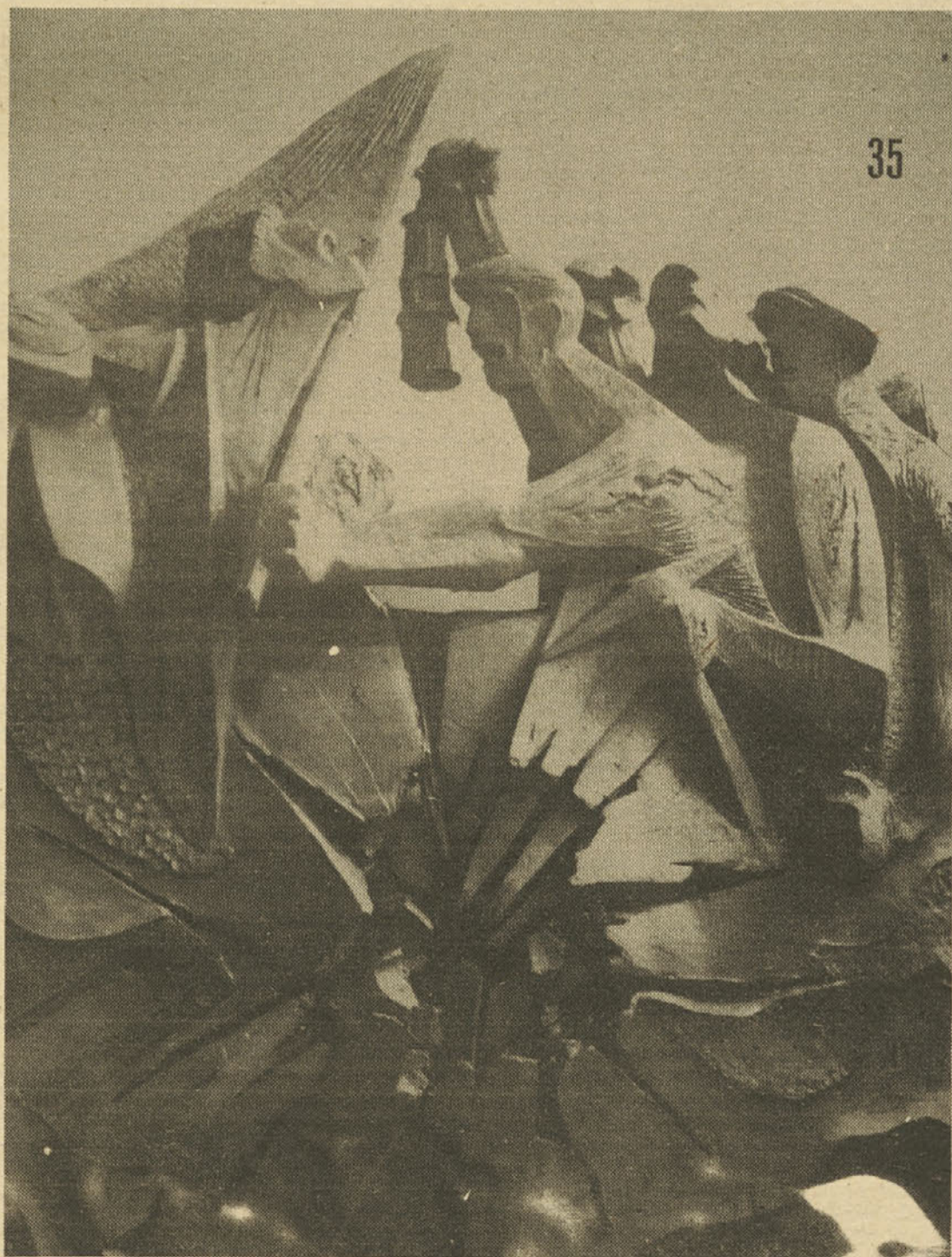
Kritične pripombe, ki so prišle na dan v razpravah o teh vprašanih naglašajo, naj bodo v prizadevanjih vzgojno-izobraževalnih organizacij bolj poudarjeni vzgojni vidiki. Podrobna fakto-grafska obravnava zgodovine in zgolj v zunanost usmerjene manifestacije ne sežejo v globino: ne zbuja globljih doživetij in ne vodijo do temeljnih spoznanj, ki so bistvena za vzgojo ob revolucionarnih tradicijah. Do teh doživetij in spoznanj vodijo — poleg vsebinsko poglobljenega in idejno pravilno usmerjenega učnega procesa — mnogoteri pota: od pogovorov z borci in spominskih potov do prostov, dejavna skrb za spomenike in grobove borcev ter druge oblike šolske in zunajšolske dejavnosti. Že drobna črtica, osebni spomin, nova knjiga ali pogovor o aktualni temi ponujajo veliko možnosti. Razprave z mladino o boju številnih narodov za neodvisnost in socialno preo-

brazbo omogočajo mladim, da ovrednotijo naše pridobitve v svetovnih razsežnostih ter doživijo socialistični patriotizem v njegovi globoki povezanosti s socialističnim internacionalizmom.

Če sežemo s kritično mislijo onkraj ustaljenih učnih vsebin in pedagoških razprav, se znajdemo pred novimi vprašanji in možnostmi. Mladi in odrasli smo se zadnje desetletje domala vsi uvrstili med televizijske gledalce. Nekatere oddaje, med njimi tudi televizijski dnevnik, spremljajo hkrati odrasli, mladostniki in otroci. Tako se pri otroku nemara že na nižji in na srednji stopnji, zagotovo pa na višji stopnji osnovne šole, prebujajo in razvijajo zanimanje za družbeno dogajanje doma in po svetu. Pred njim se odpirajo temeljna vprašanja našega gospodarskega in političnega razvoja ter sodobnega sveta, njegova protislovja in krizna žarišča. Ali omogočamo mladim, da si ob pogovorih doma in v šoli — ne samo ob nekaterih družboslovnih predmetih — bistrijo in širijo svoje poglede na odprta vprašanja sodobnega sveta in našega družbenega razvoja? Ali storimo dovolj, da postopno a pospešeno zorijo ob nas v zavedne, kritične, v naših zgledih, vrednotah in tradicijah zakoreninjene člane naše skupnosti — naše samoupravne socialistične, neuvrščene — Titove Jugoslavije?

Vzgoja ob svetlih zgledih in tradicijah NOB je vzgoja, ki utrjuje in razvija v mladih temeljne vrednote in stališča, ki jim bodo danes in v prihodnje merilo pri presojanju družbenih pojavov in vodilo pri odločanju. To je hkrati vzgoja za obrambo naših pridobitev pred morebitnim sovražnikom, ki je postala nepogrešljiva sestavina vzgoje mlade osebnosti za življenje v naši družbi.

Brez revolucionarnih tradicij, zgledov in vrednot, ki smo jih izoblikovali v boju za svobodo, za neuvrščeno in samoupravno socialistično Jugoslavijo, bi ne bili to, kar smo. Brez teh tradicij in vrednot bi v nas in v rodovih ki ob nas doraščajo, ne živel zgledi in cilji, ki dajejo našemu osebnemu in celotnemu življenju širši pomen in globljo človečnost. JOŽE VALENTINČ

Stojan Batič: Spomenik ob 50-letnici spopada z Orjuno, bron (detajl), 1974, Trbovlje (Vse relikvije v tej številki so dela akademskega kiparja Stojana Batiča)

dogodki novosti

S SEJE KOMISIJE PREDSEDSTVA CK ZKJ ZA IDEJNO IN TEORETIČNO DELO

Marksizem v šoli, ne samo kot predmet

Prav gotovo je več kot milijon mladih ljudi, ki se uče marksizma v rednem vzgojno-izobraževalnem procesu. Znano pa je tudi to, da spremlja pouk marksizma v srednjih šolah veliko slabih reči: pouk ex cathedra in verbalni pouk, zastarele metode dela, neustrezno usposobljeni učitelji, beg učiteljev iz te stroke, premalo ur, neusklajeni programi samoupravljanja s temelji marksizma in drugih predmetov. Posebna težava je v tem, da nekateri še vedno ne morejo dojeti, da marksizem ni samo učni predmet, temveč zadeva celotno življenje in delo v šoli.

S tem spoznanjem so začeli zadnje seje člani komisije predsedstva CK ZKJ za idejno in teoretično delo, na kateri so razpravljali o pouku marksizma v srednjih šolah. Sejo je vodil Lazar Mojsov, predsednik predsedstva Zveze komunistov Jugoslavije.

Razprava je pokazala, da je kljub navedenim napakam tudi precej narejenega. Prvič: marksistična miselnost živi v naših šolah bolj kot je živila kdajkoli. V rednem vzgojno-izobraževalnem procesu si nabira znanje o marksizmu več kot milijon fantov in deklet, starih od petnajst do devetnajst let.

VELIKE ZAHTEVE

Že to, da milijon mladih ljudi sodeluje pri pouku različnih predmetov in načrtno spoznava ugotovitve marksistične teorije in socialistične prakse, pomeni precejšen napredek v primerjavi s prejšnjimi leti, ko je učence občasno spoznaval nekateri vidiki in probleme marksizma, je dejal Lazar Mojsov. Ni torej čudno, če se je ob takem množičnem uvajanju marksizma pojavilo tudi veliko težav.

Zelo pomembno je že to, da raste naš vzgojno-izobraževalni sistem na trdnih marksističnih temeljih. Veliko časa, še več pa dela in odgovornosti v vzgojno-izobraževalnem sistemu pa bo še potrebno, da se bo marksistična bit šole bolj uveljavila.

»Od učiteljev marksizma zahtevamo veliko, saj mora ta predmet poleg teoretične in zgodovinske vsebine dati tudi vpogled v aktualne dogodke, povezovati sodobne družbene procese v svetu in pri nas s stališči marksistične teorije in opredelitvami Zveze komunistov, usposobiti mlade ljudi za marksistično razčlenjevanje družbenih pojavov in doseči, da ti sprejmejo metodo marksistične analize in podobno. To so v resnici veliki in daljnosežni cilji. Še več: tako strogih in velikih zahtev ni dobilo nobeno drugo področje vzgojno-izobraževalnega dela. Poleg tega smo vse, kar se dogaja pri pouku samoupravljanja s temelji marksizma, izpostavili precej brezobzirni kritiki, saj smo bili upravičeno nezadovoljni zaradi prepada med visoko postavljenimi cilji in tem, kar smo dosegli,« je rekel Lazar Mojsov.

KJE SO STROKOVNO USPOSABLJENI UČITELJI?

Na seji komisije predsedstva CK Zveze komunistov Jugoslavije za idejno in teoretično delo so povedali, da poučujejo samo poučevanje s temelji marksizma učitelji iz dvaindesetih različnih strok. Učiteljev za ta predmet nismo začeli pripravljati niti pravočasno niti sistematično. Res je sicer, da zdaj precej skr-

bimo za njihovo usposabljanje in pogosto organiziramo seminarje in druge oblike strokovnega usposabljanja, toda vse to je le izhod v sili.

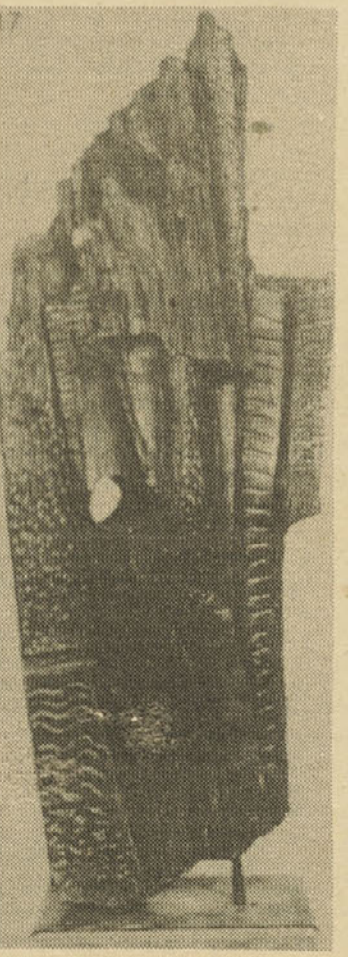
Ob tem ko organiziramo razne oblike izpopolnjevanja učiteljev, pa pogosto pozabljamo, da samoupravljanja s temelji marksizma ni mogoče poučevati zgolj kot »predmet«, zato ne posvečamo dovolj skrbi »veznemu tkivu« med marksistično mislijo in drugimi učnimi predmeti. Dogaja se, da učitelji pri pouku drugih predmetov ne obravnavajo posamičnih pojavov ali zakonitosti na temelju marksistične misli, čeprav učenci tako želijo.

»Zelo pomembno je,« je poudaril Lazar Mojsov, »da zagotovimo večjo soodvisnost med učnimi načrti, da tedaj ko obdelujejo tematsko iste enote pri več predmetih, jasneje opredelijo naloge vsakega od njih. Tako zasnovana marksistična vzgoja v srednjih šolah pa zahteva večjo zavzetost vseh učiteljev in ne samo učiteljev samoupravljanja s temelji marksizma. Razprave, ki smo jih spremljali, pa so opozorile še na en pojav v šolah, ki ga prav tako ne kaže zanemariti: gre za odnos do učiteljev marksizma, ki je večkrat nepravilen, pa tudi za to, da hočejo vso odgovornost za družbene dejavnosti in samoupravno življenje preveliti samo nanje.

Na seji komisije predsedstva CK Zveze komunistov Jugoslavije smo tudi zvedeli, da so Center za družbena raziskovanja pri predsedstvu CK Zveze komunistov Jugoslavije ter republiška in pokrajinska središča in Politična šola ZKJ Josip Broz Tito predlagali, naj bi za učitelje med zimske počitnicami organizirali v Kumrovcu teden marksističnih razprav. Tako posvetovanje bi bilo teoretično-instruktivno, hkrati pa priložnost za izmenjavo izkušenj.

O poučevanju marksizma na srednjih in visokih šolah bo kmalu razpravljalo predsedstvo CK Zveze komunistov Jugoslavije.

DJOKICA PETKOVIČ

Rudniške sence, lignit, 1964

OB SREDNJEROČNEM NAČRTOVANJU RAZVOJA

Omejene možnosti

Ker je bil družbeni načrt razvoja za pet let, ki se zdaj izteka, sprejet s precejšnjo zamudo, je to povzročilo zastoj na vseh področjih.

Kljub vsem težavam pa smo na področju izobraževanja, znanosti in kulture v preteklem srednjeročnem obdobju v Jugoslaviji vendarle napredovali — kakovostno in količinsko. V prvih štirih letih, do konca leta 1979, je bilo odprtih veliko vrtcev in jasli. Število otrok v teh organizacijah pa se je povečalo od 11 na 15 odstotkov. Osno vno šolo je obisko-

val skoraj ves rod najmlajših, v srednješolskih klopih pa je bilo okrog 60 odstotkov fantov in deklet, starih od 15 do 19 let.

V istem obdobju so bile ustanovljene štiri univerze ali natančneje 63 visokošolskih organizacij, ki so sprejele pod svojo streho 50.000 študentov. Tako imamo zdaj na tisoč prebivalcev 25 študentov. Na višjih šolah in fakultetah je diplomiralo 185.000 študentov, na fakultetah so kandidati branili 7000 magistrskih del in 3000 doktorskih disertacij.

Kako iz zadreg

Prav zdaj poteka živahna razprava o osnutku družbenega plana SR Slovenije 1981—1985, ki bo opredelil temeljne naloge in prizadevanja v prihodnjih petih letih. Združimo jih lahko pod skupnim imenom — gospodarska stabilizacija, ki smo jo že začeli izvajati, poslej pa naj bi bila jasneje usmerjena, premišljena načrtovana in dosledna. Vsa področja dobivajo pri tem zelo pomembne naloge, ki jih bo treba opravljati v zaostrenih gospodarskih razmerah, z izredno smotro izrazo tega, kar imamo na voljo.

V dokumentu je poudarjeno, da mora postati izvoz poglavitni dejavnik gospodarske rasti; to pa pomeni zahtevo po uspešnem vključevanju v mednarodno delitev dela, ki bo mogoča samo s hitrejšim razvojem domače ustvarjalnosti in z bolj načrtnim prevzemanjem tujih dosežkov in tehnologije. Nosilci tako načrtovanih sprememb so lahko samo bolj usposobljeni in ustvarjalni kadri, s tem pa sta povezana krepitev raziskovalnega dela in razvoj usmerjenega izobraževanja, posebno za proizvodno-tehnične poklice. Ti dve področji sta navedeni kot prednostni, vendar so za splošni gospodarski in družbeni napredek prav tako pomembne tudi druge dejavnosti, ki so namenjene občanom in razbremenjujejo delavce. Sem sodijo: povečanje zmogljivosti otroškega varstva in drugih oblik socialnega skrbstva, učinkovitejša zdravstveno varstvo, izboljšanje izobrazbene sestave in kulturne ravni, skrb za rekreacijo in. Skratka: če hočemo gospodarsko napredovati, moramo prav tako premišljeno poskrbeti tudi za ustrezen razvoj vseh družbenih dejavnosti, ker mora vsaka prispevati k napredku.

To je bila uvodna misel s seje izvršnega odbora republiškega odbora Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti, ki je letošnjega 13. novembra, ob pripravah na sejo republiškega odbora, razpravljala tudi o osnutku srednjeročnega družbenega plana. Ni bilo pomislekov glede tega, ali so cilji in naloge smotro zastavljeni, poudarili pa so, da osnutek ne nakazuje dovolj jasno, kako jih bomo dosegli. Bolj določno bi bilo treba opredeliti tudi materialni položaj družbenih dejavnosti — skladno z nalogami, ki jih imajo. V osnutku ni opredeljeno, kolikšen bo delež materialnih izdatkov tako imenovane skupne porabe (kamor spadajo družbene dejavnosti) v družbenem proizvodu, temveč je to prikazano skupaj s splošno porabo (sredstva proračunov). Razpravljalci so menili, da tak prikaz zamegljuje predvideni razvoj družbenih dejavnosti.

Predvideno je, da se bodo sredstva skupne porabe, ki se oblikujejo s svobodno menjavo dela v samoupravnih interesnih skupnostih, povečevala za 10 odstotkov počasneje od rasti dohodka, to je povprečno za 3,1 odstotka na leto. Hitreje pa naj bi se povečevala sredstva, ki jih delovne organizacije družbenih dejavnosti pridobijo z lastno dejavnostjo in z neposredno menjavo dela. Razpravljalci so pod-

vomili, če je taka ocena stvarna, ker ni zagotovila, da bodo delovne organizacije uporabnikov storitev ob zaostrenih pogojih gospodarjenja zmogle predvidena dodatna sredstva. Spotaknili so se tudi ob izraz »lastna dejavnost« (res: čigava je potem druga dejavnost, ki jo opravljajo organizacije?).

Člani izvršnega odbora so ponovno opozorili, da zdaj občutno zaostajajo osebni dohodki v nekaterih družbenih dejavnostih. Razlike se bodo do leta 1985 še povečale. V osnutku družbenega plana je predvidena enaka rast osebnih dohodkov kot v gospodarstvu, to pa se npr. za srednje usmerjeno izobraževanje ne ujema s predvidevanji v osnutku drugega dokumenta (dogovor o temeljih družbenega plana).

Za raziskovalno dejavnost naj bi do leta 1985 namenili približno 2 odstotka družbenega proizvoda. Ta cilj je bil postavljen že za to srednjeročno obdobje, ne pa uresničen. Razpravljalci so opozorili, da tudi za naprej ni ustreznega zagotovila, ker bodo glede na predvideno prestrukturiranje družbenih dejavnosti imele prednost samo skupne raziskave v Raziskovalni skupnosti Slovenije.

Osnutek predvideva, da se bo do leta 1985 bistveno izboljšala kvalifikacijska sestava zaposlenih: delež delavcev s srednjo, višjo ali visoko izobrazbo se bo povečal od 53,2 odstotka (v letu 1978) na 60 odstotkov. Zelo dvomljivo je, ali bo to mogoče doseči. Ker se bo število zaposlenih povečevalo največ za 2 odstotka na leto, se bo lahko izobrazbena sestava izboljševala predvsem z izobraževanjem ob delu. Tega pa poleg prekvalifikacij, dopolnilnega in funkcionalnega izobraževanja ter štipendij ne bo mogoče financirati iz 1,5 odstotka namenskih sredstev iz sklada skupne porabe.

Veliko pomislekov je bilo glede predvidenega prestrukturiranja družbenih dejavnosti. Člani izvršnega odbora so posebej opozorili, da v osnutku dogovora o temeljih plana SRS niso nikjer izrecno dogovorjeni programi in dejavnosti, zato se pri prepovedi uvajanja novih programov ni mogoče sklicevati na ta dogovor. Poudarili so tudi, da niso samoupravne interesne skupnosti tiste, ki »priznavajo standarde in normative« izvajalskih organizacij — kot je zapisano v osnutku.

O osnutku družbenega plana in resolucije o družbeni politiki in razvoju SRS 1980—1985 ter drugih planskih dokumentov je razpravljala še republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti. Na tej seji, ki bo 5. decembra, bodo izoblikovali tudi stališča do dokumentov, ki jih bo sprejela 2. konferenca Zveze sindikatov Slovenije — o družbenem dogovoru o skupnih osnovah za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo, družbenem dogovoru o skupnih osnovah za povračilo stroškov, ki so jih imeli delavci pri opravljanju določenih del in nalog, in razpravljali o stališčih za uresničevanje delitve po delu. M. K.

Izobraževanje je dobilo v tem obdobju 1260 objektov za delo, s tem pa še niso rešene največje težave, ki jih povzroča pomanjkanje šolskega prostora.

Te podatke so povedali na seji zveznega odbora Sindikata delavcev izobraževanja, znanosti in kulture Jugoslavije, ki je bila konec prejšnjega meseca v Beogradu. Razpravljali so tudi o načrtu razvoja izobraževanja, znanosti in kulture v prihodnjih petih letih. Uvod v razpravo je podal Vasko Raičević, sekretar zveznega odbora Sindikata delavcev izobraževanja, znanosti in kulture.

Načrt za prihodnjih pet let kaže, da bo družbeni razvoj precej bolj počasen. Vzrok zanj je zapleten gospodarski položaj, v katerem smo in ki nas bo spremljal tudi v prihodnjih letih.

Stabilizacija v izobraževanju, znanosti in kulturi — tako je splošno mnenje — se mora zrceliti predvsem v kakovosti dela, odgovornem usmerjanju in smotri izbiri sredstev in kadrov, v boljši kakovosti znanja, večji učinkovitosti izobraževanja, skratka, v nenehnem prizadevanju za večjo produktivnost dela. Prav tako je nujno razvijati svobodno in neposredno menjavo dela, uresničevati enotnost izobraževanja, znanosti, kulture in drugega družbenega dela. Poseben prispevek šole k stabilizaciji je razvijanje ustvarjalnih sposobnosti mladih in usposabljanje mladega rodu za najvišjo raven strokovnosti in uspešnosti v proizvodnji in samoupravljanju.

Člani zveznega odbora Sindi-

kata delavcev izobraževanja, znanosti in kulture so poudarili, da gre pravzaprav za dejavnost v katerih uresničuje delovni vek in občan veliko svojih socialnih pravic. Vsako zoževanje pravic ima lahko nešteto ide in drugih posledic. Poudarili tudi, da se družbene dejavnosti posebno izobraževanje, znanost in kultura, ne morejo več ravnati na račun svojega preiskromnega standarda, še manj pa na škodo življenjske ravnolovnih ljudi, ki so v njih zaposleni. Že šest let je minilo, od smo v ustavna načela zapisala mora biti družbenoekonomsni položaj delavcev v družbenih javnostih prav tak kot položaj delavcev v celotnem družbenem delu, vendar se to še ni uresničilo. V lanskem in letošnjem so osebni dohodki delavcev družbenih dejavnosti za 11 stotkov nižji kot drugod in dosti upanja, da bo v prihodnjem petletju, ki je pred nami, izravnano.

Zvezni odbor Sindikata delavcev izobraževanja, znanosti in kulture je tudi menil, da ni mogoče trpeti deklarativnosti področju dohodkovnega porazovanja teh dejavnosti in gega družbenega dela, prav pa tudi ni mogoče sprejeti tve, da so prav te dejavnosti od vzrokov inflacije. Pričakujo, da bo združeno delo in družbeni subjekti vendarle naredili kaj konkretnega za dokovno povezovanje in uresničevanje svobodne menjave

DJOKICA PETKOVIČ

Za bolj stvarne normative

Na svoji 21. seji je republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti, ki je obravnaval osnutek družbenega plana SRS za obdobje 1981—1985, poslušali tudi informacijo z zadnje seje izvršnega odbora Izobraževalne skupnosti Slovenije: ta je med drugim obravnaval tudi predlog samoupravnega sporazuma o temeljih plana Izobraževalne skupnosti Slovenije za obdobje 1981—1985 ter predlog samoupravnega sporazuma o usklajevanju planov izobraževalnih skupnosti.

Informacija je bila za izvršni odbor pomembna, saj je republiški odbor k obem obravnavanim dokumentom, še posebno pa k notnim osnovam standardov in normativov za opravljanje vzgojno-izobraževalnih dejavnosti ter notnim osnovam meril za vrednotenje programa storitev izobraževanja v obdobju 1981—1985, kot sestavinama teh dveh dokumentov, dal več konkretnih pripomb in predlogov.

Ugotovljeno je bilo, da so avtorji predloga upoštevali več pripomb republiškega odbora, to pa potrjuje, da so bile oblikovane na temelju utemeljenih in preverjenih dejstev.

Predlog upošteva pripombe, da je v usmerjenem srednjem izobraževanju tedenska učna obveznost:

- 20 ur pouka splošno izobraževalnih oziroma strokovno teoretičnih predmetov,
- 25 ur praktičnega pouka,
- 30 ur vaj v laboratoriju, v visokem šolstvu pa:
- 7 ur predavanj oziroma seminarjev za visokošolske učitelje z doktoratom znanosti, ki opravljajo raziskovalno oziroma umetniško delo, po programu, ki ga nalaga ustanovitveni akt,
- 11 ur vseh oblik vaj splošno izobraževalnih oziroma strokovno teoretičnih predmetov za asistente, ki opravljajo v zvezi s programom raziskovalno oziroma umetniško delo,

— 12 ur predavanj oziroma seminarjev za visokošolske učitelje, ki nimajo raziskovalne oziroma umetniškega dela,

— 16 ur vseh oblik vaj za stente brez raziskovalnega umetniškega dela,

— 21 ur vzgojno-izobraževalnega dela za učitelje in učence v strokovnih delavce (laborante) s srednjo izobrazbo.

Avtorji predloga so upoštevali pripombe iz razprav v katerih bilo opozorjeno nesprijemljivo določilo, da se v prvem letu lahko oblikujeta dva oddelka primeru, če ima vsak oddelka 30 učencev.

Veliko pripomb je bilo vrednotenja dela, za kar naj bi bilo merilo 4.534 din osebnih dohodkov na pogojno nekvadriranega delavca. Predlog ne meril jemlje za vrednotenje 5.929 din OD-PND, kar pomeni 10% zaostajanje za gospodstvom SR Slovenije.

Za zagotavljanje sredstev materialne izdatke naj bi predlogu vzgojno-izobraževalne organizacije prejemale sredstva višini določenega odstotka čunanega dohodka. Odstotek različni glede na vrsto in naravo z normativi potroškov, kar je ena od osnovnih zahtev razprave, je zelo težko reči.

Upoštevano je tudi nekaj pripomb o manjkajočih normativih in merilih interesne dejavnosti financiranje nekaterih dejavnosti kot sestavine programa in pravnika (ekskurzije, obveznosti čaji), avtorji predloga pa niso upoštevali (pripomb ki zadevajo financiranje svetovalnih strokovnih učencev, nagradjevanje kakovosti izvedbe programov itd.).

Treba je poudariti, da je predlog, ki ga je obravnavala izvršni odbor Izobraževalne skupnosti Slovenije, in da bo vsej verjetnosti doživel še kakšno spremembo in dopolnitev preden ga bo sprejela skupnost izobraževalne skupnosti Slovenije. V. P.

PREDSTAVLJAMO VAM POLITIČNO ŠOLO ZKJ JOSIP BROZ TITO V KUMROVCU

Šola marksizma, samoupravljanja in bratstva

ŽELEL BI, DA BI SE VSI, KI BODO PRIHAJALI SEM IN SI PRIDOBIVALI ZNANJE, ČIMBOLJ UKVARJALI NE LE Z MARKSIZMOM IN LENINIZMOM, TEMVEČ TUDI Z NAŠO TVARNOSTJO NA TEMELJU TE ZNANOSTI, Z NADALJNJO GIBANJEM V NAŠI DEŽELI IN Z ODNOSI, KAKRŠNI BI MORALI PREVLAĐOVATI MED NARODI. PRAV TAKO, ŽELIM, DA BODO VSI NEPOMIRLJIVI NASPROTNIKI RAZREDNEGA SOVRAŽNIKA... (Tito).

Tam, kjer se je rodil človek, ki je z revolucionarno dialektiko programno prispeval le k prepovedi Jugoslavije, temveč dal tudi zgodovinski pečat razvoju socializma na vsem svetu, rastejo temelji nove šole Zveze komunistov Jugoslavije. Čeprav oblikuje letos to šolo že šesti rod, se šolska zgradba zanjo šele zdaj gradi. Kljub temu šola dela, gostuje v Spominskem domu, na kopastem zagorskem gričku nad Kumrovcem.

V začetku 1975 je Centralni komitej ZKJ sklenil, da ustanovi politično šolo Zveze komunistov Jugoslavije in obenem odločil, naj se imenuje po revolucionarju marksistu Josipu Brozu Titu, katerega delo naj bo trajen temelj in inspiracija dejavnosti te šole. Na podlagi znanstvenega socializma, marksizma, šola delovno in ustvarjalno širi marksistično teorijo in tako osvetljuje druge znanosti ter vse to bogati s sodobno družbeno prakso in novimi spoznanji človekove misli. Bistvo tega dela je osvetljevanje in ustvarjanje zgodovinskih in neposrednih interesov delavkega razreda, izgrajevanje socialistične samoupravne družbe in smotrov, opredeljenih v programu ZKJ.

Učenci te šole so ljudje, ki so bili doslej že poleg svojega poličnega dela družbenopolitični delavci, samoupravljavci, ki so delovali bodisi v neposredni proizvodnji ali drugje. Zdaj dopolnjujejo svoje znanje s proučevanjem izvirne literature klasičnega marksizma, ugotavljajo aktualnost teh misli za nadaljnji proces družbenega razvoja in ob tem skušajo kritično dojemati navzkrižja sodobnega sveta. Lahko bi na kratko rekli, da skušajo globlje dojemati zlasti dejane in teoretične temelje marksizma, teorijo in prakso socialistične revolucije v Jugoslaviji, dogajanja v razvoju socializma kot svetovnega procesa in se tem še bolj usposobiti za napovedne, potrebne za razvoj socialistične samoupravne družbe.

NAJVEČ LAHKO STORIŠ LE SAM

Nedvomno je to velika naloga, ki zahteva izjemno zavzet študij. Težko bi zmogli, če ne bi posvečili študijskemu delu celotnega dneva življenja in iskali najrazličnejše možnosti, da bi si v enem šolskem letu pridobili znanje, zanjeto v izobraževalnem načrtu.

»V začetku mi je bilo težko,« je rekel slušatelj Anđelko. Ob neki priložnosti, pa ste rekli, tovariš profesor, da se marksizma preprosto ni mogoče naučiti! Takrat mi je odleglo, takrat sem dojel bistvo. Marksizma se ni mogoče naguliti: to je odnos, kritična misel, razumevanje in ustvarjalnost!«

Ni vsem enako. Med njimi so ljudje, ki so obiskovali to ali ono družboslovno fakulteto, toda tu so tudi tisti, ki so se začasno poslovlili od proizvodnega dela v svojem TOZD, pa so se prvič поблиže spoznavali s Hegelovo, na glavo postavljeno dialektiko ali z

z revolucionarko Roso Luxemburg in Feuerbachovimi tezami.

»Komaj sem se znašla,« pravi Anka. »Zdaj pa mi je že domače: tu je Jugoslavija v malem, saj smo se srečali ljudje prav iz vseh

in sami iščejo poti, po katerih si pridobivajo znanje. Tu ni vsakodnevnih redovalnic, kakor se to čisto dogaja v drugih šolah usmerjenega izobraževanja, tu tudi ni možnosti, da bi se študent prijavil k izpitu, kadar bo sam najbolj pripravljen. Vsak dan se vsakdo znajde v položaju, ko mora povedati, kako je dojel vsebino. To zahteva prav nevsiljivo dnevno skupinsko delo, ki ni pomembno le zato, da lahko skupaj z mentorjem odkrivajo praznine v znanju in pojasnjujejo različne probleme, temveč je pomembno tudi zaradi bogatenja posameznih samoupravnih in komunikativnih sposobnosti, obenem pa omogoča informacijo

življenju. Malemu rokometu in nogometu sledijo še šah, namizni tenis, košarka in atletika in še marsikaj. Prav prijetno pa je tudi kakšno soboto popoldne ali v nedeljo stopiti navkreber po Orlici, na strmino k razvalinam Cesargrada ali pa v Atomske toplince. Obsotelje je polno zanimivosti, prijetnih srečanj s prijaznimi ljudmi, česar so kumrovski študentje nadvse veseli.

Skrbijo pa tudi za druge kulturne dejavnosti. Pristrčna je bila proslava dneva vstaje makedonskega ljudstva. In tako bo še dostikrat, posebno za praznik Republike in za dan šole. Da, imajo svoj dan šole, ki ga praznujejo 26. marca. Tistega dne, leta

1977, je predsednik republike tovariš Tito obiskal tretji rod učencev in predaval o marksizmu, o razvoju naše revolucije in naši prihodnosti. Neponovljivo srečanje s Titom ostaja spomin, ki ga bodo vsi naslednji rodovi učencev te politične šole praznovali tako, da bodo oživljali vodila Titove misli v svojem delu, v praksi in čvrsti enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Politična šola v Kumrovcu je nedvomno manifestacija bratstva, enotnosti in skupnega hotenja, da bi vztrajno stopali po poti, ki jo je začrtala narodnoosvobodilna vojna, uresničili socialistično samoupravljanje in

dosegli družbene cilje, zajete v spoznanjih in zamislih socialističnega samoupravljanja. Za vse to pa je treba delati, se spopadati z najrazličnejšimi protislovi današnjega sveta in razvijati nove družbenoekonomske odnose in samoupravno kulturo. Ustvarjati, spoznavati, preverjati in iskati najboljše poti, si medsebojno pomagati. Mogoče prav to simbolizira kolo, ki so ga za praznik zaplesali tudi učenci kumrovške šole: Albanka, Slovenec, Hrvat, Romunka, Srb, Madžarka, Črnogorec, Makedonka, Musliman in Slovakinja ter zapeli: Jugoslavija, oj Jugoslavija!

RUDI LEŠNIK

Tovariš Tito je predaval na Politični šoli v Kumrovcu 26. marca 1977

republik in pokrajin, ljudje vseh naših narodov in narodnosti. Zdi se mi, da je največjega pomena naša solidarnost. Če te ne bi bilo, bi težko premagali naše jezikovne pregrade, pa tudi razlike v znanju, s katerim smo prišli sem.« In res! Mogoče je to po prvih tednih skupnega dela najvidnejši in najlepši dosežek šole.

Predavatelji se trudijo, toda vsako predavanje je le izhodišče za učenje. Največ lahko stori vsak sam, ko išče potrditev predavateljevih misli v svetovni izvirni literaturi in v živahnih razpravah s kolegi.

»Še nikoli v življenju nisem v tako kratkem času toliko prebral,« se je sam sebi čudil Tone. »Pa tu ne gre drugače. Kako pa naj razpravljam na skupini, če ne bi takoj po predavanju vsaj bistveno prebral, kar so mi svetovali.« Delo v skupinah je zelo pomembno. Pri tem je izredno pomembna mentorjeva vloga. Ta pojasnjuje tisto, kar morda na predavanju ali pozneje pri učenju iz knjige niso mogli dobro razumeti.

»Ali bo to šola, kakor so druge, sem pomislila, ko sem slišala, da je tu profesor Debenjak,« je rekla Marija. »Zdaj pa sem presenečena: to je šola, toda taka, da smo mi sami tisti, ki se hočemo učiti in ki hočemo tudi sprti ugotoviti, kako uspevamo. In še to: profesorji so z nami, vedno pripravljani še povedati, še pojasniti!«

Učenci, če jim tako rečemo, so torej ustvarjalci svojega procesa

o tem, kako vsakdo tudi sprti napreduje v pridobivanju znanja.

Posebno razpoloženje pa se pojavi takrat, ko je sklenjeno neko tematsko področje, le-to traja ponavadi mesec ali dva, in je treba napraviti sintetični pregled znanja. Tedaj v pogovoru s profesorjem in mentorji, ugotavljajo, ali so bili pri delu uspešni. To pa je včasih tisto, ko vendarle precej spominja na druge šole.

TUDI PROSTI ČAS JE POMEMBEN

Težko bi bilo vzdržati v nenehnem ritmu dela in intenzivnega učenja, zato je treba poskrbeti tudi za sprostitvev in dejavnosti, ki so potrebne za zdrav ritem skupnega življenja. Kako pa bi bilo v taki skupnosti, če ne bi razvili ustrezne samoupravne dejavnosti in oblikovali možnosti za različne kulturne, športne in druge dejavnosti prostega časa.

»E, danes pa se bomo spet pomerili!« je vedro vzkliknil Jovo.

»Pa bo drugače, kakor je bilo tisti dan, ko ste nas namikastili!« To se je dogajalo, ko so organizirali turnir v malem nogometu in rokometu. Šest moštev se je kar imenitno razgibalo, pa čeprav je bilo nenavadno hladno, ko je letos tako presenetljivo hitro pobelil sneg tudi pokrajino ob Sotli.

Telesna razgibanost je potrebna, da potem bolj sveži lahko kritično sledijo mislim in pojavom v literaturi in vsakdanjem

»Z revolucionarnostjo v današnjih razmerah razumemo vztrajen boj za nadaljnje razvijanje samoupravnih socialističnih odnosov v naši družbi in odločno lomljenje vseh vrst odpora in ovir na naši poti; obvladovanje zakonitosti in smeri družbenega razvoja z marksistično znanostjo in njih stalno spoznavanje; pospešeno razvijanje proizvodnih sil tako, da se kar najbolj uvajajo znanstveni in tehnološki dosežki; vsestranski razvoj človekove osebnosti in njenih ustvarjalnih sposobnosti; odločno odpravljanje socialnih razlik, ki ne temeljijo na delu; dosledno izvajanje socialističnega načela — od vsakega po njegovih sposobnostih, vsakomur po rezultatih dela. To so velike naloge, ki jih imajo zdaj pred seboj delavski razred, delovni ljudje in vsi narodi naše države, zlasti pa naš mladi rod. Zveza komunistov in naša družbena skupnost morata zato posvetiti vso skrb mladini, marksistični in splošni vzgoji mladine in čedalje aktivnejšemu vključevanju mladine v družbeno življenje, da bi dostojno in pogumno nosila naprej baklo revolucije ter varovala, razvijala in bogatila njene pridobitve.«

»Želimo, da vi mladi gradite tisto, kar pomeni trajno vrednoto; vedno mislite na to, da človeštvo lahko živi in se razvija samo v miru, toda kadar je treba, morate biti odločni in pogumni.«

»Ciljev naše samoupravne socialistične družbe ni mogoče doseči brez močnega razvoja znanosti, brez ustvarjalne uporabe znanstvenih dosežkov v vsakdanji praksi. Nujno je, da postanejo znanstvena spoznanja lašt slehernega delovnega človeka, zlasti pa naših neposrednih proizvajalcev.«

TITO

Zveza pionirjev danes in jutri

Med narodnoosvobodilnim bojem je bila na I. kongresu USAOJ ustanovljena Zveza pionirjev Jugoslavije — najmlajša organizirana sila, katere člani so kljub svoji mladosti naredili veliko v boju proti okupatorju. Na akcijah so pod vodstvom skojevcev velikokrat izkazali odločnost, pogum in pripravljenost sodelovati v ljudski revoluciji.

Revolucionarne tradicije, ki si jih je Zveza pionirjev pridobila med vojno, je nadaljevala ves čas po osvoboditvi. Na delovnih in zbiralnih akcijah, na manifestacijah in prireditvah — ob vsakodnevnem uresničevanju programa in ob svetlem zgledu partizanov in pionirjev — borec so se kalili novi rodovi pionirjev. Zdaj se nam ni več treba bojevati za osvoboditev in spremembo družbene ureditve, toda revolucija se nadaljuje. Bojujemo se za novega človeka, za nove odnose med ljudmi, ki bodo temeljili na medsebojnem razumevanju in spoštovanju. Tako kot so bili pionirji med vojno močan dejavnik odpora, ima zdaj Zveza pionirjev eno od ključnih nalog v nadaljevanju revolucije. Kot organizacija, v kateri se otrok prvič organizirano opredeli za samoupravni socializem, si Zveza pio-

nirjev prizadeva vzgajati in oblikovati otrokove lastnosti in sposobnosti samoupravne socialistične osebnosti. Pri tem delu je dosegla pomembne uspehe in postala temelj vseh organizacij v družbi.

Z razvojem družbe in odnosov v njej se razvija tudi Zveza pionirjev. Marsikatera od dejavnosti, ki so bile še v bližnji preteklosti področje te organizacije, se je tako razvila, da se je vedno bolj osamosvajala, si zgradila svojo organizacijo ali postala ključni del programa kake ustanove. V Zvezi pionirjev so se tako pojavile drugačne možnosti za delo, nova hotenja in potrebe. Nedvomno lahko ugotovimo, da dobiva Zveza pionirjev vse bolj naravno frontno organizacijo in je tako kot SZDL in ZSMS stičišče samoupravnih interesov, ki se prepletajo, soočajo in usklajujejo ter postajajo dejavniki napredka v sami organizaciji ter s tem v vsej družbi. Vzrok, da je tudi formalno ne obravnavamo kot družbeno-politično organizacijo, je predvsem mladost članov Zveze pionirjev in s tem tudi njihove sposobnosti.

Med naravo in obliko dela Zveze pionirjev pa nastaja protislovje, ki poraja najrazličnejše probleme, ki jih moramo čimprej odpraviti. Ponekod jo obravna-

vajo kot vsako drugo interesno dejavnost, drugod so programske oblike stare več kot 30 let. Na splošno opažamo vrzel v programu med nižjo in višjo stopnjo, funkcijo pionirske organizacije prevzema šolska samoupravna skupnost in nasprotno itd. ...

V zadnjih letih so pri delu pionirske organizacije nastali taki problemi, da jih bomo lahko rešili le s sintezo izkušenj širšega kroga ljudi. Zato je svet Zveze pionirjev Jugoslavije sprejel dveletni akcijski program s katerim naj bi posodobili delo pionirske organizacije. V Sloveniji pričnemo uresničevati ta program tako, da sta Zveza prijateljev mladine Slovenije in Zveza socialistične mladine Slovenije, organizirali javno razpravo o VSEBINSKIH IN ORGANIZACIJSKIH VPRAŠANJH NADALJNEGA RAZVOJA ZVEZE PIONIRJEV SLOVENIJE. Razprava traja od tedna otroka do dneva republike v letu 1980.

Ob razpravi želimo spodbuditi vse organizacije in ustanove, ki skrbijo za pionirje (ali pa bi morale), da bi s skupno akcijo odpravljali probleme, ki se pojavljajo ob delu Zveze pionirjev in ki so v splošnem navedeni v gradivu za javno razpravo. IVO ŠTAJDOHAR

dogodki novosti

MEDREPUBLIŠKO SODELOVANJE

Z dogovori do cilja

V Titogradu je bila sredi letošnjega oktobra seja medrepubliško-medpokrajinske komisije za reformo vzgoje in izobraževanja. Vodil jo je dr. Božina Ivanović, republiški sekretar za izobraževanje in znanost Črne gore.

Komisija je najprej obravnavala dogovor o skupnih temeljih vzgojno-izobraževalnega sistema v SFRJ. O tem, kako daleč smo s pripravami dokumenta o enotnem vzgojno-izobraževalnem sistemu, je poročal Geza Mecaroš (v imenu sekcije zvezne konference SZDL za izobraževanje). Dokument so v glavnem podprli in se dogovorili, da se bodo republiški in pokrajinski sekretarji še posebej zavzeli za to, da bo čimprej doseženo soglasje republiških in pokrajinskih skupščin. Če bo vse pravčasno opravljeno, bi moral biti dogovor o skupnih temeljih

pravnih interesnih skupnosti izobraževanja, usklajevanju postopkov, pogojev in načinov pridobivanja strokovne izobrazbe, izdajanju skupnih učbenikov, nostrifikaciji in enakovrednosti spričeval, strokovnem izpolnjevanju učiteljev, znanstveno-raziskovalnem delu in nazadnje, da si bodo prizadevali ob tem dogovoru zagotoviti pogoje za poenotenje sistema.

Dogovor je torej plod kompromisov, hkrati pa vendarle korak naprej. Upanje zbuja nadaljnji dogovori. Zato je tudi Milan Milutinović predlagal, naj bi na prvem prihodnjem sestanku te komisije odkrito razpravljali, o čem se bo treba na tem področju pravzaprav dogovoriti. Strinjali so se, naj bi bil tak pogovor letošnjega 5. decembra v Beogradu.

O izdajanju skupnih učbenikov je govoril Tomislav Bogavac, direktor Zavoda za učbenike in učila Srbije in predsednik jugoslovanske skupnosti za izdajanje učbenikov. Zavzel se je za to, naj bi se pripravljala učbenikov lotevali drugače, za odpravljanje pregrad, ki jih povzročajo zakonska določila, svobodno »kroženje« učbenikov in teamsko delo, pri katerem naj bi sodelovali najboljši strokovnjaki iz vseh republik in pokrajin itn. V razpravi so ta stališča podprli in ugotavljali, da morajo vsi — učitelji in založniki, učenci in tisk spreminiti svoje dosedanje poglede na učbenik, ki ne sme biti več samo »slep« spremljevalec učnega načrta. Za šolo, v kateri se pripravlja učenec za življenje, za samoupravljanje, za iskanje in raziskovanje, je treba pisati učbenik bolj svobodno — bolj kot zbirko besedil — krestomatijo — je poudaril dr. Stipe Šušar.

Tudi ob naslednji točki dnevnega reda, v kateri so obravnavali nostrifikacijo in enakovrednost spričeval in diplom, dobljenih v tujini, so bila stališča enotna. V praksi pa potekajo te zadeve tako različno, da so že kar nesmiselne. Ker je le preveč nerešenih vprašanj, so se dogovorili, da bo Zavod za mednarodno znanstveno tehnično in prosvetno kulturno sodelovanje napravil natančen seznam razlik in predlog rešitev za dogovore.

Na koncu seje so izbrali Milana Milutinovića, sekretarja za izobraževanje in znanost SR Srbije, za vodjo jugoslovanske delegacije, ki bo v OECD sodelovala pri pogovoru o poročilu izvedencev ter organizacije o jugoslovanskem vzgojno-izobraževalnem sistemu.

MILUJA KNEŽEVIĆ

Podoba srednjega usmerjenega izobraževanja

Svet za vzgojo in izobraževanje pri predsedstvu Republiške konference SZDL je na seji dne 10. 11. 1980 obravnaval predvsem predlog razmestitve vzgojno-izobraževalnih programov in števila oddelkov prvega letnika srednjega usmerjenega izobraževanja (Delo, 29. 10. 1980), nato pa še osnutek družbenega plana SR Slovenije 1981—85 in osnutek resolucije o družbenoekonomski politiki in razvoju SR Slovenije v letu 1981 (priloga skupščinskega Poročevalca, 24. 10. 1980).

O predlogu razmestitve vzgojno-izobraževalnih programov, ki ga je objavila izobraževalna skupnost Slovenije, še tečejo razprave v občinskih in posebnih izobraževalnih skupnostih, zato bo javna razprava sklenjena šele s končno obravnavo na skupščini Izobraževalne skupnosti Slovenije. O osnutku srednjeročnega družbenega načrta in resolucije o družbenoekonomski politiki in razvoju SRS v letu 1981 pa bo razpravljala skupščina SR Slovenije predvidoma 24. 11. 1980. V teh dokumentih bomo začetni prihodnji razvoj vzgoje in izobraževanja; z dogovorom o novi mreži organizacij za usmerjeno izobraževanje in o obsegu vpisa v prve letnike pa bomo izoblikovali zunanjo podobo srednjega usmerjenega izobraževanja.

Ker bomo o razpravah o planskih dokumentih za srednjeročno obdobje in za prihodnje leto več poročali, ko jih bodo obravnavali sindikati, se bomo

tokrat omejili na razpravo o razmestitvi programov in vpisu.

Dosedanje razprave o obsegu vpisa v posamezne usmeritve in o mreži organizacij in drugih središč srednjega usmerjenega izobraževanja so že precej zblizale in uskladile različne poglede in interese. Med vzroki, da se ponekod še niso uskladili s sprejeto usmeritvijo, je tudi nerazumevanje potreb in možnosti našega gospodarskega razvoja. Gospodarske razmere zahtevajo smotno in čim bolj gospodarno zasnovano mrežo organizacij za usmerjeno izobraževanje, v kateri bo vsako središče sposobno dati družbi kakovostno usposobljene strokovne delavce. Zaradi sedanjih razmer bomo morali čim bolj gospodarno izrabiti tudi obstoječe prostorske zmogljivosti srednjih šol in domov za učence. Načrtovanje, ki gre v svojih željah mimo teh stvarnih možnosti, ni v skladu s sprejeto splošno usmeritvijo.

V nekaterih manjših središčih se iz navezanosti na staro gimnazijo oklepajo družboslovne usmeritve, čeprav so stvarne potrebe drugačne, ta usmeritev pa vodi k razmeroma ozkemu krogu specializiranih poklicev.

V nekaterih regijah se še vedno ne morejo sprijazniti s stvarnim naravnim prirastkom mladih za srednje izobraževanje. Čeprav vedo, da bodo v zaostrenih gospodarskih razmerah možnosti za zaposlovanje novih delavcev manjše kot danes (predvidena rast zaposlovanja znaša komaj 2 odstotka letno), načrtujejo precej večje zmogljivosti srednjega usmerjenega izobraževanja kot imajo svojih kandidatov med mladino, kot bi trajno računali na večji dotok učencev iz drugih republik.

Naši razvojni načrti zahtevajo boljše izrabo sedanjih kadrovskih zmogljivosti in hitrejši premik k bolj produktivnemu delu. Razprava na seji Sveta za vzgojo in izobraževanje je poudarila, da moramo iskati rešitev tudi v načrtnem usmerjanju zaposlenih v nadaljnje izobraževanje ob delu in iz dela, saj je sedanjih izobražbenih sestav zaposlenih razmeroma nizek. Načrtovanega dotoka v oddelke za odrasle ni ali

pa je znatno pod pričakovane v vseh proizvodnih usmeritvah — čeprav se je zmanjšal vpis odraslih v administrativne, ekonomske in podobne šole. Kaže, kadrovske službe v OZD še niso kos tej in drugim nalagam, ki jim nalaga usmerjeno izobraževanje. Tako so npr. na Gorenskem ugotovili, da so potrebe gospodarstva po kadrih, ki se bodo izobraževali v naravoslovno-matematični usmeritvi, zelo velike medtem ko so jih kadrovske službe v OZD ocenile za neprimembne.

Dejstvo, da nam izobraževanje ob delu in iz dela bistveno zaostaja za potrebami, zahteva poglobljeno razpravo tudi o slociranih oddelkih za odrasle, jih organizirajo delavske univerze in izobraževalni centri OZD, ter o prihodnji vlogi dopolnega izobraževanja. Izkušnje povedo, da se mora izobraževanje odraslih prožno prilagajati potrebam združenega dela in tehnološkim spremembam. Pri bližanje tega izobraževanja delavcem in širjenje možnosti izobraževanja ob delu in iz dela je torej zahteva gospodarske in celotnega družbenega razvoja, ki se ji lahko upiramo le v svojo škodo.

J. V.

vzgojno-izobraževalnega sistema podpisan do konca tega leta.

Čeprav so ta dokument v glavnem podprli, pa so vendarle o njem še precej razpravljali. Menili so, da je precej splošen, da je plod kompromisov in le blede slika sklepov desetega in enajstega kongresa Zveze komunistov Jugoslavije.

Upanje, da bo dokument prispeval k uresničenju zaželenih ciljev, pomenita 13. in 15. člen, v katerih je poudarjeno, da si bodo republike in pokrajine prizadevale v prihodnjem obdobju dogovoriti o usklajevanju predmetnikov in učnih načrtov, metodologiji načrtovanja, samoupravnem povezovanju samou-

Spomenik ob 50-letnici spopada z Orjuno, bron, 1974, Trbovlje

Brez brucov vojakov

Po podatkih Centra za razvoj univerze pri Edvardu Kardelju v Ljubljani se je v letu 1980—81 vpisalo v prvi letnik visokošolskih delovnih organizacij 15.057 študentov (lani 15.146), od tega 10.099 na Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani 4.958 pa na Univerzi v Mariboru.

Med vpisanimi sta dobri dve tretjini rednih študentov (10.605), slaba tretjina pa je študentov ob delu (4.452). Kot prejšnja leta so študentje ob delu na ljubljanski univerzi v manjšini (manj kot četrtina vseh), na mariborski univerzi pa so skoraj enako zastopani kot redni študenti.

Vsi ti podatki pa ne dajo prave slike o študentih prvega letnika obeh univerz, saj je med vpisanimi po oceni Centra za razvoj

univerze kar 3.496 brucov vojakov — diplomantov srednjih šol, ki so se pred odhodom v vojsko vpisali na visokošolske delovne organizacije in jim status študenta v tem šolskem letu miruje.

V primerjavi z lanskim letom se je izrazil povečal vpis na obeh pedagoških akademijah (lani 1695, letos 2001) in tudi na filozofski fakulteti (lani 839, letos 998). Zanimanje za tehniko narašča razmeroma počasi in je vidno le na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo ter Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani. Občutno pa je upadel vpis na Višjo šolo za zdravstvene delavce v Ljubljani (lani 467, letos 360) in na Višjo šolo za socialne delavce (lani 268, letos 188).

Tudi letošnji vpis v visokošolske delovne organizacije kaže,

da usmerjanje kandidatov — mladine in odraslih — še ni načrten in stalen proces, v katerem bi uspešneje usklajevali interes posameznika s potrebami združenega dela.

Nič manj kritično pa ni upadanje vpisa za študij ob delu, ker je pojav v nasprotju s sprejetimi stališči in družbenimi hotenji. V zadnjih petih letih se je vpis za študij ob delu znižal od 6.230 na 4.452. Ali je vzrok zmanjšana motivacija za študij ob delu zaradi čedalje nižjega vrednotenja formalne izobrazbe ali premajhna zainteresiranost samega združenega dela, ki nima dolgoročnih ciljev pri načrtovanju kadrov in izobraževanja? Na ta vprašanja bo treba najti odgovor, saj ga zahteva že sama zasnova usmerjenega izobraževanja.

J. V.

V prihodnjem gospodarskem razvoju si postavljamo kot prednostno nalogo povečanje proizvodnje blaga in storitev, ki temeljijo na visoko strokovnem delu, sodobni tehnologiji in ustvarjalnosti, ob bolj gospodarnem zaposlovanju in boljši izrabi produktivnega dela in znanja. Pri načrtovanju kadrov in izobraževanja smo zato postavili novo razmerje med neproizvodnimi in proizvodnimi usmeritvami — 30:70. Zato bomo povečali izobraževanje kadrov za kovinsko-predelovalno industrijo in metalurgijo, za elektroindustrijo, rudarstvo, agroživilstvo in še nekatere panoge. To usmeritev morajo imeti pred očmi v vseh regijah. Zato tudi pri izobraževanju deklet ne smemo več misliti samo na nekdanje značilne ženske poklice (administracija, zdravstvo ipd.), saj se ženske zdaj enakopravno uveljavljajo domala vseh panog, tudi v proizvodnih in predelovalnih pano-

Po 3. členu Zakona o nagradah in priznanjih Staneta Žagarja (Uradni list SRS, št. 8/78)

razpisuje

odbor za podeljevanje Žagarjevih nagrad in priznanj

ŽAGARJEVE NAGRADE IN PRIZNANJA ZA LETO 1981

I. V letu 1981 bo podeljenih 7 Žagarjevih nagrad po 40.000 (štiridesetisoč dinarjev) in 3 Žagarjeva priznanja.

II. Žagarjeve nagrade in priznanja bodo podeljena za izredne uspehe na vzgojno-izobraževalnem področju. Za nagrade lahko kandidirajo posamezni zaslužni delavci ali skupine delavcev, ki so dosegli izredne uspehe pri napredku vzgoje in izobraževanja, pri uveljavljanju socialističnega samoupravljanja ter druge izredne rezultate, ki so bili doseženi z delom v vzgojno-izobraževalnih in drugih organizacijah združenega dela, z organiziranjem vzgojno-izobraževalne dejavnosti, s strokovnimi in raziskovalnimi deli ter pri oblikovanju učnih sredstev. Za Žagarjeva priznanja lahko kandidirajo organizacije združenega dela, delovne skupnosti, družbene organizacije in društva (v nadaljevanju: kandidati), ki so dosegli izredne uspehe iz drugega odstavka.

III. Kandidate za podelitev Žagarjevih nagrad in priznanj lahko predlagajo:

- krajevne skupnosti
- organizacije združenega dela
- samoupravne interesne skupnosti in organizacije
- društva in družbene organizacije
- Republiški komite za vzgojo in izobraževanje
- Zavod SR Slovenije za šolstvo.

Predlog za kandidata mora poleg imena in drugih osnovnih podatkov o kandidatu vsebovati še podrobno utemeljitev predloga.

Predlogu za podelitev nagrade je treba priložiti:

1. življenjepis z navedbo podrobnih podatkov iz življenja in dela kandidata
  2. podrobno utemeljitev s priporočili in mnenji družbenopolitičnih organizacij (koordinacijskega odbora za kadrovska vprašanja pri Občinski konferenci SZDL), Zavoda SRS za šolstvo oziroma Sveta univerze, drugih organizacij, društev ter priznanih strokovnjakov.
- Predlogu za podelitev priznanja je treba priložiti:
1. osnovne podatke o kandidatu
  2. podrobno utemeljitev predloga s priporočili in mnenji družbenopolitičnih in drugih organizacij, društev ter priznanih strokovnjakov.

IV. Predloge pošljite do vključno 31. XII. 1980 v zaprti kuverti na naslov:

Izobraževalna skupnost Slovenije, Ljubljana, Aškerčeva 9 — z oznako »Razpis Žagarjevih nagrad in priznanj«

V. Svečana podelitev Žagarjevih nagrad in priznanj bo v petek, 27. marca 1981.

ZAKAJ SE UČITELJI SELIJO IZ ENE OSNOVNE ŠOLE NA DRUGO?

Tja, kjer so boljši odnosi in večja skrb

V raziskavi, v kateri smo želeli odkriti učiteljeve načrte za zaposlitev prihodnje, je sodelovalo 1398 učiteljev iz Gorenjske, Dolenjske, Primorja in s pujskega območja. Ugotovili smo, da jih 81 izmed njih želi zamenjati osnovno šolo. Seveda nas je predvsem zanimalo, zakaj odločajo za to spremembo v zaposlitvi. Na prvem mestu so tu učitelji navedli stanovanjske probleme, na drugem pa odnose v kolektivu.

Razčlemba delovnih in življenjskih razmer učiteljev v osnovnih šolah pa kaže, da stanovanjska problematika učiteljev ni med najbolj perečimi problemi učiteljskega poklica. Od 1398 učiteljev jih ima nerešen stanovanjski problem 56, vendar moramo vedeti, da za teh 56 učiteljev pomeni stanovanje pomembno življenjsko vprašanje. Če, da začno učitelji, ki nimajo ustreznega stanovanja, resno razmišljati o tem, da se zaposlijo drugod, čeprav nekateri ne odhajajo radi kot je npr. napisala ena od učiteljic: »Po dolgih letih vozim na delo, čutim, da me to delo vedno bolj obremenjuje. Če bi dobila v kraju zaposlitve ustreznega stanovanja za svojo družino, bi z veseljem ostala na tej šoli.« Učiteljica trdi: »So zelo dobre avtobusne zveze do šole. Če bi šola imela na voljo stanovanja, bi bil problem rešen ne samo zame, ampak za vse učitelje, saj se vsi vozimo, razen nekoga.«

Za reševanje stanovanjskih problemov bi se morali še posebej potruditi v tistih okoljih, kjer na šolah večinoma učitelji vozijo. Take šole zapusti zelo veliko učiteljev, to pa prav gotovo vpliva dobro na vzgojno-izobraževalno delo šole.

Ugotovili smo, da zaradi stanovanjskih vprašanj menjavajo zaposlitev pogosteje učitelji v občini Gornja Radgona, Sevnica, Koper in Ormož.

Teh problemov pa niso omenjali učitelji v občinah Brežice in Škofja Loka, pa tudi v Radovljici, Kofji Loki, Piranu in Novem mestu ni pomanjkanje stanovanj, največja težava osnovnošolskih učiteljev.

Lahko rečemo, da morajo za stanovanja učiteljev bolj porabiti na pujskem območju in v primorju. Na pujskem območju smo v prejšnjih raziskavah ugotovili pogosto zaposlitveno migracijo učiteljev osnovne šole, prehajanje iz ene na drugo šolo, ki bi jo zmanjšali, če bi učiteljem zagotovili ustreznega stanovanja v krajih, kjer so šole. Stanovanjski problemi so značilni za mlajše učitelje. Čim manj delovne dobe ima učitelj, tem pogosteje se je pojavljal za vzrok za menjavo zaposlitve (med tistimi, ki so zaposleni šele prvo leto, jih menja stanovanje, 8,7% kot otrok menjave zaposlitve; med učitelji z delovno dobo od 2 do 5 let 8,6% med učitelji z 6 do 20 letovnih let 4,4% ter med učitelji z nad 20 let delovne dobe 4,4%). Nerešene stanovanjske zadeve so med drugim tudi vzrok, zakaj pogosteje spreminjajo kraj zaposlitve mlajši učitelji, kot smo ugotovljali v raziskavi o migracijskih procesih med učitelji.

SLABI ODNOSI, MANJ VOLJE DO DELA

Drug najpogosteje omenjen vzrok za menjavo osnovne šole so odnosi v kolektivu. Učiteljski kolektivi so zelo različni. V nekaterih je veliko tovarništva, razumevanja, pomoči, spoštovanja, v drugih pa prevladujejo tudi druge značilnosti, npr. kliče, nevoščljivost, neiskrenost ipd. Tudi posamezniki se v njih različno počutijo. Če je vzdušje delovno, tovarniško, sproščeno, skratka, zdravo, potem je veliko lažje premagovati vse napore pri delu. Če pa se v nekem kolektivu počutiš slabo, se ponavadi tudi zmanjšuje volja do dela. Vseeno ti je, kako opravljaš delo, želiš si le v drugo okolje, ki te bo bolj sprejelo. Od 1398 učiteljev se jih 97 ne počuti dobro v svojih sedanjih

kolektivih, zato bi radi odšli drugam. Kaj jih moti?

Okoli 20 učiteljev je omenilo, da so odnosi v kolektivih slabi. Drugih dvajset je opisovalo lastnosti kolektiva in posameznikov v njem. Pišejo npr.: »O tovarništvu ni več sledu; pojavlja se nezaupanje, nevoščljivost; med učitelji ni več iskrenosti, kolektiv je samo še na papirju; med učitelji so ljudje, ki nimajo takih lastnosti, da bi se z njimi lahko postavili; vsak samo stremi, da bi sam imel čimveč, kako bo drugim škodil, nihče ni pripravljen pomagati, včasih tega ni bilo; v kolektivu je cenjen tisti, ki zna »dobro vrteti jezik«, marljivo delo nima posebne veljave; nam delovnim se nekateri smejejo in nas verjetno sploh nimajo za normalne; najbolj so cenjeni čvekači, komolčarji, ne pa delavci s pedagoškim entuziazmom ipd.«

Res je, da opazimo navedene lastnosti v mnogih naših delovnih kolektivih, da torej učiteljski v tem primeru niso izjema. Vendar je tudi res, da bi moralo tega biti prav pri učiteljih, vzgojiteljih, ki oblikujejo nove rodove mladih ljudi, teh lastnosti najmanj. Tega so nekateri učitelji tudi zavedajo in jih to boli oziroma ne želijo več delati v takih okoljih. Nekateri učitelji ne izpolnjujejo moralnih norm, ki so potrebne za učiteljev lik. Prav je napisal tovariš: »Ko bodo učitelji sami to, kar naj bi bili, bodo tudi bolj cenjeni.«

NIHČE »OD ZUNAJ« NE MORE POMAGATI

Tretjina učiteljev, ki so omenjali odnose v kolektivu, vidi slabše medsebojne odnose med člani kolektiva kot posledico sprejetih sporazumov o delitvi OD, ki prinašajo ocenjevanje učiteljevega dela. Prej dobri tovariši, kolegi, so se začeli gledati »postrani« zaradi nekaj tisočakov, ki jih je bilo enemu dodeljeno več kot drugemu. Kakovost dela, ocenjevanje brez objektivnih meril, izobrazba, to so elementi, ki so razburili zbornice in skrhalo medsebojne odnose.

Ponekod krivijo učitelji za slabe odnose v kolektivu ravnatelje, drugod pa to, da ni ustreznega reševanja osebnih problemov učiteljev.

Omenjeno je tudi nerazumevanje med mlajšimi in starejšimi učitelji. Medsebojni odnosi so zadeva vsakega posameznega kolektiva, zato jih lahko rešujejo le člani kolektivov sami. Nihče od zunaj jim pri tovrstnih težavah ne more pomagati. Verjetno je strpnost že zelo zrahljena in ni treba veliko, da so nesporazumi tu.

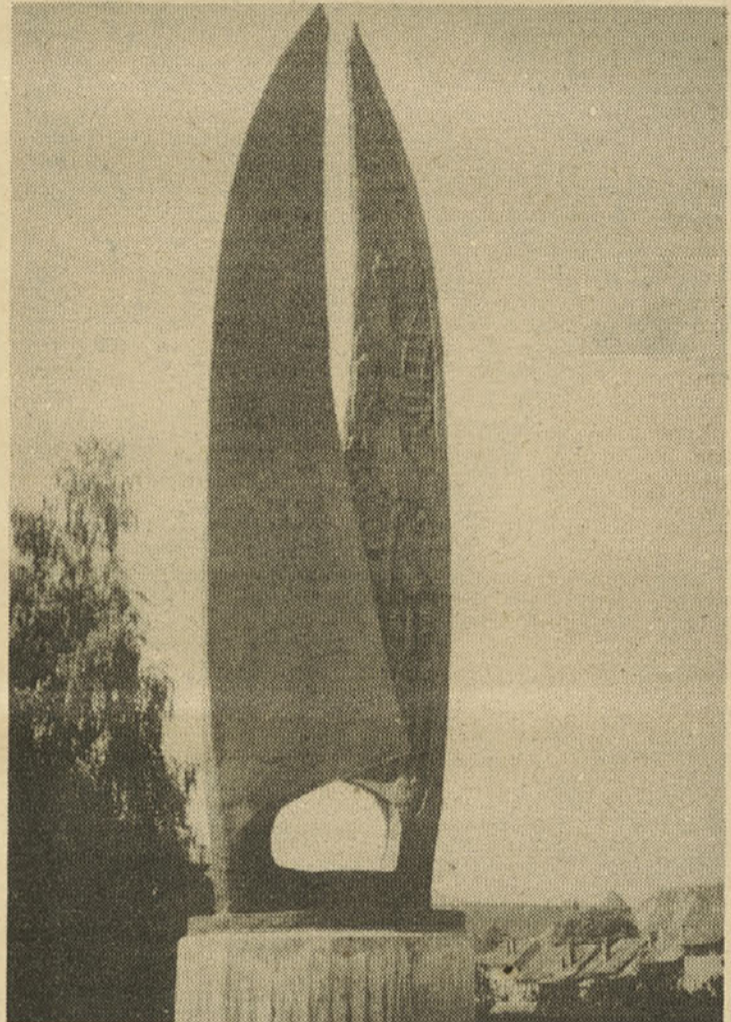
Dobro oblikovan samoupravni sporazum o delitvi osebnih dohodkov bi bil že eno izmed zdravil za zdravljenje »te bolezni kolektivov«. Čim manj bi moralo biti priložnosti za razvoj negativnih lastnosti, za videti pa je, da so bile dosedanje razmere v osnovni šoli za to izredno ugodne.

To potrjuje tudi spoznanje, da so v celodnevni osnovni šolah nekoliko manj številno omenjali učitelji odnose v kolektivu kot vzrok menjave zaposlitve kot na poldnevni. Na poldnevni šolah so učitelji namreč načrtovali drugo zaposlitev pogosteje tudi zaradi problemov osebnih dohodkov in vrednotenja izobrazbe, ki so bili najpogosteje vzrok slabšanju medosebnih odnosov v učiteljskih kolektivih.

Učiteljski kolektiv bi moral biti čvrst kolektiv, kajti le tako lahko uspešno opravlja naloge na šoli, ter hitro in uspešno rešuje vse, tudi največje, težave.

Zdrav kolektiv ne prenese bolestne domačnosti in lažne solidarnosti, ki jo predstavlja zatajevanje in skrivanje negativnih pojavov v kolektivih. Zrel kolektiv odprto razpravlja, obsoja in rešuje vse, kar se kaže kot negativno za razvoj medsebojnih odnosov. Kaže, da v nekaterih naših učiteljskih kolektivih tega niso sposobni opaziti ali pa se vsi ti pojavi registrirajo, nato pa ljudje čakajo, češ saj se bodo zadeve sčasoma same od sebe popravile. Vendar se položaj ponavadi le slabša, ko pa je že nevzdržen, ga je zelo težko popravljati. Zato je treba budno bdeti nad odnosi v zbornici ter se odzivati odkrito, kritično in konstruktivno ob prvih znakih nesporna-

zumov, izrazih negativnih lastnosti posameznih članov. Kako bomo oblikovali uspešno kolektive učencev, če ne bomo najprej na svojih izkušnjah spoznali vrednosti in vrednot dobrega kolektiva? Po drugi strani pa ne smemo niti za trenutek pozabiti na to, da učenci, čeprav tako mladi, zelo hitro začutijo, da v učiteljskem kolektivu ni nekaj v redu, da se nekateri učitelji med seboj ne razumejo. Če učitelji opazimo, da so se pri nekaterih kolegih pojavile negativne lastnosti, smo dolžni opozoriti na to, kajti če bomo brezbržno le od strani opazovali in se tiho zgražali, se bomo s tem uvrščali med tiste, ki take odnose dovoljujejo. MAJDA PLESTENJAK

Punt in revolucija, spomenik, bron, 1972, Brežice

Koledar narave

Pri Državni založbi Slovenije je pred kratkim izšla knjiga Koledar narave avtorjev Toni Kofolove in Oskarja Šenka.

Braščeno pozornost zbudi že slikovita zunanja oprema knjige, dobila je nagrado na letošnjem jugosl. knjižnem sejmu v Beogradu, še bolj pa notranja vsebina, ki je bogato ilustrirana z zanimivimi in privlačnimi skicami ter lepimi barvnimi slikami. Knjigo s podobno vsebino so učitelji osnovnih šol že dolgo pogrešali pri pouku spoznavanja narave in biologije. Da bi popestrili obravnavo vsebin obeh predmetov, so učitelji iskali ustrezne sestavke in pesmi v različnih literaturah, kar pa se jim ni vedno povsem posrečilo. Še posebno ne tam, kjer so knjižnice bolj skromno oskrbljene s tovrstno literaturo.

Vsebinsko gradivo je v knjigi dobro izbrano glede na naslov knjige, na učne načrte in razvojno stopnjo učencev od 1. do 6. razreda osnovne šole. Temeljna usmerjenost knjige je koledar narave. Vsebuje izbor sestavkov iz življenja posameznih znanih živali in rastlin v letnih časih in v mesecih. V uvodu v letni čas je sestavek, ki opisuje spremembe v naravi in glavna opravila v tem letnem času. Sledijo zgodbe in sestavki, ki jih popestrujejo in dopolnjujejo ustrezno izbrane pesmice. Ob koncu izbora sestavkov v posameznem mesecu so naloge, ki jih učenci samostojno rešujejo. Te vključujejo pojave v naravi v določenem mesecu. Povratno informacijo o pravilnosti rešitev

dobijo učenci na koncu knjige.

Po svoji didaktično-metodični zasnovi vsebuje knjiga elemente naravoslovnega berila in delovnega zvezka. Njen namen je dopolniti učbenike z izborom dodatnih informacij. Sestavki o rastlinah in živalih opozarjajo učence na zanimivosti iz življenja posameznih organizmov v naravnem okolju in neredko vsebujejo tudi elemente za njihovo razpoznavanje. Poleg informativne in formativne ima knjiga tudi veliko vzgojno vrednost, saj skoraj sleherni sestavek vsebuje elemente ekološke vzgoje, politehnične vzgoje, vzgoje za varstvo narave in druge vzgojne komponente.

Podobno kot druge vsebine so zbrane po mesecih tudi naloge, ki so problemsko zasnovane. Učence usmerjajo v natančno opazovanje dogajanj v naravi in iskanje vzročno-posledničnih zvez med pojavi. Ob tem si učenci aktivno razvijajo sposobnosti mišljenja in sklepanja.

Uporabnost knjige je večstranska. Uporabljajo jo lahko učitelji razrednega in predmetnega pouka v neposrednem vzgojno-izobraževalnem procesu pri uresničevanju vsebine učnih načrtov, pri dodatnem pouku in ob šolskih dejavnostih učencev. Učenci pa jo lahko uporabljajo za zadovoljevanje lastnih interesov pri poglabljanju znanja in iskanju odgovorov na prenekatere vprašanja o naravi. Zato menim, da sodi knjiga tako v šolsko kot tudi v domačo knjižnico. HELENA VOGELNIK

Naš jezik 6

Konec oktobra je z enomešno zamudo izšel jezikovni učbenik za 6. razred osnovne šole, ki ga je napisal prof. France Žagar.

Z Našim jezikom 6 je dopolnjen komplet jezikovnih učbenikov za slovenski jezik od 5. do 8. razreda, s katerim so že v osnovno šolo uvedena spoznanja modernega jezikoslovja.

Pri sporočanju je avtor že v prejšnjih dveh učbenikih za razlago uvedel primerjalno načelo, ki ga tu krepi še z vizualno razporeditvijo na levo in desno polovico. Zgodba v slikah je morda že kar preotročja za šesti razred, bolj bi bila primerna za četrtega ali petega. Zanimiv je domišljijski spis; tu je učbenik precej naslonjen na izvrstno Rodarijevo knjigo Srečanje z domišljijo. Poročilo je prikazano dvakrat (kot leposloven in kot posloven spis), opis pa v treh učnih poglavjih (opis predmeta, naravnega pojava, delovnega postopka). Najbrž vsak učitelj razume, da se poglavja pri skladnji in oblikosloju jemljejo drugo za drugim, poglavja iz sporočanja pa se obravnavajo vse šolsko leto.

Vaje za bogatenje besedja so v jezikovnih vadnicah dokaj znane. V Našem jeziku 6 niso obdelane samo zaradi povečanja besednega zaklada, ampak tudi zaradi stilističnega vrednotenja, obenem pa rabijo tudi kot priprava za pisanje spisov.

Tudi v svoji tretji jezikovni vadnici pričena avtor lekcije z izhodiščnimi besedili. Zanje pa tudi za številne vaje uporablja besedila otrok in odraslih, in sicer umetnostna in neumetnostna. Citate izbira pri besednih ustvarjalcih od Prešerna do Bena Zupančiča. S temi besedili ali citati posega na številna področja (zemljepis, fizika, matematika, umetnost, samoupravljanje). Tako se jezikovni pouk neprisljano prepleta z učenjem za širšo razgledanost.

Omenjena besedila so dovolj mikavna, da učitelju ne bodo rabila le kot osnova za jezikovni pouk, ampak tudi kot izhodišče za pisno in ustno sporočanje (npr. Klepetanje, Ježki, Dedovo pismo, Babičina soba).

Sledi razlaga v obliki vprašanj in odgovorov. Že pri prvi knjigi smo imeli praktiki pomislek, češ da ni smiselno, da učenci prekrivajo odgovore, saj jih lahko skrivaj pogledajo. Vendar se učitelj

takim goljufijam zlahka izogne. Učencem razloži, da so vprašanja v knjigi dokaj zahtevna, odgovori pa so zelo zgoščeni, strokovno izraženi, za manj uspešne učence večkrat pretežki, zato naj učenci odgovarjajo s svojimi postavljali še svoja vprašanja.

Razlagi so dodane vaje, ki so v tem učbeniku najobsežnejše v primerjavi s prejšnjima. Odkljuje se po raznovrstnosti, saj navajajo učena na veliko miselnih operacij. Tako navodila zahtevajo, da učenec poišče, vstavi, ugotovi, doda, izbere idr.

Pri težjih vajah sledi zgled, kako nalogo rešujemo.

Še vedno pa je za temeljito utrjevanje pri posameznih vajah premalo zgledov. Zato naj pripravljajo gradivo za vaje učenci tudi sami. S tem bo povečana njihova miselna aktivnost, pa tudi zmanjšana možnost za šablonsko reševanje.

Razgibane, vedre ilustracije Boža Kosa so otroku blizu in mu rabijo kot spominska opora (koraki, vojvoda, perut) ali kot grafična razlaga (padec, dvig glasu v povedi, premi govor, metafora).

Brez nagajivosti tiskarskega škrata ni šlo. Opazili smo napako pri grafičnem narisu premege govora. Pri vaji 3 za doživljajski spis pa manjka črtica pod eno izmed ocen. Pri podčrtavanju stavčnih členov so grafične oznake pretanke.

Naš jezik 6 je dokaj težak in obsežen. Zato je prav, da učitelj pri težjih poglavjih (povedkovo določilo, prilastek, sklanjatve, zaimek) postavlja diferencirane zahteve glede znanja in prenese zahtevnejše jezikovne probleme v dodatni pouk ali interesni jezikovni krožek.

Glede na mnoge novosti na področju stroke in metodike bi bil nujen priročnik za učitelja ali pa metodika slovenskega jezika za višje razrede osnovne šole.

Avtorja je pri sestavljanju učbenika vodila misel, ki jo je zapisal v uvodu. »K nenehnemu učenju materinega jezika nas silijo tudi vsakodnevne zahteve današnjega časa, in sicer sestavljanje pisnih sporočil in nastopi pred javnostjo.« Če učitelj in učenec sprejmeta to ugotovitev kot eno izmed motivacij za svoje delo, bosta verjetno rada in uspešno delala z novim učbenikom. DANICA CEDILNIK

VIKANJE ALI TIKANJE?

Kolektiv naše osnovne šole sestavljajo večini starejši prosvetni delavci, med katere spadam tudi jaz. V mojih prvih letih učiteljevanja so bili odnosi med starejšimi in mlajšimi prosvetnimi delavci bolj vsestranski in družabni, kajti takrat smo bili razvrščeni v plačilne razrede in se nismo skoraj nič ukvarjali s problemi delitve osebnega dohodka. Zato smo bili neprimerno manj obremenjeni s problemi medsebojnih odnosov.

Menim, da so bili naši odnosi do učencev strožji, kot so zdaj, ker še nismo uvajali toliko oblik samoupravljanja v šoli, kot jih poznamo danes. Menim, da je na tem področju storjen velik korak naprej. Toliko za uvod.

SPOZNAVANJA

Človek je zrel, kadar se zavestno odloči, da bo za vselej izbrisal vse slabe lastnosti in bo razvijal vse dobre. Gayerold Hauser, Moja pot k zdravju in mladosti

Ne samo gojiti srečne misli, marveč gojiti tudi srečne pogovore — to vodi do življenjske sreče. Pomilovanje samega sebe je sebičnost. Anton Trstenjak, Človek sumemu sebi

Morali bi se znati učiti iz izkušenj drugih. Shri Shri Paramahansa Yogananda

ŠOLA V CERKNEM — NADALJEVANJE TRADICIJ NARODNOOSVODILNEGA BOJA

Za bogato in polno življenje

Nemalo jih je, predvsem udeležencev narodnoosvobodilnega boja, ki k misli o osnovni šoli v Cerknem, nehotе dodaja tudi nepozaben dogodek iz leta 1944.

... Na koledarju je bil zabeležen 27. januar. S Cerkljanskega vrha so se plazile v dolino zloveče nemške kolone. Partizani, udeleženci šestega partijskega tečaja, so se po vaških hišah pripravljali na sklepne izpite. Okrog osmih je bilo. Izdajalec je dobro opravil svoje delo. Nemci so se razlezi po vasi kakor povodenj. Vaščani so se zapirali v hiše. Tečajniki pa...! V prvem trenutku so pomislili na beg. Večina med njimi je bila brez orožja. Nekateri so planili v strugo Cerknice. Umikali so se v smeri proti Novakom in vsem pod Poreznom. Večina mladih partizanov je stekla po pobočju grička Brdce, da bi prišli kar najhitreje v zavetje gozdov. To je bilo zanje usodno. Žrtve za žrtvijo... sedemindeset!

poudaril dr. Joža Vilfan. »Nasprotno! Usmerjeno je naprej, k mladim rodovom, ki naj razvijajo pridobitve osvobodilnega boja in uresničujejo njegove ideale. Upamo in želimo, da bo cerkljanska šola na svojem in v širšem prostoru nadaljevala boj, ki smo ga vodili med NOB za to, da bi naš človek živel vsak dan bolj svobodno, razvito, bogato in polno življenje.«

rala pouk NOB v osnovni šoli, pedagoški javnosti pa posredovala posplošena spoznanja o uspešnih metodah poučevanja krajevne zgodovine. Med oblikami dela so bile omenjene skupinske hospitacije za učitelje pouka zgodovine, zborovanja mladih zgodovinarjev — pionirjev, sprejemanje in vodenje ekskurzij učencev v pomembne kraje iz NOB, sodelovanje z muze-

bodive. Med zbranimi so slušateljci Pedagoške akademije v Ljubljani, profesorji, predstavniki družbeno-političnih organizacij. Vabilu sta se odzvala tudi Miha Marinko in Franc Kimovec Žiga, slavnostni govornik omenjenega dne. Na tem nepozabnem spletu spominov na našo oboroženo revolucijo je bil posebno pomemben dogodek podpis samoupravnega sporazuma med šolo in pedagoško akademijo. Sporazum je bil obetaven, saj je govoril o znanstvenem sodelovanju. Med drugim naj bi pedagoška akademija pripravljala posamezne učne enote pouka zgodovine NOB. V šoli bi jih preskušali in jih, če bi uspeli, potrdili. Gre za to, da bi dosegli kar najbolj privlačen način pouka zgodovine. V učencih naj bi zapustil globok vtis, pri čemer naj bi bili doseženi tudi potrebni vzgojni smotri. Vsako leto naj bi obe ustanovi naredili natančen načrt o tem, kako bodo potekali poskusi. S podpisom sporazuma se je pedagoška akademija tudi obvezala, da bo šoli pomagala pri nameščanju strokovnega kadra. Vse znanstvene izkušnje, ki bi bile rezultat takšnega sodelovanja, naj bi bile objavljene v strokovnem gradivu. Preverjali naj bi jih tudi na posebnih seminarjih in posvetovanjih v Cerknem. Očitno pa je tudi bilo, da brez denarne pomoči takšno delo ne bo mogoče.

cenljive vrednosti. Sola take vrste ima predvsem neprecenljivo vzgojni pomen, kar pa ne pomeni, da so v šoli vsi učenci odlični.

BREZ USTREZNE POMOČI BO SAPE VSE MANJ

Nedvomno bi bilo imenitno, bi lahko človek ob vsem omenjenem dodal ugotovitev, da za poslanstvo, kakršno opravljajo šole v Cerknem, ni nikakršni ovir. Pa vendar je vse tisto, čemer ponosno pišemo in govorimo, le razširjena dejavnost osnovne šole — spomenik NOB. Sodelovanje z ljubljansko pedagoško akademijo je skoraj zamrlo. Za delo v Cerknem so sicer začele zanimati nekatere strokovne ustanove, recimo pedagoški inštitut, tudi zgodovinsko društvo za severno Primorsko, težave, ki nastajajo, pa ostajajo zgolj na plečih šole. Učenci so krožku mladih zgodovinarjev, krožku turističnih vodnikov, raziskujejo dogodke, iz katerih mogoče spletati kito zgodovinske sodelujejo z muzejem, obiskujejo kraje in ljudi, ki so vez med sodelujejo v posebnem delu pouka — pouka o zgodovini Cerkljanskega. Ni spomenika, bitke, akcije ali ofenzive, ne partizanske dejavnosti v teh krajih, ne bi bila predmet učenčevih ziskovanj. Na to delo je vezano veliko drugih šolskih dejavnosti prava pravda ves vzgojno-izobraževalni proces. Pa vendar si lahka šola privošči enega samega strokovnjaka za pouk zgodovine profesorico, ki se kot mentorica to dejavnostjo ukvarja, volonteško. Zdi se, da bo šola prejalša vključena v Republiški eksperimentalno izobraževalni center. Ali bo takrat za njeno delo posebnega družbenega pomena namenjene več družbene pozornosti? Če je bila šola v Cerknem ob odprtju moderna šola, je zdaj med tistimi, ki se otepajo z različnimi težavami. Prostorsko ustreza vsem znanim oblikam šolskih in obšolskih dejavnosti, tudi ne zahtevam celodnevnosti. Kaj kmalu bo premalo učilni Sicer pa — šola ni spomenik narodnoosvobodilnega boja, pa svoji zunanosti; gre za njeno vsebino, za delovni utrip, za njeno poslanstvo, ki ga opravi po najboljših močeh.

SILVO TERŠEK

In vendar misel, da bi v partizanskem Cerknem zgradili šolo — spomenik NOB, ni zasnovana na tem tragičnem dogodku. Rodila se je po svečani komemoraciji od 25. obletnici napada na partijsko šolo, kjer so se zbrali tudi preživeli tečajniki. V takih trenutkih se trpka bolečina kaj rada oplemeniti s hoterji, da bi se spomin na žrtve spremenil v trajen ponos vseh rodov naših ljudi. »Zgradimo šolo, ki bo posebno pozorno razvijala vrednote in ideje, ki so živele v udeležencih narodnoosvobodilnega boja,« so se navduševali nekdanji partizanski tečajniki. Ne navsezadnje je kraj šole tudi potreboval. Po drugi strani pa bi bila to najprimernejša družbena zahvala ljudem s cerkljanskega območja za njihov nesebični prispevek v najtežjem obdobju narodove zgodovine. Nepozabno je obdobje, ko je bilo Cerkno središče množičnega revolucionarnega delovanja na Primorskem in Gorenjskem. Šola mora biti rezultat celostne družbene akcije, je bilo poudarjeno že takrat. Tako bo mogoče reči, da bo nadaljevala delo, ki je pognalo kali nove kulture, svobodnih in demokratičnih odnosov, že med najhujšimi vojnimi vihrami na tem ozemlju. To ozemlje je bilo kot jež. Devet tisoč borcev devetega korpusa NOV in POS je zadrževalo sedemkrat močnejšega sovražnika. Branilo je ozemlje, kjer je cvetela politična, gospodarska in kulturna dejavnost, ki je bila nujno potrebna za učinkovitost boja. Na cerkljanskem območju se ni razvijala in dozorevala le vojska, temveč tudi svobodoljubna zavest. Pri tem je pomagal partizanski tisk. K oblikovanju zavesti so veliko prispe-

vale skrite partizanske šole, izjemna požrtvovalnost prebivalstva, domačije, ki so se spreminjale v partizanske delavnice, grape, v katerih so nastajale bolnišnice.

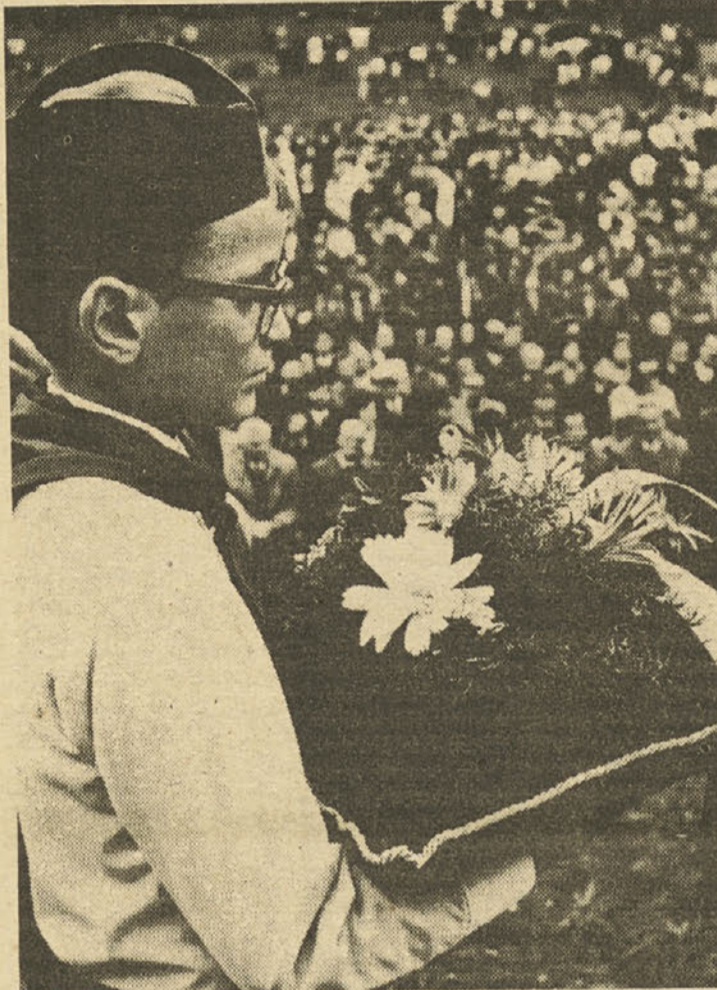
Na območju s tako zgodovino pa zamisel o šoli, ki bi seznanjala mladino z zgodovinsko, kulturno in borbeno dediščino, hkrati s sodobnim razvojem jugoslovanskih narodov in narodnosti, ni mogla propasti. Zgodovina in tradicija sta v teh krajih tudi danes izredno živi. Šola v Cerknem pa je pri tem najbolj svetel zgled.

NOVA ŠOLA — MISEL NA PRIHODNOST

Leta 1969 je bil imenovan iniciativni in za tem delovni odbor za gradnjo šole — spomenika NOV. Akcija je dobila široko družbeno podporo. Uresničitev njenega poslanstva je postala slovenska naloga. Temeljni kamen je slovesno položil 27. julija leta 1971 dr. Joža Vilfan, takratni predsednik pokroviteljskega odbora.

Šola je bila odprta ob proslavi 25-letnice priključitve Slovenskega primorja k Jugoslaviji; dogodek, ki je pomenil enega največjih uspehov osvobodilnega boja. Proslavljanje tega pomembnega dogodka ni bilo obrnjeno zgolj v preteklost, saj je prav odprtje nove šole z dragocenim poslanstvom, spodbujalo misel na prihodnost.

... Proslavljanje se torej ne izčrpa v povzdigovanju žrtev in v poveljevanju tega, kar je bilo storjeno,« je ob tistem dogodku

Pionirska delegacija sprejema ključ nove šole v Cerknem

Od vsega začetka je bilo v vsebinski zasnovi delovanja šole zapisano, da bo to hospitacijska šola, da bo mladino seznanjala z bistvom zgodovinsko-kulturne dediščine in s sodobnim razvojem vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti. Posebno zavzeto da bo posredovala tradicije in vrednote narodnoosvobodilnega boja. S tem v zvezi bo demonstri-

jem... V šoli so se trudili, da bi bila njihova pedagoška dejavnost iz leta v leto bolj sistematična in kakovostna.

Maj 1975. Cerkno z okolico je kakor šopek mladosti. V osnovni šoli — spomeniku NOB se začne proslava ob 30-letnici osvo-

čisto prava tudi ona bi bila. Pozneje mi je povedala, da učiteljske šole še ni dokončala. Ko je Italija kapitulirala, je hodila v zadnji razred. Po kapitulaciji Italije, ko je na tisoče Ljubljančanov zapustilo svoje lepo mesto, da bi pomagali osvoboditi domovino, tudi ona ni več držala za šolskimi klopmi, odšla je v partizane. Poslali so jo na Primorsko v Gradnikovo brigado. Ko pa so v brigadi zvedeli, da je hodila na učiteljsko šolo, so jo poslali na teren, da bi učila primorske otroke. Pri nas dobrih dvajset let ni bilo slovenskih šol, zdaj pa je v šolah znova zazvenela slovenska beseda in slovenska pesem. Nič čudnega ni bilo, da je vsaka vas hotela imeti svojo šolo. A kje vzeti učitelje? Italijani so bili vse slovenske učitelje pregnali iz naših krajev, nekatere so premestili v notranjost Italije, celo v Kalabrijo, še več slovenskih učiteljev pa je pred fašističnim nasiljem pobegnilo čez mejo v Jugoslavijo. Malo izmed teh se jih je po kapitulaciji vrnilo med svoje ljudstvo, zato je takrat pri nas učiteljev zelo primanjkovalo. Vsakdo, ki je bil sposoben učiti, je bil dobrodošel. Kmalu so začela učiti tudi dekleta, ki niso imela potrebnih šol za to, tako, kakršna sem bila jaz, tako, ki jim danes pravimo partizanska učiteljica.

Ta učiteljica, ki je prišla k nam, ni bila partizanska učiteljica, ali

pa samo napol. Lepo, mlado dekle, komaj osemnajst let ji je bilo. Oblečena je bila v uniformo italijanskega oficirja, tudi svetle oficirske škornje je nosila. Če bi jo gledal od zadaj, bi mislil, da je fant, da poučuje mlad učitelj. Sprva je hodila v razred prepasana s svetlim, rajvim pasom, za pasom pa drobna pištola. Pozneje pasu in pištoli pri pouku ni več nosila, nikoli pa ni snela z glave partizanske kape, tirovke z rdečo, peterokrako zvezdo. In kako si jo je znala posaditi na glavo, postrani, da njenih lepih, nekoliko valovitih las ni skoraj nič skrivala. Rekel bi kdo, da ji bo tirovko odnesel najbližji veter, a se to nikoli ni zgodilo. Tudi če se je globoko sklonila, ji tirovka ni padla z glave.

Učiteljci so se večkrat sestajali v Cerknem ali kje drugje na nekakšnih konferencah, da se pogovore o svojem delu, kaj bi se dalo pri pouku izboljšati, da se pogovore o svojih izkušnjah. Naša učiteljica je imela na skrbiše mladinsko organizacijo v vasi, tudi zaradi tega so jo večkrat klicali v Cerkno. Kadar je morala tja, ni bilo pouka. To pa se je dogajalo čedalje pogosteje. Starši so bili nejevoljni, tudi učenci niso radi ostajali doma. Zato me je učiteljica naprosila, naj bi jo nadomeščala, kadar bo ona zopet morala v Cerkno. Kar prestrašila

sem se, ko mi je to rekla, hkrati pa je tako zaplalo v meni, da me je od nekega čudnega občutka kar stisnilo v grlo. Tako te stisne, če doživiš nekaj nadvse lepega, ganjen si od tega. Nadvse rada bi ustregla učiteljicini želji, zdelo se mi je, da večje sreče zame ne bi bilo, kakor to, da bi smela učiti, hkrati pa sem se bala, da tega ne bom zmogla, da se bom osmešila, da si potem nikoli več ne bom upala v razred, še pokazati da se ne bom upala več, ne pred učenci ne v vasi.

»Kaj si neumna,« sem rekla učiteljici, »kako naj jaz učim, ko še sama nič ne znam.«

»Saj ti ni treba učiti,« me je zavmila. »Brali boste, iz Mladega rodu in iz partizanskih časopisov. Na konferencah nam zmeraj pravijo, da moramo z učenci čim več brati. Otroci bodo lahko tudi kaj prepisovali, ti jih boš samo nadzirala,« je rekla. »Tudi zapeli boste kaj, partizanske in narodne pesmi. Poješ veliko lepše kakor jaz,« me je še pohvalila, da bi me opogumila.

Še danes se vidim, kako sem bila nerodna, ko sem prvič stala pred učenci kot učiteljica, pravzaprav kot učiteljica pomočnica ali, še bolj prav povedano, kot vajak.

Poskušala sem posnemati našo učiteljico. Moj, kako me je bilo sram, po vročini v licih sem

čutila, kako rdim pred učenci. Stavka nisem prečitala do konca, neki učenci sem velela, naj naprej. Ta je veliko bolje bral kakor sem čitala jaz. Vsi so brali, čitali, ker so bili vajeni glasno brati. A jaz jih skoraj nisem slišala, še zmeraj sem slišala samo kako se mi pri branju zatika, kako čudno naglašam posamezne besede, kako nerodna sem. In bolj rdim zaradi tega. Najrajši se v zemljo vdrla.

Po branju smo peli. Najprej smo zapeli mojo: »Za vasjo čredo pasla«, za njo pa vse partizanske pesmi, kolikor smo poznali, potem pa še narodno. Petje mi je bolj šlo kakor čitanje. Zmeraj sem rada pela in vsi so hvallili, da lepo pojem, da imam lep glas. Zato sem tudi hitro postegnila otroke za sabo.

Pozneje sem še mnogokrat na domostovala učiteljico, ko je bila po opravkih v Cerkno ali kam drugam. Kot vajak sem se dobro napredovala. Kmalu sem tudi glasno brala tako, da mi ni bilo treba rdeti pred učenci. Sveda ni to prišlo samo od sebe, naučila sem se bila. Večer za večerom sem se zapirala v kuhinjo in sama zase glasno brala vse, kar je bilo pri roki.

(Odlomek iz knjige Karla G. beljska UČITELJICA, Partizanska knjiga, Ljubljana 1980)

Partizanska učiteljica

Po tistem, ko so bombardirali Cerkno in našo vas, ko je šola pogorela, pouka ni bilo več. Čez kakih štirinajst dni ali čez tri tedne nas je obiskal stric. A ni prišel sam. Z njim so prišli še moški in tri ženske. Pozneje sem zvedela, da je bil to nekakšen vaški šolski odbor, roditeljski svet so mu rekli. Ko so prišli, mi v začetku stric ni omenil, kakšen je namen njihovega obiska. Po ničemer ni spraševal, kakor je bila njegova navada, kar v veliko sobo so šli in si jo ogledovali, kakor da jo nameravajo kupiti, ali pa privediti v njo kako razstavo. Eni izmed žensk se je zdela soba premajhna, stric pa je rekel, da soba ni tako majhna, kakor se ji zdi, ko bodo pospravili iz nje nepotrebno ropotijo, da bo takoj videti večja. Tri velike mize da bodo že šle vanjo in potrebni stoli, otroci pa da se lahko malo stisnejo. Moški mu je pritril, rekel pa je, da je daleč od vasi. Stric pa nazaj, da pot ure za mlade noge ni nobena daljava, nekaterim pa da bo še bližje kakor v vas, saj so tod okrog hiše raztresene po vseh robih.

Glavno je, da bodo otroci na varnem, je še rekel.

Tako smo v naši vasi spet dobili šolo, sovražnik ni z bombardiranjem in požiganjem ničesar dosegel. Stric in njegovi spremljevalci so še tisti dan odnesli iz sobe nepotrebno ropotijo, kakor je rekel stric, in soba se je res vsem zdela večja kakor prej. Ko so odšli, sem sobo še izprašila, pometla, pod poribala, če bi mogla, bi se stene pobelila in okna ter vso hišo okrasila, kakor je okrasimo za rešnje telo in kres. Drugi dan so pripeljali iz vasi dve veliki mizi in nekaj stolov, ena miza pa je bila naša. Tako se je naša velika soba spremenila v šolski razred. Učenci so sedeli okrog miz, da so lahko pisali. Čez dva dni so nam vaščani navozili še drv. Koliko drv, za dve hudi zimi, bi rekla.

Čez kakšen teden po obisku roditeljskega sveta je prišla k nam tudi učiteljica in pouk se je začel. Po požigu vaške šole je šla nazaj v brigado, zdaj pa se je vrnila k svojim učencem. To je bila prava učiteljica, ne partizanska, kakor sem jaz, imela je potrebne šole. Ne,

KAKO IZBOLJŠATI NAŠO DRUŽBENO IN MORALNO VZGOJO

Brez dela ni samoupravne vzgoje in odgovornosti

Samoupravljanje s temelji marksizma kot učna vsebina pomeni tudi nadaljevanje družbeno-moralne vzgoje v osnovni šoli, zato je to treba pojmovati kot neprekinjen razvojni proces v samoupravni socialistični družbi. Po naravi vsebin, ki jih daje DMV in STM mlademu človeku, bi pričakovali, da je to vzgojno-izobraževalno področje zagotovo zanimivo in privlačno za učence. Podatki iz raziskave, ki jo je opravila katedra za DMV na pedagoški akademiji v Mariboru (Milan Divjak), pa ne potrjujejo tega. Opazimo lahko, da se dečki in deklice zelo malo zanimajo za predmet DMV že v 7. razredu (14%), najbolj priljubljeni predmeti pa so biologija, zemljepis in zgodovina. Verjetno so ti predmeti privlačni, ker dajejo veliko novih informacij, zahtevajo veliko pomnjenja, posebno še, če jih učitelji ocenjujejo predvsem po reproductivni sposobnosti zapomnitve različnih podatkov, ne pa uporabe, ki bi razvijala tudi ustrezne delovne navade in zahtevala od učencev več mišljenja in dejanja.

VREDNOTENJE DOSEŽKOV MORALNE VZGOJE — TEŽAVNA NALOGA

Kako neustrezne razmere so pri pouku STM, preberemo v Mladini (1978, št. 13) v članku nekega učenca pod naslovom Ali res le gola piflarija: »Učiteljem je vseeno, nam pa še bolj.« Čeprav je to izjemno, pa vseeno opozarja. Učenci pogrešajo živahne pogovore o sprotnih življenjskih vprašanjih in marsikje menijo, da je ravno pri STM suhoparno, dolgočasno, preveč abstraktno teorije brez resničnega samoupravljanja. Nekateri učitelji sami tožijo, da je najtežje ocenjevati, ker to ni matematična naloga, kjer lahko pregledno ocenijo rezultate in odštevajo točke. Učenci pa pogosto ugovarjajo, da samoupravljanja ni mogoče ocenjevati s številkami, zlasti ne tako, da bi učitelj vrednotil zapiske v zvezkih, kontrolne naloge, naguljene odgovore, torej vsaj edino tako ne. Učenci ugotavljajo, da učitelji predavajo preveč teoretično, sami učenci pa slabo sodelujejo. Predmet je preveč oddaljen od družbene prakse, premalo so poudarjena aktualna dogajanja. Tudi to ni prav, da se počitniška praksa ne šteje kot praktični del tega predmeta. Mladi so marsikdaj prehudokritični, poenostavljajo, vendar je treba pazljivo prisluhniti njihovim pripombam, še posebno, ko gre za življenjskosti družbeno-moralne vzgoje in STM, ker je to najbolj pristno povezano z vsakodnevnimi medčloveškimi odnosi, z uveljavljanjem samoupravne vloge učencev.

Razumljivo, da je treba razlikovati med kritikami, ki razumejo samoupravljanje kot odgovornost, neposredno urejanje razmer in odnosov, in tistimi pripombami, ki ne dojemajo samoupravljanja drugače kakor poenostavljeno prostost, odpravljanje obveznosti in iznikanje odgovornosti ter delovnih zahtevam in skušajo že vsako omejitev po nujnosti prikazovati kot kršitev samoupravnih pravic. Taki pozabljajo na samoupravne dolžnosti. To pa se čisto pojavlja kot posledica različnih vplivov razširjene potrošniške miselnosti in lažnega prikazovanja individualne svobode po vzorcih meščanske demokracije. In prav zato sta DMV in STM pomembna: prežeta s samoupravno prakso spodbujata škodljive vplive potrošništva in anarhičnega pojmovanja svobode ter življenjsko uvajata mladega človeka z delom, učenjem in ustrezno kulturo prostega časa v spoznanja in doživljanja resnične samoupravne svobode, obenem pa razvijata odpornost proti različnim

oblikam dogmatične idejne in osebne avtoritarnosti, ki se lahko pojavi še zlasti na področju takih predmetov.

Že v omenjeni številki Mladine so zapisali, da sta pouk in predmet »skregana«. Za odpravo slabosti in uresničenje nalog družbeno-moralne vzgoje in predmeta STM torej potrebujemo učitelje z visoko stopnjo znanja ter usposobljenosti za prepletanje pouka in dela ter celostno vrednotenje vzgojnih dosežkov. Le takšni učitelji lahko samozavestno, z avtoriteto znanja in življenjske ustvarjalnosti dosegajo resnične vzgojne smotre, motivirajo in ustvarjalno razvijajo učence s samoupravnimi odnosi. Potem se ni več treba spraševati, kaj naj ocenjujemo, ker je take vsestranske dosežke mogoče vrednotiti le celotno od prvih nujnega znanja, ki ga mora vsakdo pridobiti, da lahko samoupravno zaživi in se uresniči kot samoupravna socialistična osebnost v družbenih razmerah in možnostih, v katere se vrašča in jih zdaj in v prihodnosti sooblikuje. Neke alternative preprosto ni mogoče postavljati, temveč je treba upoštevati predvsem celostno povezanost znanja, sposobnosti in dejanja, da se ugotovi stopnja samoupravne razvitosti in idejne ozaveščenosti vsakega učenca v vsej njegovi dejavnosti.

Ko je razmišljala o učencih in vsebinah DMV, je vprašala svetovalka Zavoda SR Slovenije za šolstvo na lanskem mariborskem posvetu o DMV Mija Artačeva, kako naj bi dosegli boljše vzgojno-izobraževalne rezultate, če pa ni akcije, ki bi spoznane vsebine spreminjala v resnično življenje. To je bistveno. Bolj se bo treba potruditi pri uresničenju učnih načrtov, ki niso slabi, kot pa nenehno spreminjati posamezna poglavja. Res pa je, da je treba načrt sproti dopolnjevati, vsebinsko aktualizirati za stvarno ocenjevanje razmer doma in drugje.

Zelo pomembno je za učenca, a tudi za učitelja, da se zave, kaj lahko stori, kako se lahko uveljavi, kako lahko ustvarjalno krepki samoupravne odnose. Zato se samoupravljanja ni mogoče preprosto naučiti, temveč je take osnove treba samoupravno iskati in ustvarjati v svojem življenjskem okolju. Potrebno je torej, da te odnose učenci dojamajo, osvoje in se s tem uresničujejo kot ustvarjalni delavci in samoupravljajci. Za to pa ni bilo dovolj narejenega, da bi ustrezno usposabljali pedagoške delavce na kadrovskih šolah, razvili dovolj virov za samoizobraževanje učiteljev DMV in STM. Prav tako tudi ni bilo doslej ustrezne spodbude, ki bi motiviralo učitelje za poglobljanje in ustvarjalno razvijanje tega področja. Naši učitelji, pionirji na tem področju, so sicer že veliko naredili, a treba bo še več z družinimi močmi. To namreč ni le zadeva učiteljev, temveč pomembno vprašanje celotnega okolja, ki tako ali drugače omogoča uveljavitev spoznanih načel in teorije v praksi.

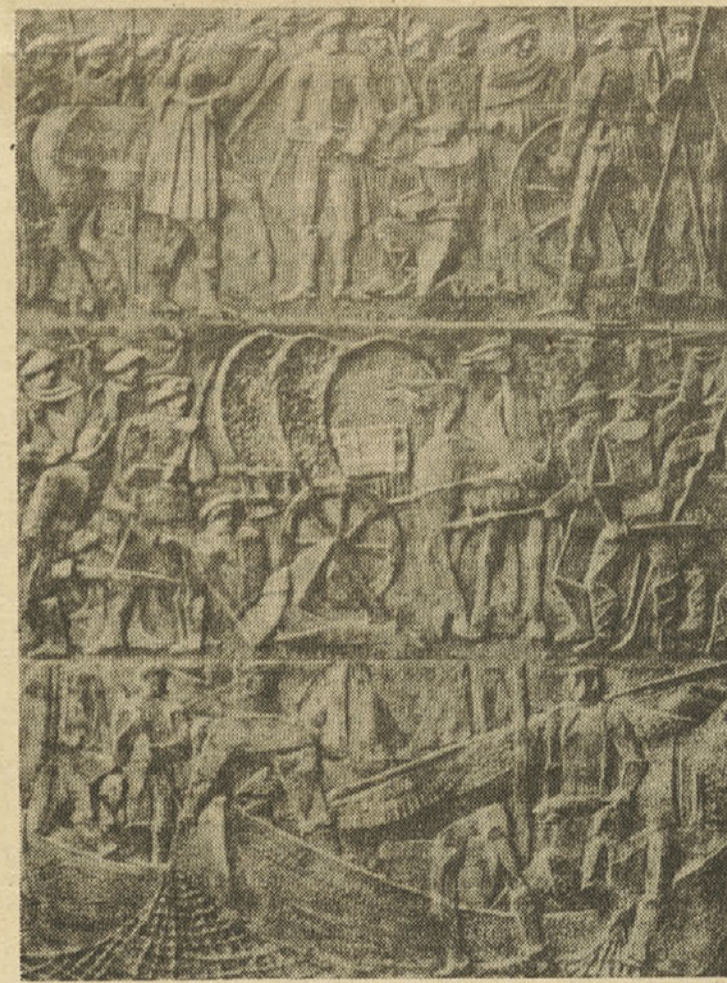
SPodbujati SAMOUPRAVNI SLOG ŽIVLJENJA

Pojavljale so se tudi različne dileme o tem, ali je družbeno-moralna vzgoja sploh potrebna ali ne, posebno zaradi nevarnosti, da bi bila podobna moralki kot predmetu »katehetske narave«, pa še zato, ker bi marksistična idejnost in socialistična moralnost morali prežemati vse predmete in ves slog šolskega življenja. Niti DMV in osnovni šoli, niti STM v usmerjenem izobraževanju ne moreta odvzeti nalog in odgovornosti za idejno in moralno vzgojo drugim predmetnim področjem in tega ne nadomeščata. Vendar pa vse to, kakor je bilo rečeno tudi na tretjem republiškem posvetu o

družbeno-moralni vzgoji, v obliki posebnega pouka daje strnjeno znanje o samoupravni socialistični etiki, potrebno za razvijanje samoupravnih odnosov že v osnovni šoli. Še veliko bo treba napraviti, da bodo razvite metode dela prevevale celoten slog delovanja in življenja odprte celodnevne osnovne šole in se bo teorija lahko uporabljala ter preverjala v samoupravni praksi šole in okolja. Podobno velja tudi za STM v usmerjenem izobraževanju, kjer se ta vzgoja celostno povezano, poglobljeno razvija in v vedno višjih oblikah zavestno uresničuje v šolski in širši družbeni praksi, v katero se dejavno vključuje učenec.

Tovariš Kardež je naglašal, da je poleg izgradnje materialne blaginje in proizvodnih sil temeljna naloga, da poiščemo takšne oblike in metode upravljanja družbe, ki bodo zares omogočile, da se vse pozitivno in progresivno v družbenih gibanjih lahko v resnici polno izrazi, toda pri tem si ne kaže izmišljati nekakšnih idealnih sistemov za odnose med ljudmi. Toda treba je ustrezno ukrepati, da bi zagotovili kar najboljše možne dosežke v danih razmerah.

To nedvomno velja tudi za delo in življenje šole, za vzgojno-izobraževalni proces, ki ga je treba na temelju jasnih smotrov in vsebin, zajetih v vzgojno-izobraževalnih načrtih, tako organizirati, da se v njem razvija stvarna samoupravna praksa z ustreznim položajem učenca,

Obleganje Erazma Predjamskega, bron (relief), 1967, ladja Postojna

Ravbarkomanda, bron (relief), 1967, ladja Postojna

Ribiči, bron (relief), 1967, ladja Portorož

učiteljem in drugih v tem procesu. Ni toliko napak v zgradbi učnega načrta na vseh stopnjah šolanja, da bi zaradi tega bila DMV in STM šibka, neustrezna, kakor je pomanjkljivo uresničevanje teh načrtov, odvisno od učiteljev in okolja, ki naj bi pomagalo v razvoju učenceve samoupravne zavesti. Tudi tu se je pojavljalo, kakor marsikje na drugih izobraževalnih področjih, pretirano pozitivistično, intelektualistično, enciklopedično, verbalno in abstraktno izobraževanje, v praksi morda navidez preprostejše, cenejše, za organizacijo vzgojno-izobraževalnega dela manj zahtevno, formalno samozadostno, a za učencevo doživljanje, preverjanje teorije s prakso ter pre-

pričljivo identifikacijo z vsebinami pa dokaj prazno in neučinkovito.

Ob vsem pa prav to ni odvisno predvsem od prostorske in tehnološke opremljenosti šole, temveč bolj od možnosti za učencevo dejavnost, živo iskanje, samoupravno urejanje in ustvarjalno reševanje ter ugotavljanje resničnih, ne umišljenih in napačnih vprašanj, protislovij in odgovorov.

V učnem načrtu je dobro zapisano o samoupravljanju v krajevni skupnosti, da naj samoupravno prakso, analizo in sintezo v vzgojno-izobraževalnem procesu učenci spoznajo krajevno skupnost kot obliko humane, solidarne skupnosti. To pa ni preprosto, če krajevna skupnost ne deluje dovolj razvito, če ni šola dovolj odprta, pa je treba realizacijo programa DMV in STM urejati tudi neposredneje z organizacijami združenega dela in drugimi dejavniki v krajevni skupnosti in občini. To je nov odnos, ki zahteva tudi drugačno položaj šole v okolju, drugačno vlogo učitelja in drugačno načrtovanje šolskega dela. Za to pa še niso dobro pripravljeni vsi učitelji in še drugi, ki bi morali sodelovati, da bi začela uresničiti.

Na koncu še to: ni ustreznih učbenikov! Pri tem ne gre le za pomanjkljivost po obsegu in racionalnosti snovi, temveč tudi po zgradbi in poteku učne ure, so ugotavljali. Tako pomanjkljiv učbenik pa je težko uporaben za učenca in terja izdatnejšo učite-

Ohranjanje revolucionarnih tradicij v VVZ

K razvijanju in ohranjanju revolucionarnih tradicij NOB prispevajo tudi delavci v vzgojno-varstvenih organizacijah.

Vodilo za uresničevanje te naloge je vzgojni program, po katerem otroke primerno — glede na njihovo starost, seznanjamo s pomembnejšimi družbenimi dogodki in prazniki, kot so: 1. maj — praznik dela, 25. maj — dan mladosti, 29. november — dan republike, 22. december — dan JLA. Tako razvijamo že predšolskim otrokom poleg drugih tudi ljubezen do domovine, do Tita — z izbranimi vsebinami in metodami dela, npr. s pripovedovanjem zgodbe iz NOB ob knjigi ali slikah, ob poslušanju pesmic o domovini, z ogledi okrašenega

mesta, ob spremljanju raznih družbeno-političnih dogodkov po televiziji itd.

Otroke spodbujamo k obnavljanju teh vtisov in dejavnosti z risanjem, slikanjem, izdelovanjem voščilnic, zastavic, z ogledi razstave, muzeja in tedaj, ko okrasimo prostore.

S tem ko vzgajamo tako predšolske otroke, prav gotovo vplivamo tudi na starše, ki spremljajo dogajanja, v katerih sodelujejo njihovi otroci.

Predšolski otroci so zelo dovzetni, zato bi morali še bolj izrabititi to obdobje za vzgojo domoljubja. Vtisi v ranem otroštvu imajo veliko moč in so temelj za poznejši razvoj osebnosti.

MARTA MORI

KAJ JE DOMOVINA?

Odgovorni otrok v oddelku male šole ob 29. novembru

Damjan: To sem jaz, to je moje mesto Ljubljana, vrtec, to da sije sonce, da smo svobodni, da imamo veliko zraka.

Uroš: Domovina je igrišče, kjer se lahko vsak igra.

Jurij: Zame je domovina, da nekje živim in se lahko vozim z vlakom in letalom.

Karlo: Zame je domovina Tito in rastlinjak.

Grega: Mamica, oči in gozd.

Petra: Domovina je naša hiša, v kateri se igram in smejem.

Mateja: Domovina je to, da rožice lepo cvetijo.

Vice: Da se peljem z ladjo, na morje.

Andrej: Zame je domovina, da se lahko igram.

Andrejček: Zame so domovina hribi, ki po njih rad hodim, in drevo, ki raste.

Saška: Da lahko veselo živim in se z očkom igram.

Primož: Zame je domovina Tito, partizani, ki so pregnali sovražnika.

Jure: Zame je domovina to, da smo svobodni!

VZGOJITELJICA ANA BOGATAJ

Obisk v vrtcu

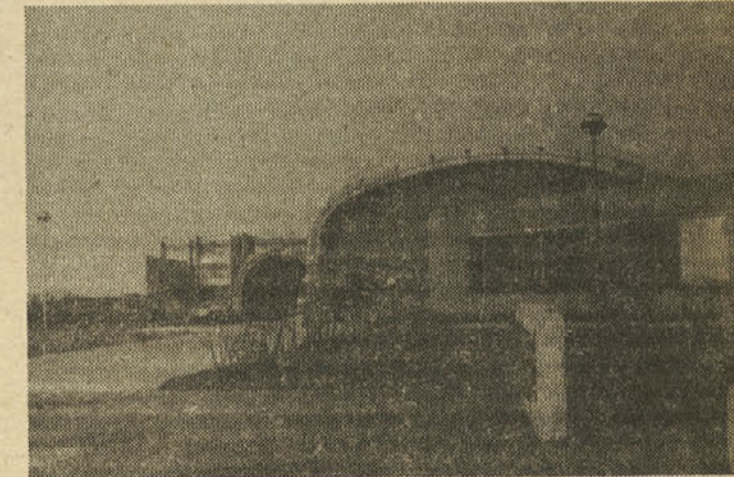
Med Borštnikovim srečanjem v Mariboru je v sredo, dne 29. 10. 1980, obiskala našo vzgojno-varstveno organizacijo Koroška vrata gledališka igralka Milena Godina in našim otrokom pripovedovala pravljice. Pravljice je poslušalo 160 otrok iz enote Smetanova 34a, Ribiška, Lavričeva in Bresterneca.

Kljub temu da je bilo veliko otrok različnih starosti, so bili vsi izredno umirjeni in zbrani. Naše vzgojiteljice so otroke na to srečanje dobro pripravile, zato je bil uspeh toliko večji. Zavzeto so poslušali vse tri pravljice in z lepimi stavki sodelovali v pogovoru. Bili so veseli in sproščeni. Milena Godina se je otrokom predstavila kot »babica« in jim tudi povedala, kako se piše.

Vzgojiteljice so pripovedovale otrokom razne zgodbe že prej. Otroci so nato risali in prenesli pridobljeno znanje (logično mišljenje) na risalne liste. Ena od skupin v vrtcu Smetanova 34a je risala po zgodbi Hvaležni medved. Risbe so bile imenitne, naši mali umetniki so dokazali, koliko zmorejo in kako zelo so sposobni ustvarjati ob odličnem vodstvu naših marljivih vzgojiteljic.

Sami otroci so zbrali izmed vseh risb eno, ki so jo uokvirili in jo podarili naši umetnici za spomin — v znamenje spoštovanja do naše tovarišice Milene Godina, ki kljub boleznim vedno rada pride med nas. Pravi, da je srečanje, kadar vidi naše otroke, za katere je vredno delati in živeti in se zanje vsestransko razdajati.

STANKA BATIC

Srednja splošna vojaška šola Franc Rozman Stane v Ljubljani je praznovala 7. novembra svoj dan z bogatim kulturnim sporedom. Na ta dan je tragično umrl partizanski komandant, po katerem se imenuje ta šola, ki praznuje letos tudi svojo petletnico. To je prva srednja šola, ki je lani prešla na usmerjeno izobraževanje. Po štiriletnem šolanju v Ljubljani se učenci le še tri leta šolajo na akademiji, čeprav imajo več vojaških predmetov. Živijo v bližnjem internatu, kjer jim je na voljo kar 24 različnih zunajšolskih dejavnosti, ki jih vodijo prizadevni mentorji

Proizvodno delo in delovna praksa

Izhodišča za programiranje, organizacijo in izvajanje

Uvedba proizvodnega dela in delovne prakse v programe usmerjenega izobraževanja terja organizirano pripravo in ustvarjanje materialnih, kadroških in drugih možnosti — tako v vzgojno-izobraževalnih organizacijah kot v organizacijah združenega dela, ki bodo izvajale proizvodno delo in delovno prakso.

Koordinacijski odbor za izvajanje akcijskega načrta nalog pri uresničevanju proizvodnega dela in delovne prakse, ki ga sestavljajo predstavniki Gospodarske zbornice Slovenije, Zveze sindikatov in Zveze socialistične mladine Slovenije, Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo in Republiškega komiteja za delo, Izobraževalne skupnosti Slovenije in Zavoda SRS za šolstvo ter nekaterih OZD iz materialne proizvodnje, je pripravil izhodišča za programiranje, organizacijo in izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse za udeležence srednjega usmerjenega izobraževanja. Na temelju teh izhodišč bo koordinacijski odbor organiziral regijske posvete. Zato je prav, da se z izhodišči seznanijo tudi vzgojno-izobraževalne organizacije.

Za uresničitev takšnega izobraževanja, kakršnega potrebuje naša družba za svoj razvoj, je treba marsikaj v izobraževalnem sistemu vsebinsko in organizacijsko spremeniti. Taka sprememba, ki pomeni konkretno povezanost izobraževanja z delom in uveljavljanje načela, da je usmerjeno izobraževanje izobraževanje za delo in samoupravljanje, je uvajanje usposabljanja za delom in na delu kot obvezne sestavine vzgojno-izobraževalnega dela po vseh programih za pridobitev in izpopolnjevanje strokovne izobrazbe. Usposabljanje z delom in na delu pa se izvaja kot proizvodno delo in delovna praksa.

(Proizvodno delo je delo v tistih delovnih procesih, ki imajo proizvodni značaj.)

Delovna praksa je delo v tistih delovnih procesih, ki nimajo proizvodnega značaja.)

Obseg proizvodnega dela in delovne prakse ter navodila za organizacijo tega dela določijo uporabniki in izvajalci v posebni izobraževalni skupnosti z vzgojno-izobraževalnimi programi. Pri tem morajo upoštevati obseg proizvodnega dela in delovne prakse, ki ga določa skupna vzgojno-izobraževalna osnova za prvi dve leti izobraževanja. V skladu z zahtevami izobraževanja in dela v posamezni stroki pa lahko povečajo obseg proizvodnega dela in delovne prakse že v prvih dveh letih, vendar tako, da celotno vzgojno-izobraževalno delo ne preseže 44 tednov v posameznem šolskem letu.

Prav tako določijo z vzgojno-izobraževalnimi programi tudi obseg in vsebino proizvodnega dela in delovne prakse v naslednjih letnikih izobraževanja.

V okviru skupne vzgojno-izobraževalne osnove, bodo učenci opravljali proizvodno delo in delovno prakso v 1. in 2. letniku strnjeno, to je v desetih delovnih dneh 80 ur, in sicer:

— učenci 1. letnika bodo praviloma opravljali proizvodno delo in delovno prakso v drugem polletju šolskega leta tako, da bodo v osmih ciklih lahko opravili obveznost vsi učerici ali v vsakem ciklu po 2 učerici ali v vsakem ciklu po 2 učerici vseh usmeritev;

— učenci drugega letnika bodo praviloma opravljali proizvodno delo in delovno prakso v prvem polletju šolskega leta. Strnjeno bodo morali opraviti

najmanj 80 ur proizvodnega dela in delovne prakse v desetih delovnih dneh.

Predvidevamo, da se bo vsako šolsko leto v programe prvega letnika srednjega izobraževanja vpisalo okoli 30 tisoč učencev. Praviloma bodo opravljali proizvodno delo in delovno prakso v organizaciji združenega dela, s katero bodo imeli med izobraževanjem vzpostavljen nek družbenoekonomski odnos (stipendijsko ali drugo pogodbo). Če pa ta organizacija združenega dela ne bo izpolnjevala pogojev za izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse, bodo učenci razporejeni v organizacije združenega dela, ki bodo izpolnjevale te pogoje.

Proizvodno delo in delovna praksa v skladu z novimi vzgojno-izobraževalnimi programi se bosta začela izvajati za prvi letnik srednjih šol v šolskem letu 1981-82. Ker je treba do takrat pripraviti pogoje za organiziranje in izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse, smo kot pomoč pripravili tale izhodišča:

I. OBLIKOVANJE VSEBIN

1. Proizvodno delo in delovna praksa v vzgojno-izobraževalnih programih rednega izobraževanja.

1.1. Prvi letnik. Proizvodno delo in delovna praksa sta programirana skladno z izbrano učencovo usmeritvijo ter diferenciranim (usmeritvenim) učnim načrtom predmeta osnove tehnike in proizvodnje. Izvajala pa se bosta v neposrednem proizvodnem in delovnem procesu tako, da bodo učenci vključeni neposredno v dela in naloge proizvodnega in delovnega procesa.

Učenci matematično-naravoslovne, družboslovne, pedago-

skladu s to opredelitvijo bo treba izbrati ustrezne organizacije združenega dela, v katerih se bo za te usmeritve izvajalo proizvodno delo. Sveti šol, ki bodo izvajale programe teh usmeritev, bodo sklepali o razporejanju učencev na proizvodno delo na podlagi poprejšnjega dogovora z organizacijami združenega dela. Pri tem bodo upoštevali možnosti organizacij združenega dela na svojem območju.

1.2. Drugi in naslednji letniki. Proizvodno delo in delovno prakso v drugem in naslednjih letnikih bodo učenci praviloma vseh usmeritev opravljali na področjih del, za katera se bodo izobraževali.

2. Proizvodno delo in delovna praksa v skrajšanih vzgojno-izobraževalnih programih.

Vsebinsko proizvodnega dela in delovne prakse v skrajšanih programih srednjega izobraževanja oblikujemo tako, da se izbira iz vsebine proizvodnega dela oz. delovne prakse ustreznih programov srednjega izobraževanja v isti usmeritvi in jo povezuje s strokovno teoretičnimi in praktičnimi vsebinami programa. Učencem omogočamo opravljanje dela praviloma na tistih področjih dela, za katera se učenci po posameznem programu izobražujejo.

3. Izbira del in nalog

3.1. V prvem letniku bosta proizvodno delo in delovna praksa praviloma v funkciji usmeritve, v drugem in naslednjih letnikih pa v funkciji smeri. Zato se tudi dela in naloge za proizvodno delo in delovno prakso izbirajo za prvi letnik iz obsega usmeritve, za naslednje letnike iz obsega smeri, tako da spoznajo med izobraževanjem

cijo dela v določeni panogi tako, da bodo med celotnim izobraževanjem v srednjem izobraževanju spoznali ves tehnološki proces. Zato izberemo zanje v prvem letniku samo dela in naloge, ki predstavljajo del tehnološkega procesa, in sicer taka, ki učencem ob neposrednem opravljanju dela omogočajo vsebinsko povezavo s predmetom osnove tehnike in proizvodnje in spoznavanje tehničnih in tehnoloških osnov proizvodnega in delovnega procesa ter samoupravne organiziranosti organizacije združenega dela. Za naslednje letnike pa se dela in naloge izbirajo tako, da omogočajo širjenje spoznanj iz prvega letnika in razvijanje zmožnosti za vse bolj samostojno opravljanje del in nalog v izbrani smeri.

3.3. Strokovni sveti posebnih izobraževalnih skupnosti bodo na temelju teh izhodišč določili v vzgojno-izobraževalnih programih dela in naloge za posamezne usmeritve in smeri.

II. ZAGOTAVLJANJE PROSTORSKIH, MATERIALNIH, KADROVSKIH IN DRUGIH MOŽNOSTI

Proizvodno delo in delovna praksa morata biti organizirana tako, da bodo udeleženci izobraževanja z opravljanjem dela neposredno v delovnem procesu s svojim delom ter rezultati tega dela lahko prispevali k dohodku temeljne organizacije ali delovne skupnosti in k prihodkom delovnih ljudi, ki samostojno opravljajo dejavnost s sredstvi v lastnini občanov. To izhodišče utemeljuje načelo, da zagotavljajo prostorske, materialne, kadrovske in druge možnosti za neposredno izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse organizacije združenega dela ali delovne skupnosti oz. delovni ljudje, ki to proizvodno delo in delovno prakso izvajajo. K tem možnostim sodijo zlasti:

1. neposredne materialne možnosti za organizacijo in izvajanje delovnega procesa (delovni prostori, delovna sredstva, predmeti dela, sredstva osnovne zaščite pri delu ter druga sredstva varstva pri delu);

2. z zakonom določene minimalne pravice udeležencev izobraževanja;

— varstvo pri delu v skladu s posebnimi predpisi

— zavarovanje ob nesreči pri delu

— nagrade udeležencem izobraževanja v skladu z njihovim prispevkom k dohodku temeljne organizacije ali delovne skupnosti in prihodkom delovnih ljudi, ki samostojno opravljajo dejavnost s sredstvi v lastnini občanov.

Zavarovanje ob nesreči pri delu obsega:

— zagotavljanje zdravstvene varstva ob nesreči pri delu in obolenja za poklicno boleznijo v skladu z zakonom o zdravstvenem varstvu in v skladu s samoupravnimi splošnimi akti samoupravnih interesnih skupnosti na področju zdravstva;

— zagotavljanje zavarovanja za invalidnost in telesno okvaro, ki sta posledica nesreče pri delu in poklicne bolezni, v skladu s samoupravnimi splošnimi akti samoupravnih interesnih skupnosti na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja;

— vsem organizacijam združenega dela pa priporočamo, da tako kot delavce kolektivno nezdgodno zavarujejo pri zavarovalni skupnosti tudi učence na proizvodnem delu in delovni praksi. To zavarovanje zajema skoraj vse nezdgodne, ki se učencem lahko pripetijo.

V zvezi z nagrado naj bi uporabniki in izvajalci v samoupravnih sporazumih o temeljih

planov posebne izobraževalne skupnosti določili minimalno višino te nagrade, osnove in merila za njeno določanje pa naj opredeljujejo samoupravni splošni akti organizacije združenega dela v skladu z družbenim dogovorom in samoupravnimi sporazumi o oblikovanju in delitvi sredstev za osebne dohodke in skupno porabo.

3. Druge pravice udeležencev izobraževanja, kot so:

— prehrana,

— posebni zdravniški pregledi, kadar so taki pregledi obvezni pred vključitvijo udeležencev izobraževanja v proizvodno delo in delovno prakso.

4. Delo delavcev, ki bodo izvajali in sodelovali pri izvajanju proizvodnega dela ali delovne prakse.

Način zagotavljanja drugih

možnosti za organiziranje in izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse morajo določiti uporabniki in izvajalci v posebnih izobraževalnih skupnostih v samoupravnem sporazumu o temeljih plana te skupnosti. V okviru posebnih izobraževalnih skupnosti naj bi zagotavljali zlasti te možnosti:

1. sredstva za storitve, ki jih bodo v zvezi z organiziranjem proizvodnega dela in delovne prakse in sodelovanjem pri njem izvajanju opravljale izobraževalne organizacije;

2. prispevki za zagotavljanje posebnih pravic iz zdravstvenega varstva v skladu z zakonom in samoupravnimi splošnimi akti samoupravnih interesnih skupnosti na področju zdravstva, ali s sporazumom med izobraževalnimi skupnostmi in skupnostmi zdravstvenega varstva;

3. sredstva za regresiranje morebitnih prevozov udeležencev izobraževanja na proizvodno delo in delovno prakso.

Bilo bi smiselno, da se v samoupravnih sporazumih o temeljih planov posebnih izobraževalnih skupnosti določi, da se tudi zavarovanje ob nesreči pri delu zagotavlja z združevanjem sredstev v okviru posebnih izobraževalnih skupnosti in se prispevki za to zavarovanje poravnajo iz teh sredstev. Uporabniki in izvajalci se lahko dogovorijo, da se z združevanjem sredstev v posebnih izobraževalnih skupnostih zagotavljajo še nekatere druge možnosti, kot je npr.: kritje dela stroškov pri usposabljanju delavcev, ki bodo izvajali oz. sodelovali pri izvajanju proizvodnega dela in delovne prakse.

III. KADROVANJE IN USPOSABLJANJE DELAVCEV, KI BODO IZVAJALI PROIZVODNO DELO IN DELOVNO PRAKSO

1. Za delavce v organizacijah združenega dela, ki niso izobraževalne organizacije, velja, da se izberejo tako, kot določa samoupravni splošni akti organizacij združenega dela in se za to delo ne izbirajo na podlagi razpisa. Predlagamo, da v organizacijah združenega dela te delavce imenuje na predlog strokovne službe delavski svet.

2. Za te delavce veljajo splošni pogoji, ki jih določa zakon za delavce v usmerjenem izobraževanju:

— ustrezna strokovna izobrazba v skladu z zakonom, vzgojno-izobraževalnim programom oziroma samoupravnim splošnim aktom;

— da s celotno svojo poklicno in družbeno dejavnostjo uveljavljajo humane medsebojne odnose in socialistično samoupravljanje.

Zakon za te delavce ne določa minimalnih pogojev glede stopnje strokovne izobrazbe in prepustča uporabnikom in izvajalcem, da pogoje dela stopnje in vrste strokovne izobrazbe za te

delavce določijo z vzgojno-izobraževalnim programom.

3. Zakon za delavce, ki izvajajo proizvodno delo in delovno prakso v drugih organizacijah, ne zahteva, da imajo pedagoško-andragoško izobrazbo. Tudi ne zahteva da tak delavec opravlja strokovni izpit v skladu s predpisi s področja vzgoje in izobraževanja.

4. Menimo, da je za delavce, ki bodo izvajali proizvodno delo in delovno prakso, treba organizirati ustrezno dopolnilno izobraževanje. Zato naj organizacije združenega dela tem delavcem obvezno zagotovijo ustrezno dopolnilno izobraževanje po programih, ki jih pripravi programski svet pri GZ Slovenije in jih verificirajo strokovni sveti ustreznih posebnih izobraževalnih skupnosti.

IV. OPREDELJEVANJE DELOVNIH IN VARSTVENIH POGOJEV UČENCEV PRI PROIZVODNEM DELU IN DELOVNI PRAKSI

Glede na določbo 27. člena zakona o usmerjenem izobraževanju imajo udeleženci izobraževanja pri praktičnem pouku ter pri opravljanju proizvodnega dela in delovne prakse pravico do varstva pri delu in do zavarovanja, če se zgodi nesreča pri delu v skladu s posebnimi predpisi ter pravico do nagrade v sorazmerju s prispevkom, ki ga s svojim delom prispevajo k dohodku OZD oz. DS oz. k prihodkom delovnih ljudi, ki samostojno opravljajo dejavnost s sredstvi v lastnini občanov. Le-te pravice udeležencev se podrobneje uredijo s samoupravnim splošnim aktom OZD ali DS in s kolektivno pogodbo v skladu z zakonom o delovnih razmerjih.

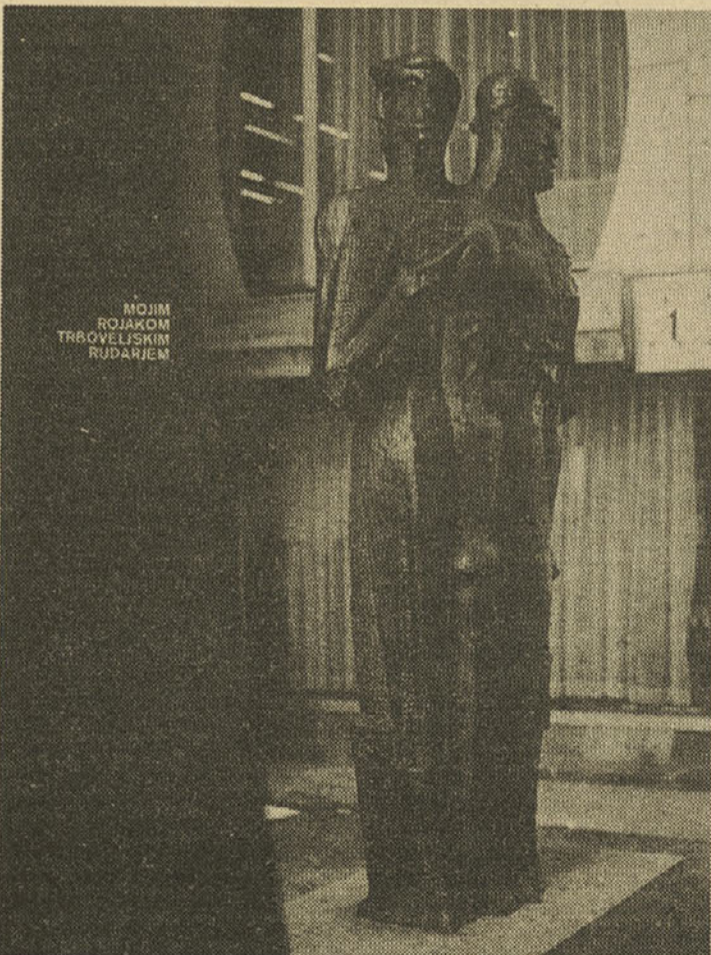
Iz navedenega izhaja, da udeleženci izobraževanja obdržijo status učenca tudi tedaj, ko se izobražujejo z opravljanjem proizvodnega dela in delovne prakse v organizaciji združenega dela. Pri takem delu imajo sicer že z zakonom o usmerjenem izobraževanju zagotovljene nekatere pravice (varstvo pri delu, zavarovanje ob nesreči pri delu, nagrada), od katerih pa predvsem nagrada, in ne osebni dohodek, jasno opredeljuje, da učenci niso v delovnem razmerju ter da imajo status učenca v usmerjenem izobraževanju.

1. Varstvo pri delu

Tako Ustava SFRJ kot Ustava SRS v poglavju »Svobodičine, pravice in dolžnosti človeka in občana« zagotavljata posebno varstvo pri delu mladine, žensk in invalidnih oseb. Prav tako zakon o združenem delu določa varstvo mladine pred težkimi deli ter nočnim in nadurnim delom (3. alineja 1. odstavka 189. člena). Zakon o varstvu pri delu (Uradni list SRS, št. 32/74 in 16/80) in zakon o delovnih razmerjih (Ur. list SRS, št. 24/77 in 30/78) pa konkretizira navedene določbe v ustavi in zakonu o združenem delu. Tako določa 3. člen zakona o varstvu pri delu, da varstvo pri delu po tem zakonu uživajo osebe, ki so kakorkoli na delu pri pravnih ali fizičnih osebah. Varstvo pri delu pa uživajo tudi osebe, ki se šolajo in strokovno usposabljujejo, dokler so na praktičnem delu v šolskih in drugih delavnicah, osebe, ki delajo v delovnih akcijah ipd.

Zakon o delovnih razmerjih pa v določbi 138. člena določa, da se mladini, mlajši od 18 let, ne sme naložiti težkih telesnih del, del, ki se opravljajo pod zemljo ali pod vodo, del z viri ionizirajočih sevanj in drugih del, ki lahko škodljivo in s povečano nevarnostjo vplivajo na zdravje in na zdravstveni razvoj glede na njene psihofizične posebnosti.

(Nadaljevanje na 9. strani)

Slovenski delavci, bron, 1975, Ljubljana

ške in kulturološke usmeritve bodo v prvem letniku opravljali proizvodno delo neposredno v delovnem procesu materialne proizvodnje. S programi teh usmeritev bo opredeljeno, na temelju katerih usmeritvenih učnih načrtov predmeta osnove tehnike in proizvodnje se bo izvajal pouk osnovne tehnike in proizvodnje v teh usmeritvah (npr. na temelju usmeritvenih učnih načrtov v kovinsko predelevalni, metalurški, elektro, gradbeni, lesarski, agroživilski, gozdarski, tekstilni, kemijski, usnjarski ipd. usmeritvi). V

praviloma vse prvine tehnološkega procesa, ki izhajajo iz organizacije dela v organizaciji združenega dela.

3.2. Za izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse je treba iz tehnološkega procesa izbrati tista dela in opravila, ki jih bodo učenci glede na psihofizične sposobnosti in zakonska določila lahko opravljali in jim bodo hkrati omogočali spoznavati tehnološki proces v širših družbenoekonomskih vidikih. Učenci bodo pri proizvodnem delu in delovni praksi spoznavali tehnološki proces in organiza-

Vzgoja za ustvarjalno delo

Sklepne ugotovitve posvetovanja o politehničnem izobraževanju in vzgoji

Sklepne ugotovitve posvetovanja o politehničnem izobraževanju in vzgoji

V prejšnji številki smo predhodno prikazali vsebino republiškega posvetovanja o politehničnem izobraževanju in vzgoji, ki je bilo na Otočcu od 27. do 29. oktobra t.l. Tokrat objavljamo sklepne ugotovitve, ki jih je pripravila posebna komisija na posvetovanju.

Komisija za sklepe in priporočila je iz gradiva in razprav skupaj izluščila tista skupna sporočila in ocene, ki označujejo pogoje na problematiko in razvoj politehnične vzgoje, kakor jih razpirajo teorija in praksa vzgojno-izobraževalnega dela, razne znanstvene panoge in naš družbeni razvoj. Pri tem se opira zlasti na ocene sedanjih razmer in možnih razvojnih tokov, ki utemeljujejo ustrezne akcijske pobude. Temeljita preobrazba vzgojno-izobraževalnega dela in njegova vključitev v združeno delo terjajo nadaljnje skupno iskanje najustreznejših rešitev v združenem delu samem, poglobljeno delo in hkrati že uporabo v praksi ter široko dejavnost vseh zavestnih sil v družbi. Naša priporočila so zato pobude za ustvarjalno iskanje in utiranje novih poti.

Na posvetovanju smo razpravljali o pojmu dela, njegovih različnih ravneh in o povezovanju vzgoje in izobraževanja s produktivnim delom, upoštevajoč različne pedagoške vidike tega povezovanja (tudi moralno-vzgojnega). Opozorili smo, da je motor in zasnova politehnične vzgoje povezava med umskim in fizičnim delom. To problematiko smo obravnavali tudi glede na spremembe v sestavi združene dela in ugotovili, da ta ne zmanjšuje pomena politehnične vzgoje in izobraževanja. Temeljne vrline te vzgoje namreč omogočajo prilagajanje novim tokom in preusmerjanje.

Opozorili smo na ekološke probleme in poudarili potrebe po dvigu tehnične kulture našega človeka. Pravilen odnos do okolja moramo oblikovati učencem pri vseh učnih predmetih, ne le pri proizvodno-tehničnem pouku. **Politehniška vzgoja naj zagotavlja tudi takšno naravoslovno znanje, ki vsakomur omogoča dovolj kritičen odnos do človekovega okolja, do porabe energije, izkoriščanja naravnih virov in vrednot.** Sodobna tehnična udobnost prinaša s seboj hude probleme v okolju in škodljive posledice za ljudi,

omejuje naravne vire in otežuje družbeni razvoj. Zato mora politehniška vzgoja **usposabljanje delovne ljudi in občane, da se bodo zavestno odločali o poteh tehnološkega razvoja in ohraniti zdravih razmer za delo in življenje.**

Politehniška vzgoja in izobraževanje morata slediti novim znanstvenim, tehnološkim in družbenim dosežkom. Utemeljena s delom in vsestransko težnjo po napredku in ustvarjanju, postajata po vsebini in metodah dela izrazito revolucionaren člen preobrazbe vzgoje in izobraževanja. Izhajajoč iz sedanjih razmer in možnosti morata biti obrnjena k razvojnim tokom in težiti k zadovoljevanju novih potreb in novih vidikov izobraževanja in usposabljanja. Zajemati morata dialektično celoto različnih znanstvenih in tehnoloških aplikativnih področij, izhajati iz povezanosti naravoslovnih, tehničnih in družbenih ved, dela in samoupravljanja ter zadovoljevati interese in potrebe celotnega človeškega življenja. Krepiti morata ustvarjalnost in prispevati k napredku tehnične kulture; zato ne moreta biti le dodatek obstoječemu izobraževalnemu delu, temveč morata postati sestavini celotnega sistema vzgoje in izobraževanja, ki se uresničuje v naših družbeno-ekonomskih odnosih, še posebej pod vplivom in za razvoj samoupravljanja.

Udeleženci posebej opozarjajo na temeljno usmeritev k permanentnemu izobraževanju in usposabljanju ter k ustreznemu družbenemu in neposrednemu vrednotenju in nagrajevanju ustvarjalnega dela, uspešnega izpolnjevanja in raziskovalnega dela.

Udeleženci razprave so poudarili, naj vzgojno-izobraževalna dejavnost v celoti in v njej posebej politehnično izobraževanje pripravljajo učence na družbeno stvarnost in tehnično realnost, ne pa na kakšno umišljeno idealiziranje. Če ne bi ravnali tako, bi mladi doživljali nepotrebna razočaranja pri vključevanju v delo in življenje, kjer ne gre le za ustvarjalno delo, temveč tudi za monotone funkcije in dolžnosti. Mladino je treba pripraviti na spopad z obstoječo tehnično in družbeno stvarnostjo.

Živahno razmišljanje smo namenili tudi izbiri poklica, saj ima ta problem širše družbeno in razredno ozadje ter zahteva dozorelost družbenih razmer in ustrezno akcijo. Obenem pa menimo, da bodo nastale tehtne

spremembe tudi v obveznem osnovnem izobraževanju z izboljšanjem delovne in politehniške vzgoje, kakor v povezavah šole z življenjem v krajevni skupnosti.

Ne glede na naloge, ki so neposredno pred nami za uvajanje nove vsebine in metod dela v politehniški vzgoji in izobraževanju, je treba širše razviti raziskovalno in strokovno delo. Spodbuditi moramo poglobljeno iskanje novih poti izobraževanja v središčih in območjih, kjer lahko več prispevajo k uresničenju te zahtevne naloge, sicer pa sistematično zagotoviti vse potrebne možnosti in osnove za to, kakor so usposabljanje kadrov, pripravljane priročniki, učbenikov in didaktičnega gradiva, urejanje prostorskih in drugih možnosti za proizvodno in eksperimentalno delo in vaje. Zlasti je treba razširiti priprave neposredno v organizacijah združenega dela, saj je nove oblike proizvodnega in tehničnega izobraževalnega dela mogoče uveljaviti le ob ustreznih organizacijskih, kadrovskih in materialnih virih in osnovah. Poudariti je treba tudi nemajhno odgovornost visokošolskih organizacij tako glede usposabljanja učiteljev iz vrst različnih strokovnjakov kakor za uspešno uvajanje permanentnega izobraževanja.

Politehnične vzgoje ni mogoče uresničevati le s posebnim predmetnim poukom in z zanj usposobljenimi učitelji. Vloge tega področja vzgoje in izobraževanja v usposabljanju za ustvarjalno delo in samoupravljanje ne bo mogoče uresničiti iz tradicionalnih izhodišč enostranskega pouka posameznih ved in veščin, temveč je nujno povezati teoretično in kabinetsko znanje z izkušnjami in izpeljavami v praksi, ki preverja teoretična spoznanja, odkriva zakone ali spoznava z delom. Proizvodno delo in delovna praksa postajata pomembni sestavini celotnega vzgojno-izobraževalnega dela, razvijanje ustvarjalnega raziskovalnega in inventivnega dela pa naj bo temelj za razvijanje izpolnjevanja v znanju in delu. Zato je treba premagati staro prakso tudi s skupinskim in interdisciplinarnim delom učiteljev in mentorjev, kadrov iz ustreznih področij dela in učencev.

Udeleženci smo poudarili pomen takšnih gibanj in organiziranih dejavnosti, kakor so Ljudska tehnika, Znanost mladini, tehnična dejavnost na mla-

dinskih delovnih akcijah, posebni izobraževalni in ljubiteljski krožki, kakor tudi izkušnje šolskih delavnic, ustrezne dejavnosti strokovnih društev za mladi naraščaj in za povezavo z združenim delom, gibanje za varstvo, proučevanje in izboljšanje okolja, prometna vzgoja ipd.

V teh priporočilih nismo podrobneje povzemali številnih koristnih pobud in predlogov za neposredno uresničevanje teh načel, usmeritev in nalog. Verjetno bi bili le-ti nepopolni in marsikje enostransko poudarjeni take zahtevne naloge pa terjajo sistematično in temeljito obdelavo neposrednih ciljev in izpeljav na najrazličnejših področjih izobraževanja, vzgoje, raziskovalnega dela in proizvodnega dela. Med takimi pobudami pa je morda vendarle treba posebej opozoriti na to, da moramo mladim ljudem primerno prenašati tako najodobnejše dosežke v znanosti kakor neposredne delovne navade, kakor tudi na izkušnjo, da moramo uresničevati nagrajevanje po delu, sposobnostih in nagnjenjih, ne pa po spolu, kar se zdaj močno kaže v naši delitvi dela in nagrajevanju. Ob vsej pestrosti in tehtnosti razprav pa le nismo utegnili dovolj sistematično obravnavati kompleksa odnosov pri delu, ki nedvomno nakazuje, da bomo morali v našo izobraževalno vzgojo in kulturo ter družbeno-ekonomske odnose vnesti marsikaj novega in naprednejšega, ne nazadnje za razvoj skupinskega dela in vzajemnosti, za spodbujanje inventivnosti, vztrajnosti in nadržanosti ter drugih lastnosti dobrega dela in odnosov.

Ne da bi ocenjevali uspešnost tega posvetovanja, ki je vsakomur omogočilo, da preverja svoja stališča v skupnih ocenah in jih bogati ali da zavestno in odgovorno prispeva k uresničenju velike in zahtevne naloge preobrazbe izobraževanja in dela, pa tudi poudarilo pomen politehniškega izobraževanja in njegovo široko naravo in pritegnilo toliko zavzetih udeležencev, moramo zabeležiti pričakovanje in dogovor, da bomo ugotovite, sklepe in priporočila s tega posvetovanja posredovali tako jugoslovanskemu posvetovanju, ki bo decembra v Zrenjaninu pod naslovom Sodobni tokovi v socialistični samoupravni preobrazbi vzgoje in izobraževanja v naši deželi in aktualna vprašanja delovne in politehnične vzgoje in izobraževanja, kakor tudi mariborskemu posvetovanju o tehniški kulturi letošnjega novembra.

Mladi na poti v prakso

Kako pripravljamo združeno delo za nove naloge

Vse bolj se približuje čas, ko bomo prešli na usmerjeno izobraževanje. Na to se pospešeno pripravljajo tudi v združenem delu, saj prevzemajo delovne organizacije (zlasti v materialni proizvodnji) v usmerjenem izobraževanju pomembne nove naloge. Med najbolj obsežnimi in zahtevnimi je prav gotovo izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse za vse učence prvega in drugega letnika v srednjem usmerjenem izobraževanju.

Če so delovne organizacije doslej še odlašale s pripravami na nove naloge, češ da, še ne vedo, kako bo organizirano proizvodno delo učencev in kakšne obveznosti imajo pri tem, tega izgovora zdaj nimajo več. Mnoge dileme so razčiščene, pripravljene so strokovne rešitve za večino doslej odprtih vprašanj. Poseben koordinacijski odbor pri Gospodarski zbornici Slovenije je pripravil Izhodišča za programiranje, organiziranje in izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse za udeležence usmerjenega izobraževanja.

Poleg vseh drugih zahtevnih priprav na to nalogo naj omejnimo le izbiro in usposabljanje delavcev v delovnih organizacijah za izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse.

Zakon o usmerjenem izobraževanju prepušča uporabnikom in izvajalcem, da z vzgojno-izobraževalnim programom določijo stopnjo in vrsto strokovne izobrazbe za delavce, ki bodo vodili proizvodno delo učencev. Podrobneje bo te zahteve opredeljeval tudi statut delovne organizacije. Po posebnem akcijskem načrtu morajo delovne organizacije do prvega decembra letos izbrati ustrezne delavce glede na njihovo strokovno usposobljenost, družbeno-moralne lastnosti in posebne osebnostne lastnosti oziroma nagnjenja za delo z mladino.

Za delavce, ki bodo neposredno vodili učence na delovni praksi, ni predpisana pedagoško-andragoška izobrazba, kar pa ne pomeni, da bodo lahko uspešno opravljali svoje naloge brez dopolnilnega izobraževanja. Pripravljen je predlog 30-urnega programa, ki vključuje nekatera temeljna psihološka, pedagoška in didaktična znanja, temeljiteje pa je zajeta metodika praktičnega dela. Udeleženci tega izobraževanja se bodo usposobili za zahtevne naloge vodenja in usmerjanja učencev pri povezovanju teoretičnih in praktičnih znanj, pri njihovem neposrednem vključevanju v delovni proces in samoupravne odnose. Program predstavlja minimalna znanja, ki jih ti delavci potrebujejo za začetek dela, potrebno pa bo njihovo nenehno izpolnjevanje in povezovanje teorije z izkušnjami. Tako bo organizacija in izvedba proizvodnega dela in delovne prakse učencev v usmerjenem izobraževanju vse bolj kakovostna, strokovno poglobljena in približana mladostnikom.

Pripravo programa vodi programski svet za izobraževanje kadrovskih delavcev pri Gospodarski zbornici Slovenije, v potrditev pa ga bodo dobili strokovni sveti vseh posebnih izobraževalnih skupnosti. Pri pravi programu in ustreznega didaktičnega gradiva sodeluje Zavod SR Slovenije za šolstvo, ki bo strokovno vodil izvajanje programa. Pri organizaciji usposabljanja bodo sodelovala splošna združenja pri gospodarski zbornici in medobčinske gospodarske zbornice, neposredno organizacijo pa bodo prevzemale izobraževalne službe v OZD. Zavod za tehnično izobraževanje, ki bo izdal tudi pisna

gradiva, nekatere delavske univerze in drugi.

Izobraževanje bo lahko različno organizirano, bodisi kot strnjene petdnevni seminar, kot trije seminarji ob koncu tedna ipd., vedno v dogovoru z delovno organizacijo. Usposabljanje se bo začelo, ko bodo oblikovani tudi programi proizvodnega dela in delovne prakse za posamezne usmeritve, to pa bo predvidoma konec decembra. Do februarja 1981, ko bodo prvi učenci prišli na proizvodno delo, bodo morale izbrane delovne organizacije usposobiti svoje delavce.

Druga kategorija delavcev, ki bodo v delovnih organizacijah sodelovali pri izvajanju proizvodnega dela učencev, so poklicni inštruktorji. Ponekod bodo inštruktorji tudi neposredno vodili proizvodno delo učencev, druge pa bodo predvsem usklajevali, usmerjali in vodili delo prej omenjenih delavcev. Inštruktorji morajo imeti, skladno z zakonom o usmerjenem izobraževanju, najmanj srednjo strokovno izobrazbo in pedagoško-andragoško izobrazbo, saj bodo poleg proizvodnega dela izvajali tudi praktični pouk po skrajšanih in krajših programih, uvajali nove delavce v delo in opravljali druge naloge pri usposabljanju delavcev. Izobraževanje inštruktorjev poteka po doslej preloženem programu, ki ga bo v prihodnosti pri posebnih izobraževalnih skupnostih za pedagoško usmeritev v kratkem aktualizirala, izpopolnila in na novo izoblikovala in predložila v sprejem strokovnemu svetu posebne izobraževalne skupnosti.

Pomembno vlogo pri programiranju, pripravi ustreznih možnosti in usmerjanju proizvodnega dela bodo imele izobraževalne službe v OZD, zato tudi njim posvečamo posebno skrb. Že spomladaj smo v Zavodu SR Slovenije za šolstvo opravili regionalne posvete z vodji izobraževalnih in kadrovskih služb o vlogi in nalogah OZD v usmerjenem izobraževanju, zdaj pa organiziramo ponovna srečanja, kjer se že bolj določno pogovarjamo o potrebnih ukrepih za zagotovitev ustreznih možnosti za izvajanje proizvodnega dela.

Menimo, da je treba te službe v OZD načrtneje razvijati in krepiti, jim strokovno pomagati in jih družbenopolitično usmeriti, če hočemo, da bodo delovne organizacije kos tej in drugim zahtevnim nalogam pri usmerjenem izobraževanju.

MILENA MALOVRH

Proizvodno delo in delovna praksa

(Nadaljevanje z 8. strani)

Prav tako mladini ni dovoljeno naložiti, da dela več kot poln delovni čas ali ponoči (139. člen). Obe določbi se sicer nanašata na delo mladine, ki je v delovnem razmerju, vendar pa menimo, da z ustavo in zakonom zagotovljeno varstvo mladine pri delu zajema tudi varstvo mladine, ki opravlja proizvodno delo in delovno prakso. Zato se morata za učence, ki bodo delali v organizacijah združenega dela, delovnih skupnostih in nosilcih samostojnega osebnega dela, analogno uporabljati in upoštevati navedeni določbi zakona o delovnih razmerjih.

Seveda pa je jasno, da se ob upoštevanju določbe 138. člena navedenega zakona bistveno zmanjša obseg del in nalog, ki jih bodo lahko opravljali udeleženci izobraževanja na proizvodnem delu in delovni praksi. Zato je treba opozoriti strokovne svete posebnih izobraževalnih skupnosti, da pri pripravi in sprejemanju vzgojno-izobra-

ževalnih programov upoštevajo tudi mnenja pristojnih inšpektorjev (to so: rudarska inšpekcija, sanitarna inšpekcija za dela z ionizirajočim sevanjem in inšpekcija dela za vsa druga dela). Ko bo znan predlog organizacij, ki bodo izvajale proizvodno delo in delovno prakso, bo ustrezna inšpekcija ugotovila izpolnjevanje pogoja »urejenosti varstva pri delu« mladine.

Pri izvajanju programov proizvodnega dela in delovne prakse mora sodelovati tudi služba za varstvo pri delu v posameznih organizacijah združenega dela.

Naloga odgovornih varstvenikov je v organizaciji združenega dela, da so vsi delavci, ki izvajajo proizvodno delo in delovno prakso ustrezno preskušeni, da dovolj obvladajo znanje iz varstva pri delu glede na delo, ki ga vodijo in ki ga bodo opravljali udeleženci izobraževanja. O tem morajo ti delavci imeti tudi pisno potrdilo. Prav tako morajo tudi udeleženci izobra-

ževanja pred začetkom dela dati pisno izjavo, da so seznanjeni z varnostnimi predpisi. Seznanitev z varnostnimi predpisi je tako naloga vzgojno-izobraževalne organizacije kot organizacije združenega dela, v kateri opravljajo proizvodno delo in delovno prakso. Vzgojno-izobraževalne organizacije so dolžne, da v vzgojno-izobraževalnem procesu posvetijo posebno pozornost problematiki varstva pri delu.

V. DOLOČITEV OZD, V KATERIH SE BOSTA IZVAJALA PROIZVODNO DELO IN DELOVNA PRAKSA

Strokovni sveti posebnih izobraževalnih skupnosti morajo pri izboru organizacij združenega dela, v katerih se bosta izvajala proizvodno delo in delovna praksa, upoštevati tale merila:

— tehnološka razvitost organizacij združenega dela

— urejenost varstva pri delu

— kadrovske možnosti za izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse,

— materialne možnosti za izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse,

— povezanost z razporeditvijo vzgojno-izobraževalnih programov.

Strokovni sveti posebnih izobraževalnih skupnosti opredelijo tudi merila za tehnološko razvitost organizacij združenega dela, kadrovske in materialne pogoje ter povezanost z razporeditvijo vzgojno-izobraževalnih programov.

Pri opredeljevanju meril upoštevajo zahtevnost del in opravil na proizvodnem delu in delovni praksi glede na stopnjo zahtevnosti vzgojno-izobraževalnega programa v celotni dobi izobraževanja ter v soodvisnosti z drugimi strokovno-teoretičnimi in praktičnimi znanji usmeritve in smeri.

RAZSTAVA

26. t.m. ob 12. uri bodo v Muzeju ljudske revolucije Slovenije odprli razstavo »30 let proge Brčko—Banoviči 1946—1976«.

Razstava, ki sta jo pripravila Muzej ljudske revolucije Slovenije in Muzej revolucije Bosne in Hercegovine, bo na ogled do 15. decembra 1980.

Muzej ljudske revolucije Slovenije, kjer si lahko ogledate tudi stalno razstavo, je odprt vsak dan, razen ponedeljka, od 9. do 13. ure in od 15. do 18. ure, v torek in četrtek pa od 9. do 13. ure.

vzgoja prosti čas

Marsikje športnim dnevom ne posvečajo ustrezne pozornosti. Vse preveč je improvizacije in prepuščanja naključja, strokovni, pedagoški in organizacijski spodsrljaji pa zmanjšujejo vrednost te oblike vzgojnega dela v šoli.

Vsebinska zasnova športnih dni je v glavnih obrisih določena v učnem načrtu. Uresničitev zasnove, vabljalnost programa, organizacijski prijem itn. pa so prepuščeni domiselnosti, strokovnosti in vestnosti učitelja telesne vzgoje, nemalokrat pa tudi naklonjenosti vodstva šole temu vzgojno-izobraževalnemu področju. Prav zaradi tega zasledimo izredno raznolikost vsebin in oblik tega dela programa šolske telesne vzgoje. To je lepo in prav, dokler je ta raznolikost v skladu s temeljnimi smotri športnih dni ter vzgojnimi in izobraževalnimi smotri telesne vzgoje. Ne moremo pa biti zadovoljni takrat, kadar športni dnevi odstopajo od temeljnih pravil. Žal pa se ravno to pogosto dogaja. Naštetimo nekaj takšnih spodsrljajev:

- športni dan v deževnem vremenu
- medrazredne tekme, npr. v igri med dvema ognjema, košarki, odbojki.
- kros na bližnjem igrišču,
- elementarne igre v učilnici,
- sodelovanje na štafeti mladosti,
- ogled pomembnejše športne tekme (npr. svetovnega prvenstva v hokeju na ledu)
- izrabljanje športnih dni v druge namene (obisk kino predstave, obisk kulturne prireditve, šolska proslava, maškerada ipd.).
- Izrabljanje športnih dni v druge namene je prav posebno vprašanje, ki sodi v poglavje o

kršitvi načel, ki so dana v uradnih dokumentih, pogosto pa ima tudi skupni imenovalec s strokovno, pedagoško in etično usmerjenostjo pobudnika in organizatorja takšnega »športnega dne«. Razprava o takšnih zgledih sodi na drugo mesto. Ne bo pa odveč, če poskušamo ovrednotiti prvih šest zgledov. Ocena bo možna, če si osvežimo nekatere zahteve, ki bi jih moral izpolnjevati vsak športni dan.

— Učni načrt določa, da športni dan ne sme trajati manj kot 240 minut, tj. nekaj več kot 5 šolskih ur. Ta čas je seveda namenjen učencem in ne učiteljem.

— Na športnem dnevju morajo sodelovati prav vsi učenci.

— Zagotoviti je treba varnost učencev (ustrezno vreme, preventivni ukrepi proti prehladu, obolelosti in poškodbam, prva pomoč itn.).

— Športni dan mora upoštevati tri temeljne prvine. Biti mora

- fiziološko učinkovit
- poučen
- zabaven in prijeten.

Vse tri prvine so lahko na različni starostni stopnji različno zastopane, v nobenem primeru pa ne smemo zanemariti prve. Telesni napor mora biti večji kot je običajni vsakodnevni napor učencev. Na športnem dnevju mora biti napor tolikšen, da se večja telesna zmogljivost šolarja.

— Pri učencih je treba razvijati pravilen odnos do narave, veselje do bivanja v naravi in čut za varstvo narave in čistočo oko-

● ŠPORTNIH DNEVIH NA NEKATERIH OSNOVNIH ŠOLAH

Premalo domiselno preveč naključno

lja.

— Učenci morajo težko pričakovati športni dan, vendar ne zaradi tega, da jim odpade pouk, temveč zaradi vsebine in oblike športnega dne. Po športnem dnevju morajo biti zadovoljni in si še želeli takšnih dni.

Športni dan, ki ne upošteva navedenih smernic, je največkrat zgolj samemu sebi namen ali zato, da lahko rečemo, da smo ga imeli in s tem formalno zadostili učnemu načrtu. Takšen športni dan je največkrat res izguba časa za učitelje in učence.

Športni dan ne bi smel biti v deževnem ali slabem vremenu. Od takšnega dne nimajo otroci ničesar, lahko se tudi prehladijo in zbolijo. Upoštevanje vremenske prognostične karte, ki jo hidrometeorološki zavod objavlja v dnevnem časopisu, nam je lahko pomemben vodnik pri načrtovanju termina za športni dan.

Pri ogledu športnih tekem učenci niso telesno dejavni, zato je takšno prakso treba opustiti. Lahko pa pred ogledom tekmovanja opravimo ustrezen program, ki se sklada s smotri športnih dni.

Pri šolskih krosih, ki se tako pogosto izvajajo ob športnih dnevih, so učenci telesno dejavni, največ 3—5 minut. Tudi takšen kros je treba povezati z neko drugo zahtevnejšo nalogo, npr. z daljšim izletom do določenega mesta v naravi, kjer potem pripravimo progo za tekmovanje. Podobno lahko ukrepamo tedaj, kadar učenci sodelujejo na štafeti mladosti.

Tudi medrazredne tekme v različnih športnih zvrsteh ne ustrezajo smotrom športnih dni. Največkrat pri takšnih tekmah sode-

luje le peščica najboljših učencev. Tisti, ki so manj spretni in manj zmogljivi, pa stojijo ob strani. Zato je treba poleg takšnega tekmovanja pripraviti še ustrezen program, kjer bodo lahko sodelovali vsi učenci.

PRIPRAVE ŠPORTNEGA DNE — ODGOVORNO DELO

Dober športni dan mora biti dobro pripravljen, tako vsebinsko kot organizacijsko. To morajo čutiti tudi učenci, ki so glede tega zelo objektivni in neusmiljeni razsodniki. Učitelj mora s podrobnim učnim načrtom izdelati stvaren program dela za vsak športni dan posebej. Predvidi naj kar najbolj smotno izrabo časa.

Izdelati mora natančen razpored posameznih skupin, pripraviti zadolžitve za pomočnike ter si pogosto prej ogledati tudi teren in tam pripraviti vse potrebno za nemoten potek programa. Potrebna je tudi telesna, snovna in motivacijska priprava učencev, objava rezultatov, fotografska dokumentacija in še marsikaj. Ničesar ne smemo spustiti iz rok, ničesar prepustiti naključju. Praviloma naj bi učitelj telesne vzgoje na šoli izdelal tudi okvirni program športnih dni za nižje razrede, čeprav vodi telesno vzgojo razredni učitelj. Še bolje je, če učitelj telesne vzgoje neposredno sodeluje pri organizaciji in izvedbi. V zvezi s tem se postavlja vprašanje, ali naj bo športni dan sočasno za vse razrede ali pa bi ga kazalo organizirati posebej za višjo stopnjo in posebej za nižjo. Prav gotovo je

bolje, da športni dan ni sočasno za višje in nižje razrede. V tem primeru je mogoče le bolje izkoristiti učitelja telesne vzgoje. Še posebej velja to za šole z večjim številom učencev. Mogoče bi bilo še najbolje, da ima vsak razred (vse paralelke) športni dan posebej.

Lahko torej rečemo, da je dobra priprava športnega dne odgovorno delo. V praksi pogosto naletimo na neustrezno vrednotenje tega dela. Vzorno pripravo športnega dne je prav gotovo mogoče učitelju telesne vzgoje ovrednotiti s 4—6 dodatnimi urami, odvisno pač od vsebine, organizacijske zahtevnosti in obsega pomoči nižjim razredom.

ŠPORTNI DAN TUDI ZA UČITELJE

Marsikje imajo vestni učitelji telesne vzgoje težave z udeležbo in pomočjo drugih učiteljev. Niso redki primeri, da je na šoli ustaljena praksa, da drugi pedagoški delavci sploh ne sodelujejo pri športnem dnevju. Marsikje sodelujejo z odporom. Zlasti starejše tovarišice niso preveč navdušene za sodelovanje. V takšnem ozračju popusti tudi marsikateri učitelj telesne vzgoje. V takšnih primerih je nadvse pomemben odnos vodstva šole do telesne vzgoje. Na šolah, kjer imajo učitelja telesne vzgoje, ki velja za dobrega strokovnjaka, pedagoga in organizatorja ob tem še naklonjeno vodstvo šole, so športni dnevi v kakovosti, z njimi so zadovoljni učenci in učitelji.

Športni dan je delovni dan za otroke in ves učiteljski zbor. Če ne zaradi drugega, bi vsaj zaradi

zgleda morali biti prisotni vsi učitelji.

Na športnem dnevju lahko učitelji mnogo bolje spoznajo otroke kot v šolski klopi ali pri tablo. Tudi neposreden in sproščen stik z učenci v naravnem okolju lahko zgleda marsikateri »generacijsko« napetost ugodno vpliva na nadaljnji vzgojno-izobraževalni proces učilnici.

V nižjih razredih osnovne šole razredni učitelji vse preveč izrabljajo športne dneve za smotno povezavo z učno snovjo.

Športni dan pa je tudi za pedagoške delavce odlična priložnost, da se nekoliko več kot ponavadi razgibljujejo v naravnem okolju. Marsikateri uradnik, delavec ruder nam zavidajo možnost, da lahko »po službeni dolžnosti« razgiblujemo na svežem zraku.

Takšne priložnosti ne bi smeli opustiti. Sodoben način življenja, kljub nekaterim ugodnostim, štejemo med največje sovražnike človekovega zdravja. Človek propada zaradi pomankanja gibanja. Prav športni dan je izredna priložnost, da se razgibljuje sleherni šolnik in tako prispjeva delček k svojemu počutju in zdravju. Zato lahko samopozdravno poskušamo, da imamo tudi pedagoški delavci na športnem dnevju svoj športni program. Ko učenci opravijo, npr. orientacijsko tekmovanje, gredo na progo učitelji ali denimo, odgrajajo z učenci tekmo v košarki ali malem nogometu. Takšno sodelovanje pomeni najlepši zgled zdrav način življenja in prispjeva k medsebojnemu spoznavanju razumevanju pedagoških delavcev in učencev.

SILVO KRISTAN

zaščita

obramba

Pogovor s samostojnim svetovalcem za področje obrambe in zaščite pri Republiškem komiteju za vzgojo, izobraževanje in telesno kulturo Ivanom Turkom.

Moč ljudstva je v njegovih ljudeh, v njegovi kulturi. V vojni in miru. Ta moč je s krvjo potrjena v naši nedavni zgodovini. Pisali so jo naši ljudje. Svoja življenja so zlili v mogočno reko, ki jo danes s ponosom imenujemo Domovina. Imeli smo ljudi... Tudi veliko učiteljev. Za njimi so ostale plamenice naše kulture-partizanske šole.

Tudi zdaj imamo veliko učiteljev. Na prvih narodno osvobodilnega boja oblikujejo sodobno šolo v miru, kulturo, ki jo bomo znali braniti.

Ob prazniku republike smo zaprosili za pogovor samostojnega svetovalca za obrambno področje pri Republiškem komiteju za vzgojo, izobraževanje in telesno kulturo Ivana Turka. Pogovarjali smo se o vlogi in pomenu naše šole v sistemu SLO, o njeni obrambni pripravljenosti v povezavi s krajevno skupnostjo in družbenopolitičnimi organizacijami. Povprašali smo ga o vseh prvinah, ki so temeljnega pomena za obrambno kulturo v miru in v izrednih razmerah, govorili o obrambnih načrtih in obrambnih dnevih. Zvedeli smo, da imajo naše osnovne šole že 200 kabinetov, srednje šole pa 100 kabinetov, opremljenih za obrambno vzgojo. In še to: v kratkem bo izšel razpis tekmovanj mladine v osnovnih šolah in v šolah usmerjenega izobraževanja za področje SLO in DS, kjer bodo sodelovale vse vzgojno-izobraževalne organizacije v akciji Nič nas ne sme presenetiti 80-81.

Takole nam je odgovoril:

— Naša republika uresničuje cilje in naloge glede na področje ljanje splošne ljudske obrambe in družbene samozščite v skladu z zasnovo in temelji obrambnega

sistema SFRJ. Pri tem si prizadevamo, da bi pri vzgojno-izobraževalnem delu dosledno upoštevali stališča Zveze komunistov o splošni ljudski obrambi in družbeni samozščiti, stališča sveta Predsedstva SRS, ustave, zakonov in drugih predpisov, ki urejajo to področje.

Vzgojno-izobraževalno področje obrambe in zaščite je že zdaj, v miru, enakovredno drugim vzgojno-izobraževalnim področjem na šoli. To vzgojno področje pa postane še posebej pomembno v vojnem času. Takrat je, lahko rečemo, pomembnejše od drugih vzgojnih področij.

Menim, da moramo obrambno kulturo razvijati in negovati vse od vzgojno-varstvenih organizacij pa do višjih in visokih šol. Treba je usposobiti mlade v vseh obrambnih veščinah, bistvenega pomena pa je smoter: poučiti jih, proti komu bodo uporabljali orožje kot branilci našega samoupravnega sistema. Ob možnostih za obrambno kulturo, ki nam jih ponuja vzgojno-izobraževalni proces, ne smemo zanemarjati tistih, ki se nam ponujajo pri drugih zunajšolskih dejavnostih. Poleg predmetnega po-

Trdni v miru, pripravljeni za izredne razmere

Pogovor s samostojnim svetovalcem za obrambo in zaščito pri Republiškem komiteju za vzgojo in izobraževanje telesno kulturo Ivanom Turkom

Ivan Turk

dročja obrambe in zaščite v osnovni, srednji, višji in visoki šoli moramo vpletati v strokovne predmete vse, kar je pomembno za SLO in DS — od obrambne kulture do drugih obrambnih in samozščitnih elementov. Velike možnosti za obrambno in varnostno vzgojo lahko najdemo tako v osnovni kot v srednji šoli v interesnih, zunajšolskih dejavnostih kot so obrambni, radioamaterski, strelski, kulturni in drugi krožki, prek pionirske in mladinske organizacije, pri tabornikih itn.

Pri obrambi in zaščiti je zelo pomembna povezava šole z njenim okoljem, s krajevno skupnostjo. Vzgojno-varstvene in vzgojno-izobraževalne organizacije morajo tesno sodelovati s krajevno skupnostjo in z združenim delom. Šole usmerjenega izobraževanja, ki dopolnjujejo izobraževanje s praktičnim delom v delovnih organizacijah, se morajo tudi v obrambi povezati z ustreznimi organizacijami

združenega dela.

Pri vzgoji mladih pa je gotovo najpomembnejša učiteljeva vloga, saj vemo, da učitelj daje vsebino. Brez njega ostane vsak program le na papirju. Pomemben je njegov svetovni nazor, saj le tako lahko prepričljivo vpleta pri vseh predmetih vse elemente marksistične vzgoje, ko oblikuje mlade ljudi v branilce sistema.

Če spregovorimo o delovanju naših vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih organizacij v izrednih razmerah, naj povem, da tudi v vojnem času delujejo vsi. Temeljnega pomena je zagotoviti osnovne elemente zaščite otrok in učencev. V vojnem času niso primerne tako kot danes organizirane šole — z več tisoč učenci. Takrat je treba vzgojno-izobraževalno delo razpršiti na vsa bivalna okolja, po vaseh in zaselkih, kjer je treba organizirati vrtnice in šole.

Takrat vključujemo pionirje še v druge oblike dejavnosti (poleg vzgojno-izobraževalnega procesa), kot so: informativno-propagandna in obveščevalna dejavnost (trosilne akcije, letaki, literatura, bilteni itn). Učenci nam pomagajo zbirati podatke o pomembnih izrednih dogodkih in gibanju sovražnih sil v kraju. Šole usmerjenega izobraževanja delujejo glede na potrebe, razmere in možnosti delovnih in temeljnih organizacij združenega dela. O tej dejavnosti odloča občinski svet za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozščito glede na ogroženost kraja. Prihodnje strokovnjake šolamo v sistemu usmerjenega izobraževanja kombinira-

no: teoretični program skušamo podati v tečajni, skraćeni obliki v čim krajšem času. Teorijo poglabljamo s praktičnim poukom v TOZD, kjer se dokončno oblikujejo strokovnjaki za obrambno področje.

DOBRI OBRAMBNI NAČRTI

Da bi bile šole čim bolj pripravljene za izredne razmere, imajo svoj obrambni načrt, kjer je zajeta vsa dejavnost šole, od novih organizacijskih oblik vzgojno-izobraževalnega procesa, lokacije učiteljskega kadra do raznešitve učno-vzgojnih sredstev. Pristojni organi v krajevni skupnosti uskladijo obrambni načrt, ugotovijo ustreznost izbrane lokacije, zagotovijo prostore za pouk in bivalne prostore za učitelje.

Učitelji bodo na te šole v vojnih razmerah premeščeni z dekretom, njihova delovna obveznost pa bo izenačena z vojaško obveznostjo.

Šole bo po strokovni-upravni plati prevzelo občinsko poverništvo za družbene dejavnosti, ki jim bo zagotovilo finančne, materialne, kadrovske in druge potrebe. Za zaščito in varnost pa šola sama poskrbi v povezavi s krajevno skupnostjo, teritorialnimi enotami in družbenopolitičnimi organizacijami.

V obrambnih dnevih si učenci in učitelji pridobijo izkušnje, ki jim bodo koristile v izrednih razmerah, saj igrajo vloge, podobne tistim, sicer ob izrednem stanju — ob potresu, požaru in v različnih vojnih razmerah: začnem vojnem obdobju, obdobje vojne

in ob časno sovražnikovi zasedbi dežele.

Obrambni načrti na šolah so dobro sestavljeni, saj zajemajo vse prvine, potrebne za organizacijo vzgojno-izobraževalnega dela in varnost otrok. Povsod pa ni zagotovljen kader za vzgojno-izobraževalno delo v posebnih razmerah, ker imajo nekateri učitelji, poleg delovne obveznosti v šoli, zadolžitve tudi v krajevni skupnosti in v drugih strukturah SLO. V vseh občinah še sprejet sklep o načinu organiziranja in delovanja šole v vojnih razmerah, zato pozivamo tiste občine, ki to kar doslej še niso storile, čimprej uredijo.

Obrambne načrte šol pregledujejo občinski upravni organi splošno ljudsko obrambo in družbeno samozščito ter strokovne službe v občini in republiki.

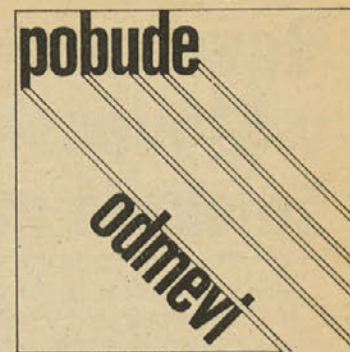
Obrambne dneve na šolah povezujejo z akcijo Nič nas ne sme presenetiti. V teh dnevih preskušajo del obrambnega načrta ter mladino in s pionirji preverjajo praktično in teoretično znanje obrambnih in samozščitnih veščin. Preverjanje poteka v obliki tekmovanj na šolah, v krajevni skupnostih, občini in regiji. Tekmovanja, ki so se začela ob 30-letnici vzgoje mladine za SLO, se vrstijo vsako leto in so vse bolj uspešna.

Menim, da so naše šole dobro pripravljene. Trdni smo v miru in sposobni, če bi bilo treba, braniti našo svobodno rast in naš samoupravni sistem.

Pogovor pripravila:

TEA DOMINKO

Vrednotimo celotno osebnost

Ob pravilniku o preverjanju in ocenjevanju ter nasprotovanju učencev v osnovni šoli

Novi pravilnik o preverjanju in ocenjevanju ter napredovanju učencev v osnovni šoli pomeni nedvomno velik korak naprej glede upoštevanja človeškega dejavnika v vzgojno-izobraževalnem procesu. V njem se povečuje spoznanja psihologije, pedagogike, sociologije in drugih antropoloških znanosti na eni strani ter izkušnje na drugi strani. Novo in višjo kakovost pravilnika vidim predvsem v naslednjem:

— Bolj je poudarjena pedagoška in vzgojna funkcija ocenjevanja znanja in napredovanja učencev kot metrijski vidik tega ocenjevanja, ki je pri nas dolgo prevladoval pod vplivom francoske dokimologije. Poudarjena je torej ocena kot sredstvo za spodbujanje učencev in ugotavljanje njihovega napredovanja glede na smotre in naloge pouka.

— Pri preverjanju in ocenjevanju je v skladu s samoupravno organizacijo in vsebino dela naše šole poudarjena nova, enakovredna vloga oddelčne skupnosti. Ta prizadevanja vodijo k usposabljanju učencev za samooценjevanje, samokontrolo in tudi samousmerjanje, hkrati pa k razvijanju njihove samoupravne zavesti.

— Pravilnik poudarja zahtevo, da se različne oblike preverjanja in ocenjevanja znanja uporabljajo vzporedno in ne zaporedno. Poudarjena je tudi informativna vloga šolske ocene, ki vključuje obveščanje staršev o rezultatih učenja. S tem je dana možnost za večje spodbujanje družine k sodelovanju s šolo.

Novi pravilnik daje več možnosti za napredek vzgojno-izobraževalnega dela.

Govori o tem, da je preverjanje in ocenjevanje znanja učen-

cev sestavni del vzgojno-izobraževalnega procesa. Menim, da bi bilo bolje, če bi opredelili še to, da s preverjanjem in ocenjevanjem znanja hkrati vrednotimo tudi celoten osebnostni napredek učencev. Tako bi se preusmerili od intelektualističnega pojmovanja vzgojno-izobraževalnega procesa k oblikovanju vsestransko razvite osebnosti učencev.

Pravilnik govori o tem, da mora biti ocenjevanje znanja organizirano tako, da spodbuja učenca k nenehnemu napredovanju in da zagotavlja spremljanje uspešnosti učencev in njihovega dela. Pomembno bi bilo, da bi ob tem upoštevali ocenjevanje tudi kot sredstvo za ugotavljanje učenčevih začetnih zmožnosti in znanja.

Pravilnik zahteva, da učitelji spoštujejo učenčevu osebnost in upošteva individualne posebnosti. Pri tem moramo upoštevati tudi razvojne ter individualne lastnosti učencev in stvarne okoliščine, ki te lastnosti oblikujejo. Upoštevali bomo torej bogata spoznanja razvojne psihologije o psiholoških značilnostih učencev na posameznih razvojnih stopnjah ter individualnih razlikah med njimi. Tako bomo prispevali k pravičnejšemu ocenjevanju na naših šolah.

Med drugimi zahtevami vsebuje pravilnik tudi to, da usposabljam učence za pravilno vrednotenje lastnega znanja in znanja sošolcev. Prav bi bilo, da bi ob tem navajali učence tudi na pravilno vrednotenje širšega osebnega razvoja. Usposobljenost za samokontrolo in samooценjevanje znanja ter za presojo osebnostnega razvoja je pogoj za celotno samousmerjanje. Tako bodo postali učenci bolj kritični

in odgovorni ne le za svoje učene temveč tudi za svoj osebnostni razvoj. To pa pomeni tudi razvijanje samoupravne zavesti učencev.

Obveznost, da uporabljamo pri ocenjevanju znanja različne načine in oblike, se nanaša tudi na delo z učenci s težavami v razvoju, med njimi še posebno za govorno motene in legastenične učence. Z mentalno-higienskega vidika bi tako izboljšali njihov psihopedagoški položaj.

Kritična misel se mi ustavlja ob določilu, da učenec ne more preskočiti prvega ne osmega razreda. Vse doma in v svetu znane raziskave o uspešnosti nadarjenih ter mnenja vodilnih teoretikov kažejo, da je najuspešnejši in najpogostejši akcelerator preskok prav v prvem razredu osnovne šole. V pravilniku pogrešam tudi zahtevo po team-skem ugotavljanju možnosti za preskok razreda, saj gre za življenjsko pomembno odločitev.

Strokovna komisija, ki bi jo sestavljali ravnatelj šole, šolski svetovalni delavci, razrednik, morda še pedagoški svetovalci, bi zbrala diagnostične podatke in dala zanesljiv prognostičen predlog. Pri tem naj bi bila pozornost namenjena ugotavljanju sposobnosti in celotnega osebnostnega razvoja učenca, ne pa ugotavljanje znanja. Te potencialne sposobnosti in zmožnosti za nadomestitev primanjkljajev v naslednjem razredu bi morali upoštevati tudi, kadar odločamo o ponavljanju učencev, saj nam podatki o napredku in uspešnosti učencev v prehodnih razredih ne zadoščajo, če pri tem ne upoštevamo celotnega nenehno se spreminjajočega osebnostnega razvoja učenca. Razvojni vidik

pa upoštevajo zdaj vedno bolj v vseh razvitejših šolskih sistemih. **IVAN FERBEŽAR**

Individualizacija — malo po svoje

Modernizacija, racionalizacija, demokratizacija, konkretizacija, individualizacija, permissivna vzgoja, aktiviranje učenca, vzgoja k samostojnosti, kritičnosti... Še in še bi lahko naštevali načela, ki naj vodijo modernega pedagoga.

V teoriji je vse tako lepo in prav, ko pa stopiš v razred, ki odmeva od prekipevajoče moči šestošolčkov — se teorija konča in začne se praksa.

Kako pripraviti to migajočo, kričečo in smejočo se družbo do discipline, do samostojnega dela, kako zbuditi zanimanje za učene, kako jih motivirati za pouk, ko pa zunaj tako lepo sije sonce!?

Koliko iznajdljivosti, potrpljenja, živcev in dobre volje mora imeti učitelj, da ne skoči iz kože vsaj nekajkrat na dan, da namesto tega mirno začne pouk in celo upa, da bo šolska ura uspešna.

Kako v razredu s 30 učenci uresničiti načelo individualizacije? V strokovni literaturi veliko beremo o tem modernem pedagoškem prijemu, v razredu si mora pač vsak pedagog po svoje prirediti pouk in ga modernizirati glede na svoje možnosti in razmere v šoli.

Tega problema sem se lotila nekako takole:

Učencem sem razložila, da bom v prihodnje ob lekcijah angleščine razlagala samo slovnico, vse drugo pa naj se nauče sami, samostojno. »Učitelj ne sme poučevati, učenec se mora učiti!« sem jim pomembno ponovila geslo, ki sem ga slišala na seminarju.

Tako torej: novo lekcijo bodo 1. prebrali, 2. si izpisali nove besede, 3. uporabili nove besede v stavkih, 4. izpisali iz lekcije vse stavke, ki vsebujejo slovnico novost itd. Uporabljajo naj knjigo, slovar, pregled slovnice, vse, kar hočejo. Če učitelj razloži učencem novo besedo, jim gre razlaga pri enem ušesu noter, pri drugem pa ven. Drugače pa je, če učenec sam išče novo besedo po slovarju. Ves čas, ko lista po njem, mu tiči ta beseda v glavi, in ko jo v slovarju zagleda, prepíše in uporabi v novi, poljubni stavčni zvezi, se mu podoba besede mnogo trdnje zasidra v spominu.

Medtem ko so učenci zaposleni s tako »tihu zaposlitvijo«, si temeljito ogledujem domače naloge, po kakih 15 minutah pa že povabim prvega učenca k sodelovanju. Skupaj se lotiva poprave njegovega dela. Ko naletita na napako, mu razložim, kaj je napak in kako bi bilo prav. Ob koncu poprave zapišem v njegov in svoj zvezek, česa učenec ne zna in dodam oceno, zraven pa napišem datum. Ta datum učencu omogoča, da se v tednu dni nauči tistega, česar v nalogi ni znal. Če upošteva domeni rok in se javi, ter dokaže, da je pomanjkljivosti v znanju odpravil, mu v razredno redovalnico vpišem za eno stopnjo boljšo oceno.

Učenci so z velikim zanimanjem sprejeli to letošnjo novost. S primernim uvodom sem jih prepričala, da se učimo ne samo znanja, temveč predvsem sposobnosti, kako to znanje pridobivati. Prepričala sem jih tudi, da mi ni do tega, da bi nabirala slabe ocene. Pomembno je le, da skupaj poiščemo napake v znanju in damo vsakemu priložnost, da te napake in vrzeli odpravi, se nauči in popravi oceno.

Učenci se večinoma držijo dogovorjenih rokov. Natančno vedo, kaj in kdaj bo kdo vprašan in z veseljem izrabijo možnost, da si izboljšajo oceno. Tak način dela je mogoče uve-

sti pri vseh predmetih, seveda ne vsako uro, le od časa do časa, kot pepestretev in dopolnilo.

Mislím, da je učencem pri tem novem načinu najbolj všeč to, da smejo uporabljati učbenik pri delu, ki prinese oceno. Počasi tudi spoznavajo, da je nesmiselno prepisovati od sosedu, ko pa lahko uporabljajo knjigo.

Seveda, zdaj se šele ubadamo z začetniškimi težavami, ki nastajajo pri takem delu. Učenci ne znajo uporabljati učbenika. Še vedno imajo občutek, da je nesmiselno pogledal v knjigo vrazpredelnicu glagolov. Včasih pa se preveč prepuščajo knjigi. Preprosto prepisujejo cele stavke iz knjige ob misli, da je knjiga nezmotljiva, čeprav so dobili nalogo, npr. naj lekcijo prepíšejo v drugačnem času. Naučiti se je pač treba, da moraš tudi ob knjigi obdržati svojo pamet.

Ob taki tihu zaposlitvi pride vsako uro na vrsto približno šest do sedem učencev. Drugi pa kdaj drugič. Zelo zanimivo bi bilo slišati mnenje kakega kolega, ki je že preskusil ta način dela. Morda bi predlagal kako dopolnilo, izpopolnitev ali pa celo drugačen način dela.

DUŠICA KUNAVER

LOŠKI MUZEJ ŠKOFJA LOKA

OBVEŠČA

ZBIRKE LOŠKEGA MUZEJA V ŠKOFJI LOKI bodo do 15. novembra 1980 odprte še vsak dan od 9. do 12. ure in od 14. do 17. ure. Po 15. novembru 1980 pa bo muzej odprt takole: SOBOTA od 9. do 12. ure in od 14. do 17. ure NEDELJA od 9. do 12. ure in od 14. do 17. ure.

Ta dva dneva bo muzej odprt samo v zimskem času. Skupine si lahko ogledajo zbirke med tednom tudi dopoldne do 12. ure, samo če prej to sporočijo (telefon 064 62-261) upravi muzeja. Med stalnimi zbirkami v muzeju si lahko ogledate: zgodovinsko, kulturnozgodovinsko, etnološko zbirko, zbirko NOB, prirodoslovno, zbirko poslikane meščanske keramike 16. in 18. stoletja ter galerijo Šubicev.

V GALERIJI NA LOŠKEM GRADU je še vedno odprta razstava: »TITOVA SREČANJA NA GORENJSKEM«. Odprta je tako kot zbirke muzeja.

Če si nameravate ogledati zbirke v Žireh, morate to prej sporočiti ALFONZU ZAJCU ALPINA ŽIRI, telefon 064 69-461 (dopoldne) in popoldne doma 064 69-282.

Pri Zavodu SR Slovenije za šolstvo, Ljubljana, Poljanska cesta 28, lahko naročite revijo

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

Revija VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE izhaja v založbi Zavoda SR Slovenije za šolstvo v obsegu šest števil na leto. Z aktualnimi temami in s temeljnimi družbenimi dokumenti opozarja na bistvena dogajanja in naloge pri preobrazbi vzgoje in izobraževanja, v rubriki »Za prakso« prinaša prispevke o razno-terih dosežkih sodobne pedagoške teorije in prakse in obvešča vzgojno-izobraževalne organizacije o izobraževalni tehnologiji, domači in tuji publicistiki s področja pedagogike in drugih z vzgojo in izobraževanjem povezanih področij. V reviji sodeluje veliko slovenskih in jugoslovanskih piscev ter pomeni tehten prispevek k pedagoški publicistiki.

Revijo priporočamo vsem vzgojno-izobraževalnim organizacijam in pedagoškim delavcem.

ZAVOD SR SLOVENIJE ZA ŠOLSTVO

NIŽJA STOPNJA

28. nov. A. Martić »Deček in gozd«
5. dec. Očala v torbi

SREDNJA STOPNJA

25. nov. Ustvarjali so med NOB
2. dec. Ljudska glasba neuvrščeni dežel

VIŠJA STOPNJA

27. nov. Ljubljana v ilegali
4. dec. Zarika in Sončika

NENAVADNI POGOVORI

5. dec. Odrasli tako — kako pa mi

ZA SREDNJE ŠOLE

24. nov. Šolastika kot filozofsko podprta krščanska religija
6. dec. Makedonski pesnik Mateja Matevski

Urnik oddajanja šolske televizije

od 2. 12. do 18. 12. 1980

Premiera	Ponovitev	Ciklus	Oddaja	Trajanje
2. 12.	4. 12.	Likovna vzgoja	Tehnika in upodabljanje I.	29 minut
		Biologija	Živa voda	26 minut
9. 12.	11. 12.	Filmska vzgoja	Kaj je animirani film	30 minut
		Zemljepis	Erozija	15 minut
		Fizika	Molekularna zgradba snovi	11 minut
16. 12.	18. 12.	Likovna vzgoja	Tehnika in upodabljanje II.	29 minut
		Biologija	Zaloge energije	26 minut

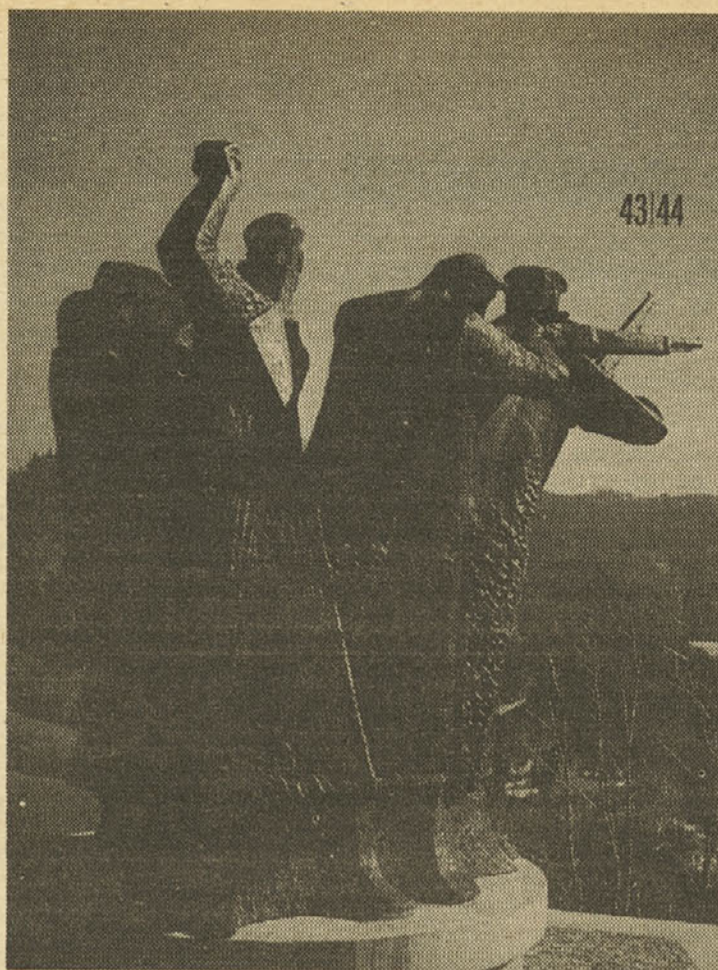
Nova razstava v Slovenskem šolskem muzeju

26. novembra ob 11. uri bo v prostorih Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani odprta razstava »Popotnik — Sodobna pedagogika. 100 let pedagoške revije«. Pripravljena bo ob 100-letnici začetka izhajanja slovenske pedagoške revije Popotnik. Njegovo delo nadaljuje Sodobna pedagogika.

Popotnika so ustanovili prizadevni štajerski učitelji, ki se niso strinjali s tedanjim pedagoškim glasilom Učiteljskim tovarišem. Prva tri leta je list izhajal v Celju. Urejal ga je celjski nadučitelj Jakob Lopan, založnik pa je bil profesor Mihael Žolgar. V prvih letnikih so bili objavljeni krajši vzgojeslovni prispevki, poročila s konferenc, učne slike in razne novice iz šolskega življenja. Leta 1883 je prevzel uredništvo in založništvo Popotnika Mihael Nerat, nadučitelj iz Krčevine pri Mariboru, in list je poslej izhajal v Mariboru. Nerat je urejal Popotnika vse do leta 1918, založništvo pa je leta 1890 prevzela Zveza slovenskih učiteljskih društev. Ker je bila vsebina obeh listov, ki ju je zalagala Zaveza, to je Učiteljskega tovariša in Popotnika, precej sorodna, je bilo leta 1899 sklenjeno, da ostane Učiteljski tovariš še naprej stanovski list, Popotnik pa naj postane pedagoška revija. Popotnikovi članki so postajali kakovostnejši, med sodelavci pa so bili vsi takratni znani slovenski pedagogi. Leta 1919 je prevzel uredništvo učitelj Pavel Flere, ki je seznanjal bralce zlasti s problemi šolske reforme in z novimi pedagoškimi smermi v svetu, zlasti z »delovno« šolo. Od leta 1927—28 do 1929—30 so list urejali dr. Franjo Žgeč, Anton Osterc in Ernest Vranc. Za cilj so

postavili propagiranje življenjske šole pri nas in se zavzemali za samoizobraževanje učiteljstva ter sociološki študij razmer, v katerih žive šolarji. Zaradi napredne usmerjenosti so člani uredniškega odbora prišli v spore z vodstvom JUU in so zato odstopili. Uredništvo lista je prevzel zmernejši, a dovolj napreden učitelj Matija Senkovič, ki je list urejal do leta 1939. Po njegovem odstopu je list prevzela napredna skupina učiteljev, članov Učiteljskega pokreta. Glavni urednik je postal Ernest Vranc, v sodelovanju pa so bili še Miloš Ledinek, Vlado Majhen in Miroslav Zor. Glavni urednik je bil tudi član ožjega odbora učiteljske organizacije. Vsaka številka Popotnika je bila posvečena posebnemu problemu. Zaradi levičarske usmerjenosti je časopis v tem obdobju napadal klerikalni tisk. Z okupacijo je tudi Popotnik prenehal izhajati.

Po vojni je Popotnik izhajal še štiri leta in imel prilogo Prosvetni delavec, v katerem so bili zlasti prispevki o delu Sindikata prosvetnih delavcev. Članki v Popotniku so zajemali vsa šolska področja, od predšolske vzgoje do univerze. Z ustanovitvijo Pedagoškega društva Ljudske republike Slovenije je postalo nujno, da dobi društvo svoje glasilo. Leta 1949 je bil na občnem zboru Republiškega odbora prosvetnih delavcev Slovenije sprejet sklep, da Pedagoško društvo prevzame Popotnika, sindikat pa Prosvetnega delavca. Obe glasili sta začeli ločeno izhajati leta 1950. Popotnik se je preimenoval v Sodobno pedagogiko, ki je še zdaj naša pomembna pedagoška revija.

Iz spomenika NOB, bron (detajl) 1976, Dražgoše

VZGOJNOIZOBRAŽEVALNA ORGANIZACIJA ŽALEC

Razpisne komisije za imenovanje ravnatelja

razpisujejo prosta dela in naloge

1. za TOZD osnovna šola IVAN FARČNIK-BUČ VRANSKO — RAVNATELJA — POMOČNIKA RAVNATELJA

Pogoji:

- najmanj višja izobrazba pedagoške smeri
- najmanj 5 let delovnih izkušenj v vzgojno-izobraževalnem delu

2. za TOZD glasbena šola RISTO SAVIN ŽALEC — RAVNATELJA

Pogoji:

- najmanj višja izobrazba glasbene smeri
- najmanj 5 let delovnih izkušenj v glasbeno vzgojnem delu.

3. za TOZD vzgojno-varstveni zavod JANKO HERMAN ŽALEC — RAVNATELJA — VODJE ENOTE PETROVČE

Pogoji:

- vzgojitelj ali strokovni delavec, ki izpolnjuje pogoje po zakonu o vzgoji in varstvu predšolskih otrok ali učitelj, ki izpolnjuje pogoje po zakonu o osnovni šoli,
- najmanj 5 let delovnih izkušenj, od tega najmanj 2 leti dela pri vzgoji in varstvu predšolskih otrok

Kandidati morajo imeti organizacijske in vodstvene sposobnosti ter moralno-politične lastnosti. Mandatna doba je 4 leta. Rok za prijavo je 15 dni od objave razpisa. Prijave z dokazili o izpolnjevanju navedenih pogojev pošljite na naslov TOZD. Kandidati bodo o izbiri obveščeni v 15 dneh po preteku razpisnega roka.

prosvetni delavec

Časopis izdajata republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter Izobraževalna skupnost Slovenije — izhaja štirinajstrednevno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: Metka Rečnik, predsednica, Jože Deberšek, Tea Dominko, Milanka Dragar, Leopold Kežar, Marjana Kunej, Marija Skalar, Janez Sušnik, Valerija Škerbec, Zdravko Terpin, Milica Tomše, Jože Valentinčič, Boštjan Zgonc.

Uredniški odbor Prosvetnega delavca: Geza Čahuk, predsednik, Breda Cajhen, Tea Dominko, Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Veljko Troha, Jože Valentinčič, Dušan Zupanc.

Uredništvo: Jože Valentinčič, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Tea Dominko, tehnična urednica.

Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104.

Rokopisov in fotografij ne vračamo, posamezni izvod 8 din. Letna naročnina 150 din za posameznike, za delovne organizacije 250 din, za študente 100 din. Št. tek. računa 50101-603-46509.

Tiska ČZP Ljudska pravica. YU ISSN 0033-1643
Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu).

Razpisna komisija
OSNOVNE ŠOLE HEROJA GRAJZERJA v Trzinu
razpisuje v skladu z določili statuta in zakona o osnovni šoli in naloge

RAVNATELJA ŠOLE

Kandidat mora poleg splošnih pogojev, ki jih določa zakon, izpolnjevati še:

- da je učitelj, šolski svetovalec ali drugi strokovni delavec
- da ima višjo ali visoko izobrazbo pedagoške smeri in opravljeno strokovni izpit;
- da ima najmanj pet let delovnih izkušenj v vzgojno-izobraževalnem delu, po opravljenem strokovnem izpitu.

Poleg teh pogojev, določenih z zakonom o osnovni šoli, mora delavec za opravljanje del in nalog ravnatelja imeti tudi:

- pozitiven odnos do socialistične revolucije, bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov ter drugih njenih pridobitev; ustvarjalni odnos do uveljavljanja samoupravljanja in samoupravnega sporazumevanja in družbenega dogovarjanja in biti družbeno-politično aktiven
- moralno etična merila, kot so: odnos do dela, ljudi in sodelavcev
- spoštovanja zakonitosti, odgovorno gospodarjenje z družbenimi sredstvi ter s posobnost povezovanja pravic z dolžnostmi in odgovornostjo;
- samostojnost, ustvarjalnost in uspešnost opravljanja del in nalog
- organizacijske in strokovne sposobnosti, ki zagotavljajo, da bo svojim delom prispeval k uresničenju smotrov in nalog osnovne šole.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju razpisnih pogojev na naslov: Osnovna šola heroja Grajzerja Trzin, s pripisom »razpisno komisijo« v 15 dneh po objavi razpisa.

Zveza kulturnih organizacij Slovenije razpisuje v sodelovanju z Zvezo sindikatov Slovenije in soorganizatorji

2. SREČANJE PESNIKOV IN PISATELJEV ZAČETNIKOV PREDSTAVNIKOV DRUGIH NARODOV IN NARODNOSTI JUGOSLAVIJE, KI STALNO ALI ZAČASNO BIVAJO V SLOVENIJI.

I.
Srečanje bo sredi decembra 1980 na Ravnah. Avtorji se bodo pogovarjali za okroglo mizo s člani žirije o pregledanih prejetih besedilih in z organizatorji o delu, možnostih objavljanja in sodelovanju. Na teranem večeru se bodo izbrani avtorji predstavili poslušalcem predlaganimi besedili.

II.
Sodelujejo lahko pesniki in pisatelji začetniki, predstavniki drugih narodov in narodnosti Jugoslavije, ki stalno ali začasno bivajo v Sloveniji, ki se skušajo v pisanju v materinem jeziku in še niso izdali (razen v samozaložbi) nobenega svojega dela v knjižni obliki. Kandidati morajo biti stari več kot petnajst let.

III.
Posamezni kandidati lahko sodelujejo z literarnimi prispevki v materinem jeziku (ki ni slovenski), napisanimi s pisalnim strojem v treh izvodih.

IV.
Organizatorji bodo upoštevali prispevke vseh vrst proze, poezije, dramatike:
— črtice, novele, satire, humoreske, romane itd.;
— pesmi, epigrame, basni, aforizme itd.;
— dramska besedila, dramske prizore, skeče, enodejanke, tragedije, groteske, TV igre, nadaljevanke, filmske scenarije, scenarije, proslave, recitale itd.;
— kritiške prispevke, eseje z vseh področij umetnosti, kulturne in družbenega življenja itd.

V.
Prispevki (v treh izvodih) morajo biti podpisani s šifro. V priložni ovojnici pa morajo biti tile podatki: ime in priimek, natančen naslov, starost, izobrazba, poklic, delovna organizacija, šola itd. in narodnost. Organizatorji ne bodo upoštevali prispevkov, ki bodo podpisani s polnim imenom. Besedilom s šifro je treba priložiti ovojnico z vašimi podatki.

VI.
Vse poslano prispevke odstopijo avtorji za morebitno objavo brezplačno. Organizatorji bodo objavili dela izbranih avtorjev na način in v obsegu, ki bo ustrezal gmotnim in organizacijskim možnostim.

VII.
Člani žirije bodo med prispelim besedili izbrali najbolj kakovostno.

VIII.
Prispevke pošljite najkasneje do 25. decembra 1980 na naslov ZKO Slovenije, Kidričeva 5, Ljubljana, za srečanje pesnikov in pisateljev začetnikov, predstavnikov drugih narodov in narodnosti Jugoslavije v Sloveniji. Tel.: (061) 22-541 int. 18.

Svet
ELEKTROTEHNIŠKE ŠOLE
v Ljubljani
Ljubljana, Vegova 4

razpisuje
po 42. členu statuta delovno nalogo in opravila za 4 leta:

RAVNATELJA

Za ta dela je lahko izbran, kdor izpolnjuje splošne pogoje, pogoje 147. člena zakona o usmerjenem izobraževanju in 511. člena zakona o združenem delu, da ima visokošolsko izobrazbo tehniške, naravoslovne, družboslovne ali jezikovne smeri, organizacijsko vodstvene sposobnosti, da aktivno obvlada slovenski jezik, obvlada en svetovni jezik in je družbenopolitično ter moralno-etično neoporečen. Delo se združuje za nedoločen čas s polnim delovnim časom. Nastop dela po dogovoru.

Prijavo z življenjepisom in dokazili o izpolnjevanju pogojev pošljite na Elektrotehniško šolo v Ljubljani, Vegova 4 (za razpisno komisijo). Rok za sprejemanje prijav je 15 dni od objave razpisa. Kandidate bomo obvestili o izbiri v 30 dneh po izteku roka za prijavo.

15-letnica mature

Vse, ki ste maturirali na soboškem učiteljskem letu 1965, vabimo na 15. obletnico mature, ki bo 5. decembra 1980 ob 18. uri v Moravskih toplicah. Prijave s prispevkom 400 din pošljite do 2. decembra na naslov JOŽE ZRIM, Murska Sobota, Vinko Megle 3, telefon (069) 23-233. PRIPRAVLJALNI ODBOR

OSNOVNA ŠOLA BOROVNICA

razpisuje prosta dela in naloge

UČITELJA MATEMATIKE IN FIZIKE

PRU, lahko tudi študent) s polnim delovnim časom za nedoločen ali določen čas.

Začetek dela: 26. januar 1981.

Prijave sprejema Osnovna šola Borovnica 15 dni po objavi razpisa.

veta
tapete vevče

PAPIRNICA VEVČE

p. 61260 Ljubljana-Polje
Telefon: 48-141, Telex: 31-116

Če želite podrobnejše informacije, izrežite kupon in ga pošljite na naš naslov. Obkrožite prospekt, ki vas zanima, mi pa vam ga bomo poslali brezplačno.

- A — Navodilo za lepljenje tapet
- B — Vzorci kolekcije tapet
- C — Navodila za nakup in izbiro tapet